

Marknadsöversikt

Färska frukter och grönsaker

Foto: Uffe Andersson

- Svenskarna äter allt mer frukt och grönsaker. Konsumtionen har ökat med omkring 15 procent sedan 2000.
- Frukt- och grönsaksodlingen har generellt sett en ganska god utveckling. Ett viktigt undantag är tomater, där produktionen minskat markant under 00-talet.
- Priset till producent har ökat under 00-talet, även om det kan ske stora svängningar från år till år.

Marknadsöversikt

Färska frukter och grönsaker

Rapporten beskriver marknaden för färska frukter och grönsaker. Den tar upp produktion, konsumtion, priser och handel, och redogör också för huvuddragen i de regler som gäller för sektorn. Dessutom finns en kort diskussion om hur en del förutsättningar kan komma att ändras de kommande åren.

Marknadsöversikten kommer ut med två eller tre års mellanrum. Närmast föregående översikt kom 2007. År 2009 publicerade Jordbruksverket en hel del information om frukt- och grönsakssektorn i ett annat format, nämligen i den så kallade nationella strategin.

Enheten för handel och marknad

Författare
Katarina Johansson

Market review

Fresh fruit and vegetables

This report describes the market for fresh fruit and vegetables. It presents production, consumption, prices and trade, and also gives an overview of the rules that apply to the sector. In addition, it briefly discusses some of the changes that may influence the sector in the near future.

The market review is published every two or three years. The issue preceding this one was issued in 2007. In 2009, the Board of Agriculture published some information about the fruit and vegetables sector in another format, namely the National Strategy.

Division for trade and markets

Author
Katarina Johansson

Sammanfattning

Svenskarna äter allt mer frukt och grönsaker. Konsumtionen har ökat med ungefär 12 procent för frukt och 15 procent för grönsaker sedan 2000. De största ökningarna har skett för citrusfrukt, äpplen och tomater.

Svenska odlare har ibland svårt att hävda sig i konkurrensen med importen. Grönsaker på friland klarar sig bäst; under de månader svenska produkter finns att tillgå så dominerar de marknaden. Även den växthusodlade gurkan kommer till övervägande del från Sverige. Däremot importerar vi större delen av de äpplen, päron och tomater som säljs i Sverige. Eftersom det är för de här produkterna som konsumtionen ökar mest så är det troligen framför allt utländska företag som drar nytta av den växande marknaden.

Trots konkurrensläget finns det inga tecken på att den svenska produktionen skulle vara på tillbakagång. Skördarna av lök, morötter och isbergssallat har en stadigt uppåtgående trend. För äpplen och jordgubbar är det svårare att se en klar trend, men båda dessa produkter hade ovanligt stora skördar 2008. Däremot pågår en strukturomvandling: trenden är att företagen blir större och färre. Den utvecklingen är särskilt tydlig för frilandsodlade grönsaker.

De svenska producentpriserna har ökat under 00-talet, i genomsnitt. För grönsaker handlar det om en ganska stadig ökning, medan fruktpriserna fluktuerat kraftigt. Under 2009 var priserna ganska höga för äpplen och gurka jämfört med de närmast föregående åren. För lök var de ganska genomsnittliga, medan de var förhållandevis låga för morötter, tomater och jordgubbar.

När det gäller jordbrukspolitiken väntar vi oss inte några större förändringar de närmsta åren. För EU är 2013 ett viktigt årtal, eftersom EU då måste enas om en ny budget. Det kan förstås få konsekvenser för jordbrukspolitiken, men det är fortfarande för tidigt att säga var det kommer att landa.

Andra händelser som kan påverka frukt- och grönsakssektorn de kommande åren är följande:

- Konkurrensen från importen från länder utanför EU kan öka. Det förutsätter att en del handelsavtal som är på gång faktiskt träder ikraft.
- Reglerna för bekämpningsmedel håller på att ändras. Det handlar både om hur produkterna ska hanteras och om vilka preparat som får användas över huvud taget.
- Det kan finnas en risk att antalet honungsbin minskar, framför allt som ett resultat av varroakvalster och andra skadegörare. Det kan i så fall innebära både lägre skördar och sämre kvalitet för delar av frukt- och grönsakssektorn.

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Avgränsningar	5
2	I kristallkulan	6
2.1	Globala perspektiv	6
2.1.1	Utblick mot Ryssland	6
2.2	EU:s jordbrukspolitik efter 2013	7
2.3	Kommande regeländringar	8
2.3.1	Nya regler för växtskyddsmedel.....	8
2.3.2	Höjd skatt för koldioxidutsläpp.....	8
2.4	Nya handelsavtal öppnar marknaderna mer	9
2.4.1	WTO-förhandlingarna	9
2.4.2	Avtal med enskilda länder	9
2.4.3	Nytt avtal om banantullar	10
2.5	EU fortsätter att växa.....	10
2.6	Färre pollinerande insekter	10
2.7	Skadegörare i tomatodlingen.....	11
3	Den svenska marknaden	13
3.1	Produktion	13
3.1.1	Fruktodling	16
3.1.2	Bärodling	18
3.1.3	Odling av köksväxter på friland	21
3.1.4	Odling av köksväxter i växthus	23
3.1.5	Ekologisk odling.....	25
3.2	Utbud och självförsörjningsgrad	27
3.2.1	Utbud och självförsörjningsgrad för enskilda produkter.....	28
3.3	Konsumtion i Sverige	38

3.4	Sveriges handel med frukt och grönsaker	42
3.4.1	Handel med färsk frukt	43
3.4.2	Handel med färska grönsaker	47
3.5	Prisutvecklingen i Sverige	52
3.5.1	Priser i producentledet	52
3.5.2	Konsumentpriser.....	57
4	Produktion.....	61
4.1	Produktion i världen	61
4.2	Produktion i EU	64
5	Konsumtion	67
6	Handel.....	69
6.1	Världshandeln med frukt och grönsaker	69
6.2	EU:s handel med resten av världen	72
6.2.1	EU:s handel per region och per produkt.....	72
6.2.2	Några tendenser i EU:s handel	76
7	Jordbrukspolitik	80
7.1	EU:s marknadsreglering för frukt och grönsaker	80
7.1.1	Stöd till producentorganisationerna.....	80
7.1.2	EU:s handelsnormer	87
7.1.3	Andra åtgärder som påverkar marknadspriserna.....	88
7.2	Övriga EU-stöd.....	91
7.2.1	Marknadsföringsstöd	91
7.2.2	Gårdsstödet	91
7.2.3	Stöd till landsbygden	92
7.2.4	Företagsstöd.....	94
7.2.5	Bruna bönor på Öland	95
7.3	Nationella stöd.....	95

7.3.1	Bär och grönsaker i Norrland	95
7.3.2	Forskning och utveckling	95

1 Inledning

Den här rapporten ger en överblick över marknaden för färska frukter och grönsaker. Det är en sektor som på ett antal punkter är påfallande annorlunda än andra svenska produktionsgrenar inom jordbrukssektorn men också en sektor med mycket stora olikheter inom sektorn:

- Vissa produkter kan odlas i det svenska klimatet, andra kräver växthus och ytterligare andra odlas inte alls i Sverige
- Vissa produkter kan lagras i upp till ett år, andra måste konsumeras inom några få dagar efter skörd vilket ställer stora krav på logistiken
- Skördeutfallet kan variera starkt mellan olika år, såväl med avseende på skördad volym som på kvalitet.

Rapporten inleds med ett avsnitt som beskriver händelser som kommer eller kan komma att inträffa inom en nära framtid och som kan påverka sektorn på olika sätt.

Därefter följer ett omfattande avsnitt som beskriver produktion, konsumtion och handel i både Sverige och i EU. Här finns också en del utblickar mot den globala produktionen och handeln.

Sist i rapporten beskriver vi EU:s marknadsreglering och andra stöd som påverkar sektorn. I samma avsnitt tar vi också upp en del svenska åtgärder till stöd för frukt och grönsaker.

1.1 Avgränsningar

Den här rapporten beskriver marknaden för färska frukter och grönsaker.

Banor har tagits med i de avsnitt som presenterar data för konsumtion, produktion och handel. Däremot gör vi ingen detaljerad genomgång av regelverket för banor, eftersom detta inte är detsamma som för övriga frukter och grönsaker. Läsare med ett specialintresse för banor kan läsa den särskilda marknadsöversikten för banor från 2006.

Bearbetade frukter och grönsaker omfattas inte av den här rapporten.

Kryddväxter är enbart med i avsnittet om svensk växthusproduktion. Prydnadsväxter är inte med över huvud taget.

2 I kristallkulan

Hur kommer sektorn för frukt och grönsaker att se ut om fem–tio år? Det kan vi förstås inte säga med säkerhet. En sak vi däremot kan göra är att beskriva några händelser och tendenser som kan komma att ändra förutsättningarna för sektorn.

2.1 Globala perspektiv

När detta skrivs (sommaren 2010) är den globala ekonomin på väg ut ur en kraftig lågkonjunktur. Många stora marknader börjar visa positiva siffror över den ekonomiska tillväxten, och världshandeln börjar återhämta sig efter störtstycket i slutet av 2008.

När det gäller marknaden för frukt och grönsaker borde den ekonomiska återhämtningen leda till en starkare efterfrågan. Många produkter inom sektorn kan inte räknas som rena basvaror, och är därför mer känsliga för förändringar i konsumenternas köpkraft. Priselasticiteten är omkring 0,4 för frukt och bär och 0,6 för grönsaker, vilket betyder att konsumenterna är mer priskänsliga än för mjölk eller potatis men betydligt mindre än för kött.¹ Redan före lågkonjunkturen fanns en klar trend mot snabbt ökande världshandel. Om den ekonomiska utvecklingen hämtar sig så väl som det ser ut just nu så verkar det rimligt att tro att den ökningen kommer att fortsätta.

Det är inte säkert att det i första hand är europeiska företag som kommer att dra nytta av expansionen. Den klart största delen av EU-ländernas export går till andra länder inom unionen, av förklarliga skäl: inga tullar, inga gränskontroller och förhållandevis korta transporter.

2.1.1 Utblick mot Ryssland

Ryssland är en stor och växande marknad som dessutom ligger nästgårds. Ryssland växer påfallande snabbt som importör av frukt och grönsaker: mellan 2003 och 2007 ökade värdet av deras import med mer än 200 procent.

De ryska tullarna är idag inte särskilt höga. För grönsaker ligger de oftast kring 15 procent, med ett minimibelopp för tomat och gurka på 0,08 euro/kg. För frukt är tullen lägre, omkring fem procent för flertalet produkter. För äpplen är tullen 0,1–0,2 euro/kg. Ett större problem än tullarna kan fytosanitära frågor vara. De flesta problem med tekniska handelshinder som förekommit i handeln med Ryssland gäller visserligen animalieprodukter, men även exporten av frukt och grönsaker har haft problem, till exempel exporten av äpplen från Polen.

Ryssland är ett av få länder i världen som ännu inte är medlem i Världshandelsorganisationen (WTO). De har dock förhandlat om medlemskap ända sedan 1993. För några år sedan såg det ut som om ett WTO-medlemskap var nära förestående, men sedan har processen av olika skäl försenats. Om Ryssland blev medlem i WTO skulle det leda både till lägre tullar och förhoppningsvis också till mer förutsägbara tekniska regler.

---

¹ Jordbruksverkets rapport 2009:8, konsumtionsförändringar vid ändrade matpriser och inkomster.

Om och när Ryssland blir WTO-medlem vill EU inleda förhandlingar om ett bilateralt handelsavtal. Det skulle i så fall underlätta ytterligare för handeln, både när det gäller import och export. Den utvecklingen ligger dock en bit in i framtiden. Gissningsvis är det några år kvar till ett ryskt WTO-medlemskap, och sen kommer det att dröja ytterligare några år innan ett avtal mellan EU och Ryssland kan träda ikraft.

Ryssland tillämpar idag inte handelsnormerna för frukt och grönsaker, men arbetar tillsammans med FN för att införa dem i landet.

2.2 EU:s jordbrukspolitik efter 2013

För jordbrukspolitiken i stort är 2013 ett viktigt årtal. Då löper EU:s budget ut, och diskussioner om hur EU:s budget ska se ut och hur jordbrukspolitiken ska se ut har redan startat. Kommissionen kommer att gå ut med sina första synpunkter under senare delen av 2010, och konkreta förslag på ändringar i lagtexterna kommer i mitten av 2011.

Det är idag svårt att säga hur resultatet kommer att bli, men några saker är mer troliga än andra.

Gårdsstödet blir troligen kvar i någon form. Det kan tänkas att EU kommer att ändra både stödbeloppen och detaljreglerna, men själva grundidén – ett kontantstöd som producenterna får om de håller marken i gott skick oavsett om de producerar något eller inte – tror vi inte kommer att förändras.

Miljö- och landsbygdsstöden tror vi också kommer att bli kvar ungefär som idag. En sak som ibland föreslås i debatten är att ta pengar från gårdsstödet och lägga det på den här typen av stöd istället. Det skulle i så fall betyda att det blir lite större skillnader i jordbrukspolitiken för olika medlemsländer, eftersom detaljerna i miljö- och landsbygdsstöden utformas av de enskilda länderna inom givna EU-ramar.

Flera länder vill också införa någon form av åtgärd för **riskhantering**. Det kan tänkas ske genom att man helt enkelt behåller dagens intervention, eller genom att man uppmuntrar olika privata försäkringar. Det är svårt att förutspå var diskussionerna kommer att landa, men vi kan notera att intervention av frukt och grönsaker ofta innebär att produkterna slängs bort.

Systemet med producentorganisationer kommer förmodligen att vara kvar under överskådlig tid. Systemet har visserligen dragit på sig skarp kritik från EU:s revisionsrätt, men vid den senaste reformen valde kommissionen att göra justeringar i systemet istället för att ta bort stödformen. Dessutom har ett liknande system nyligen föreslagits för mejerisektorn, så idén verkar inte vara på väg att överges.

Det är också värt att notera att Europaparlamentet från och med 2010 får större inflytande över EU:s beslut. Det är för tidigt att säga något bestämt om vad det kommer att innebära, men det verkar troligt att det kan bli svårare att nå överenskommelser om ändrad jordbrukspolitik.

2.3 Kommande regeländringar

Frukt- och grönsaksnäringen påverkas inte bara av stödpolitiken, utan också av olika regler som är till för att minska sektorns negativa miljöpåverkan. Framför allt är ändringar på gång för bekämpningsmedel och koldioxidutsläpp.

2.3.1 Nya regler för växtskyddsmedel

EU skärper reglerna för växtskyddsmedel. Ett paket med nya regler håller på att införas i medlemsstaterna.

En del av paketet är ett direktiv om hållbar användning av växtskyddsmedel. Viktiga delar som ingår är integrerat växtskydd, obligatoriska funktionstest och bestämmelser om användning i vissa typer av områden. Med integrerat växtskydd menas att odlarna ska använda många olika metoder för att bekämpa ogräs, insekter och svamp. Förebyggande åtgärder är en viktig del i helheten, liksom att i första hand välja andra metoder än kemiska. Den kemiska bekämpningen ska i ännu högre grad än hittills vara behovsanpassad och ske med så målspecifika medel som gör så liten skada som möjligt på miljön och hälsan. Direktivet börjar gälla i november 2011, men de delar som gäller integrerat växtskydd behöver inte vara klara förrän 2014.

En annan del av paketet handlar om godkännande av växtskyddsmedel. Dessa regler börjar gälla i juni 2011. Bestämmelserna innehåller bland annat krav på så kallade stupstockskriterier. Det innebär att substanser som har vissa egenskaper inte får säljas inom EU. Exakt vilka preparat som kommer att omfattas är inte klart än, men enligt Kemikalieinspektionens bedömning kommer de ogräsmedel som svenska odlare idag använder vid odling av lök att få svårt att klara kriterierna. En del av dessa ogräsmedel används också för odling av morötter och palsternacka.

Mer information om de nya reglerna för bekämpningsmedel hittar du på vår webbplats, www.jordbruksverket.se.

2.3.2 Höjd skatt för koldioxidutsläpp

Regeringen har beslutat om en del åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser. En sådan åtgärd är att höja koldioxidskatten för uppvärmning inom jordbruket, något som framför allt påverkar växthusodlingen. Höjningen sker genom att en skatterabatt minskas. Skattenivån höjs från 21 procent av den normala skatten till 30 procent 2011 och till 60 procent 2015.

Eftersom större delen av den svenska grönsaksproduktionen i växthus använder fossila bränslen så kan höjningen få konsekvenser för lönsamheten. Det betyder att det blir ännu viktigare att tänka på isolering, täthet och ljusinsläpp, för att minska energiåtgången. Det understödjer också tendensen att gå över från naturgas och eldningsolja till olika former av förnyelsebar energi.

Jordbruksverket håller på med en studie om konkurrenskraften inom växthusodlingen, bland annat med tanke på kostnaderna för energi. Den studien väntas bli klar kring årsskiftet 2010/11.

2.4 Nya handelsavtal öppnar marknaderna mer

EU arbetar ständigt på sitt nätverk av handelsavtal med olika länder. Det handlar både om att bygga vidare på avtal som redan finns och om att ingå avtal med nya länder. Till detta kommer de förhandlingar som bedrivs inom Världshandelsorganisationen (WTO) om ett avtal som skulle innebära sänkta tullar och stöd för nästan alla länder i världen.

2.4.1 WTO-förhandlingarna

WTO-förhandlingarna inleddes 2001 och är alltså inne på tionde året. Det är svårt att förutse när, eller ens om, ett nytt avtal kan träda ikraft. I skrivande stund finns förhoppningar om att det kan bli av 2011, men förhandlingarna har varit fulla av förseningar och sammanbrott ända sedan starten. Å andra sidan kan det plötsligt gå fort om det sker ett politiskt genombrott, eftersom de tekniska diskussionerna kommit långt. Det är därför värt att notera ungefär vad ett nytt WTO-avtal skulle betyda för sektorn.

Lägre tullar. I-länderna kommer att sänka sina tullar till ungefär hälften jämfört med idag. Det är dock inte klart vad som händer med EU:s ingångspriser för frukt och grönsaker; om de kan ligga kvar oförändrade så blir effekten av lägre tullar betydligt mindre. För tropiska produkter, som till stor del avser frukt av olika slag, ska i-länderna minska tullarna mer, med 80–100 procent. U-länderna ska sänka med ungefär 2/3 av vad i-länderna gör. De minst utvecklade länderna behöver inte sänka sina tullar alls.

Inga exportbidrag. EU avskaffade exportbidragen för frukt och grönsaker 2008. Det betyder att även om WTO skulle enas om att slopa alla exportbidrag så skulle det inte medföra någon skillnad för sektorn annat än att EU inte kan backa från sin reform och återinföra bidragen.

Modifierade stöd. Ett nytt WTO-avtal kommer att innehålla olika bestämmelser som begränsar möjligheten att ge stöd som påverkar priset eller som uppmuntrar till produktion. Gårdsstödet påverkas förmodligen inte av detta under överskådlig tid. Däremot kan EU behöva bli noggrannare med vilka stöd man tillåter inom producentorganisationerna; i synnerhet kan man behöva begränsa återtag och liknande åtgärder som är till för att hålla priserna uppe.

2.4.2 Avtal med enskilda länder

EU har handelsavtal och andra handelsarrangemang med en rad länder. En översikt över de avtal som redan gäller finns i kapitel 7. EU har också avtal på gång med flera länder. Det gäller bland annat Colombia, Kanada, Korea, Peru och Singapore. Av dessa kan åtminstone Colombia och Peru vara av intresse för sektorn, eftersom vi redan tar in en del frukt därifrån.

Under 2010 återupptog EU förhandlingarna med Mercosur, som är en tullunion mellan Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay. Eftersom detta är en region som odlar och exporterar mycket frukt kan ett sådant avtal tänkas öppna för ökad import därifrån. Det är dock för tidigt att spekulera i vilka produkter som skulle omfattas, och om ett sådant avtal i så fall skulle öka den totala fruktimporten eller bara styra om den från andra regioner.

Av mer närliggande intresse för svensk del är att EU och Norge i början av 2010 kom överens om nya handelsförmåner sinsemellan. Det innebär bland annat att Norge avskaffar sina tullar på torkad lök, sparris och flera olika sorters kål. För vissa andra grönsaker och frukter, exempelvis frysta jordgubbar, ska Norge öppna nya tullkvoter eller utöka de som redan finns. Äpplen är däremot en produkt där den norska tullen förblir oförändrad, bortsett från en kraftig sänkning för beredda eller konserverade äpplen. De nya reglerna kommer troligen att börja tillämpas under 2011.

2.4.3 Nytt avtal om banantullar

2010 började EU sänka tullarna på bananer från latinamerikanska länder. Den tidigare tullen på 176 euro/ton kommer att stegvis sänkas till 114 euro/ton med 2018 eller 2019 som slutår. Detta motsvarar en tullsänkning på ungefär 60 öre per kg. Takten beror på hur det går i WTO-förhandlingarna.

Bananer från före detta europeiska kolonier i Afrika och Karibien kan redan idag importeras tullfritt till EU. Den svenska importen från dessa länder är dock tämligen begränsad. Det är främst de tidigare moderländerna Storbritannien och Frankrike som importerar dessa bananer.

Tullsänkningen på latinamerikanska bananer är ett resultat av en uppgörelse i WTO mellan EU och de berörda länderna. Tvister om EU:s banantullar har pågått ända sedan EU lade fram sitt första förslag till gemensamma regler för import av bananer 1993.

2.5 EU fortsätter att växa

EU har växt snabbt de senaste åren, och det är inte slut än. Närmast på tur för medlemskap står Kroatien och Island. De är inte några stora aktörer på marknaderna för frukt och grönsaker, varken som köpare eller säljare, men det är ändå värt att notera vad det skulle innebära.

När ett land går med i EU blir det också en del av den inre marknaden. Det betyder att eventuella tullar och gränskontroller försvinner, och EU:s regler och stöd börjar gälla. Varken Kroatien eller Island har höga tullar på frukt och grönsaker, men ett medlemskap skulle ändå innebära lite bättre exportvillkor för EU-företag. Däremot är tullen på import från dessa länder till EU redan noll, så i det avseendet skulle medlemskapet inte innebära någon förändring.

2.6 Färre pollinerande insekter

Under 2000-talet har det kommit rapporter om att bin och andra pollinerande insekter minskat kraftigt i antal. Det gäller främst i USA, men också i Europa.

Det finns flera orsaker till detta, och de hänger ihop. Det kan bero på att man använder mycket bekämpningsmedel i jordbruket, men också på att landskapet förändras så att det finns färre platser där pollinatörer kan leva, hitta föda och fortplanta sig. En alltför liten genetisk variation hos tambin kan också vara en bidragande orsak.

En annan orsak till försämrade pollination av grödor och natur är olika sjukdomar hos honungsbin. I Sverige är varroakvalstret den största boven. Det finns också ett

sjukdomskomplex som kallas Colony Collapse Disorder (CCD), som innebär att bina helt enkelt försvinner ute i fälten och aldrig återvänder till bikupan. Detta fenomen fick mycket uppmärksamhet i USA 2006, och sedan dess har det kommit rapporter om stora biförluster med CCD-liknande symptom i så vitt skilda länder som Kina, Brasilien och Danmark.

Färre pollinerande insekter betyder lägre skördar av frukt och bär². Det medför också sämre kvalitet på den frukt som trots allt bildas utan binas hjälp, eftersom en god pollinering gör att frukten blir både större och mer välformad, och dessutom håller bättre. Hur viktiga de pollinerande insekterna är varierar mellan olika frukter, som framgår av tabellen nedan.

Tabell 1 Pollinatörernas betydelse för skörden

Produkt	Effekt på skörden, %
Äpple	60–80
Päron	50–70
Plommon	40–60
Körsbär	30–50
Svarta vinbär	50–70
Jordgubbar	10–30
Hallon	25–40

Källa: Jordbruksverket

Det här betyder att utan honungsbin så blir det praktiskt taget omöjligt att bedriva kommersiell frukt- eller bärödling i Sverige. Till viss del går det att ersätta honungsbin med odlade humlor, men humlesamhällen är mycket mindre och dyrare än bisamhällen. De flesta arterna av frukt och bär blommar så tidigt att de vilda humlesamhällena då inte hunnit nå full storlek och därmed inte har så stor betydelse.

2.7 Skadegörare i tomatodlingen

Sverige har en bra situation när det gäller skadegörare på många växter. För flertalet frukter och grönsaker som odlas i Sverige finns det idag ingen indikation om att nya problem skulle vara på gång.

Tomater är ett undantag från den övergripande bilden. Det beror på två nya skadegörare: dels pepinomosaikviruset, som redan konstaterats i Sverige, och dels *Tuta absoluta* som vi ännu inte sett några fall av här men som förekommer på andra håll i EU.

- Pepinomosaikviruset konstaterades för första gången i Sverige år 2001. Viruset kan leda till betydligt sämre kvalitet i tomatproduktionen genom ojämn färgutveckling; försök i andra länder visar att mängden tomater i klass I

² Pollinerande insekter är inte alldeles oväsentliga för grönsaker på friland. För frilandsgurka tros pollineringen bidra till 5-10 procent av skörden.

minskade med 30–40 procent. Under 2009 konstaterades sju fall i Sverige; samtliga smittades via inköpta plantor.³

- *Tuta absoluta* är en skadeinsekt (bladminerare) som kommit till Europa från Sydamerika. Den är framför allt ett problem i Medelhavsländerna, men rapporterades under 2009 också från bland annat Schweiz och Storbritannien. Den kan medföra både kraftigt minskad skörd och dessutom göra att angripna tomater blir omöjliga att sälja. Insekten kan spridas både med emballage och med själva tomaterna.

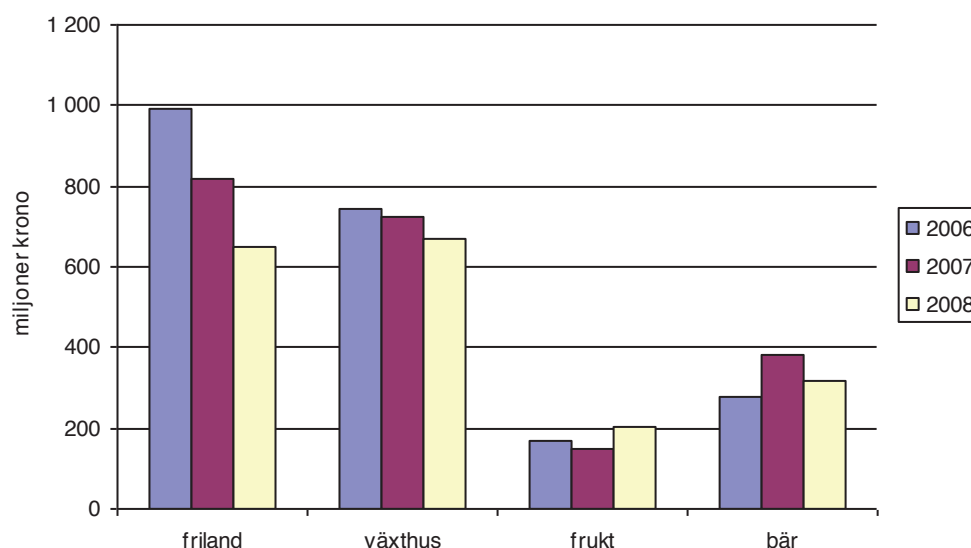
³ Viruset har orsakat stora problem i holländska odlingar där man under en period t.o.m. medvetet infekterade plantorna vid säsongens början med förhoppning att minimera skadorna. I Sverige är målsättningen att utrota viruset, och stora insatser görs för detta.

3 Den svenska marknaden

Det här kapitlet beskriver Sveriges produktion och konsumtion av färska frukter och grönsaker, samt handeln med dessa produkter. Produktionsdatan avser i första hand år 2008, eftersom vi då gjorde en totalundersökning. En del data redovisas även för 2009, men den bygger på en urvalsundersökning.

3.1 Produktion

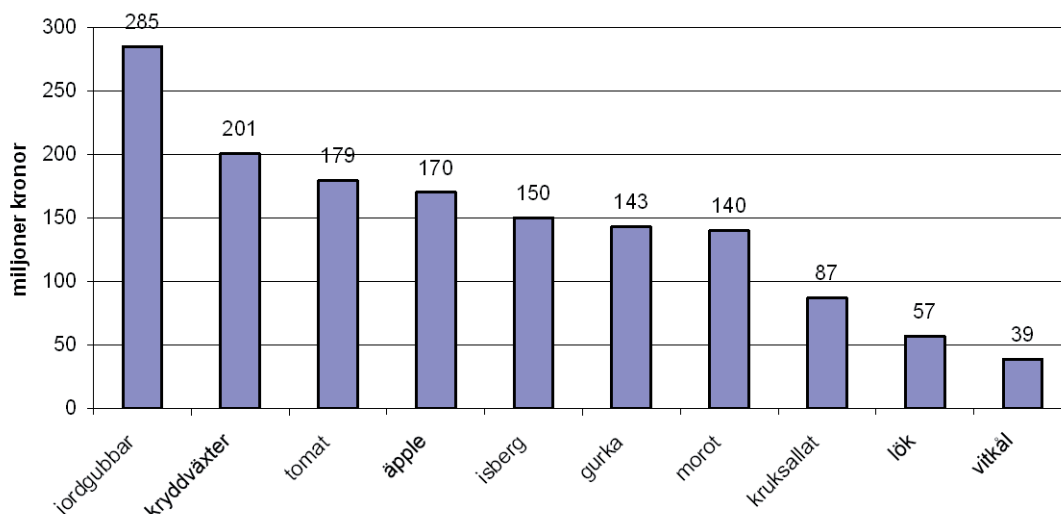
Den svenska odlingen av frukt, bär och grönsaker domineras kraftigt av grönsakerna. De står för omkring 70 procent av produktionsvärdet, fördelat ganska lika på frilands- respektive trädgårdsodling.

Källa: Jordbruksverket, JO 28 SM 1001

Figur 1 Produktionsvärde för frukt, bär och grönsaker, 2006–2008, miljoner kronor

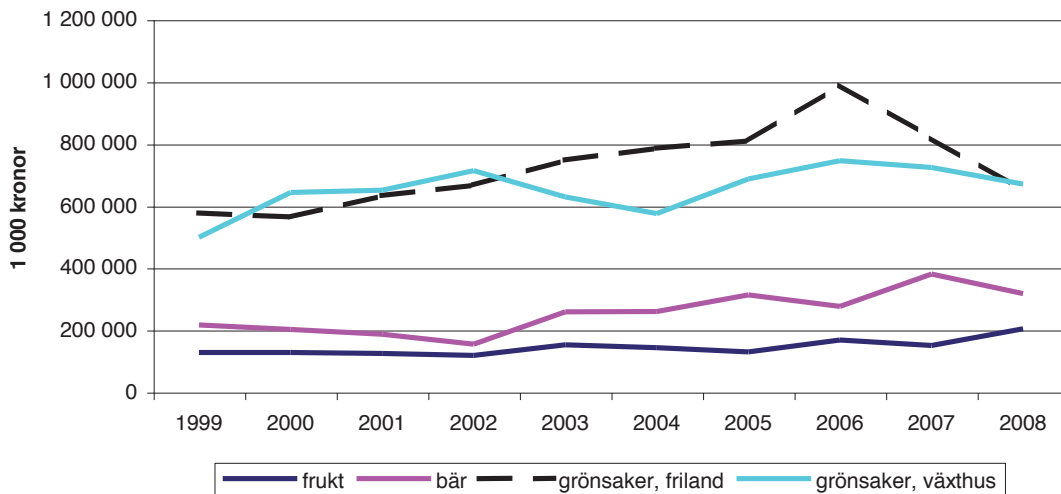
Trots att grönsakerna som helhet dominerar sektorn så är jordgubbar den enskilt viktigaste produkten, följt av kryddväxter. År 2008 var jordgubbsproduktionen värd omkring 285 miljoner kronor.

Källa: Jordbruksverket

Figur 2 Produktionsvärde för utvalda frukter, bär och grönsaker 2008, miljoner kronor

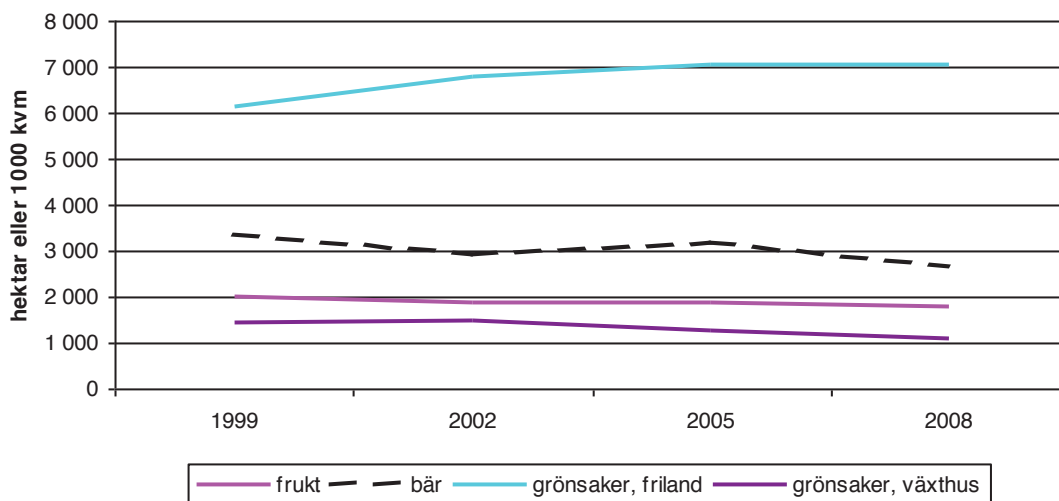
Produktionsvärdet har de senaste åren minskat markant för frilandsodlade grönsaker. Den största delen av den minskningen står morötterna för. En bidragande orsak till nedgången är att skörden var ovanligt stor 2006, så delvis visar diagrammet en återgång till tidigare nivåer. Det är dock inte hela förklaringen, utan priset på morötter minskade dessutom kraftigt från 2007 till 2008.

Källa: Jordbruksverket, JO 28 SM 1001

Figur 3 Produktionsvärde för frukt och grönsaker 1999–2008, 1 000 kronor

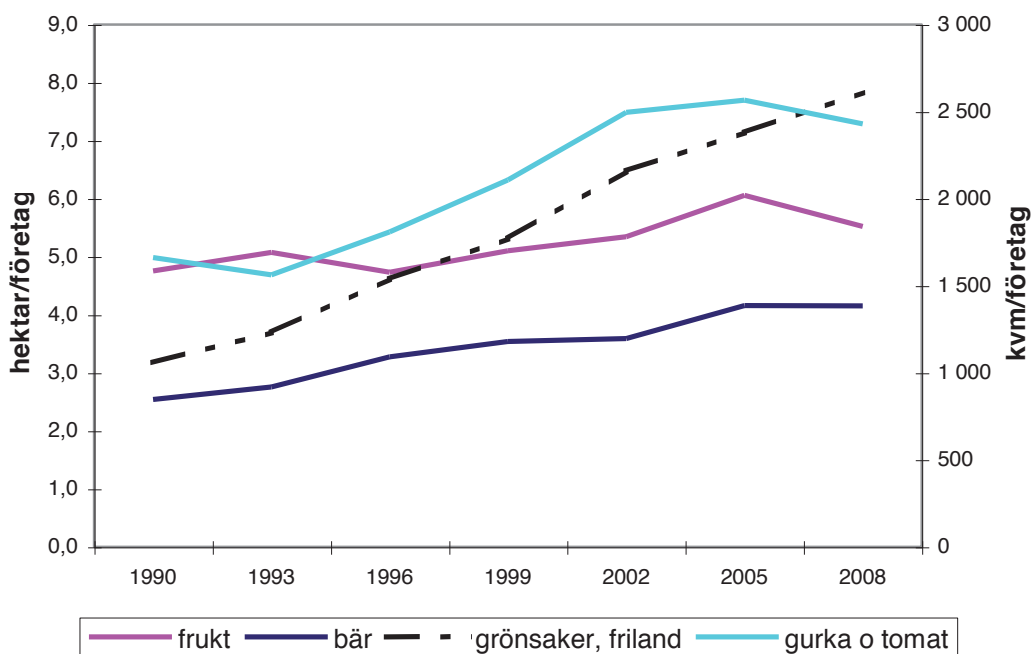
Produktionsvärdet för frukt och grönsaker ökade under nästan hela 00-talet. Det gäller alla fyra produktgrupperna, men för frilandsgrönsakerna ser vi alltså en kraftig minskning de två senaste åren. Däremot har den odlade arealen inte ökat på samma sätt. Det är bara arealen frilandsgrönsaker som har ökat; de andra tre grupperna har sett en svag men stadig minskning under perioden.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

Figur 4 Odling av grönsaker, frukt och bär 1999–2008, hektar (växthus i 1000 m²)

Alla delsektorerna har det gemensamt att företagen blir färre och större. Den utvecklingen är särskilt tydlig för odlingen av frilandsgroönsaker. Under de senaste tjugo åren har genomsnittlig areal per företag mer än fördubblats. Även växthusodlingen av gurka och tomat har koncentrerats, liksom bärodlingen. Fruktodlingen avviker från de andra delsektorerna i och med att genomsnittlig areal per företag inte ändrats mycket sedan 1990.

Källa: Jordbruksverket. Linjen för gurka och tomat läses av mot den högra y-axeln.

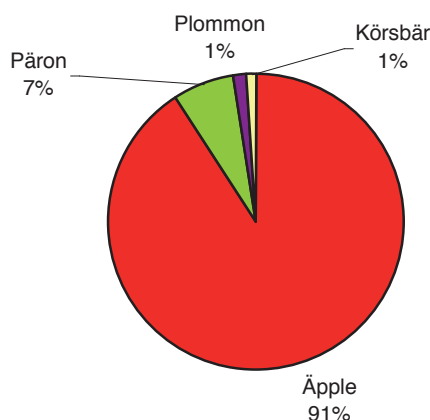
Figur 5 Strukturomvandling inom frukt- och grönsaksodlingen, 1990–2008
Structural change in Swedish fruit and vegetable production, 1990–2008

3.1.1 Fruktodling

Fruktodlingen uppvisar stora årliga variationer. Vädret under olika perioder av fruktens utveckling är förstås en viktig faktor. Dessutom tenderar vissa sorter att ge stora skördar ett år följt av små skördar påföljande år, så kallad vartannatårsbäring.

Den svenska fruktodlingen domineras totalt av äpplen; mer än 90 procent av den skördade frukten är äpplen. Uttryckt i produktionsvärde är dominansen inte riktigt lika stor eftersom äpplen ofta har ett betydligt lägre kilopris än de andra produkterna, men även med hänsyn till det stod äpplena för 83 procent av den svenska fruktodlingen 2008. Det året producerades det 22 200 ton äpplen i Sverige, vilket är ovanligt mycket. Året därpå sjönk produktionen till 21 000 ton, men detta är också en ganska hög siffra jämfört med tidigare år.

Produktionen av päron uppgick till 1 629 ton under 2008. Skörden av körsbär uppgick till 249 ton, och av plommon till 327 ton.

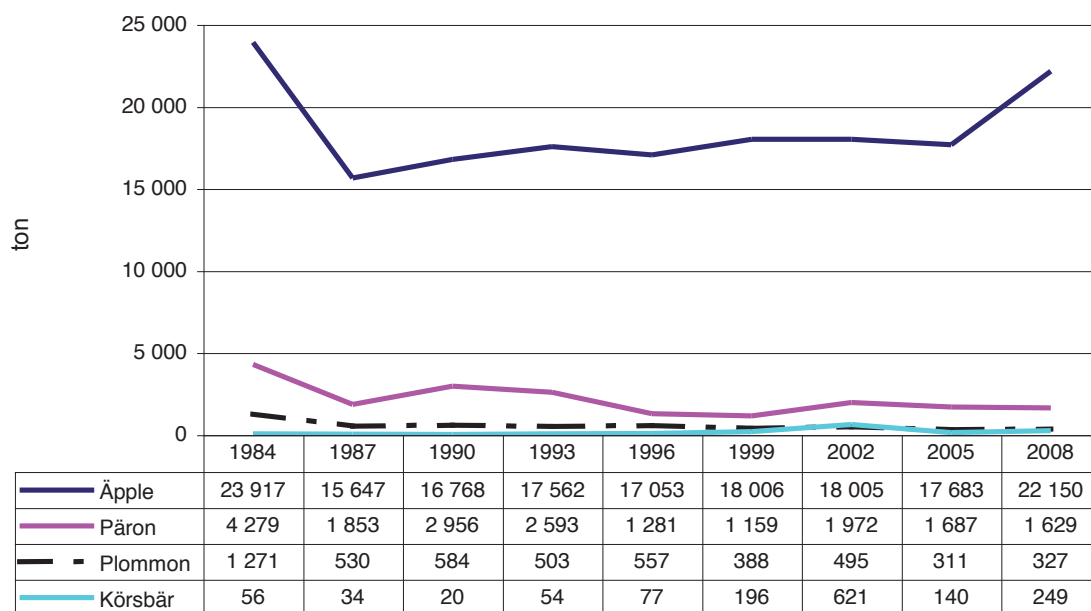
Källa: Jordbruksverket

Figur 6 Olika frukters andel av total produktion i ton, 2008
Share of various fruits in total fruit production in tonnes, 2008

Under de senaste tio åren har det inte skett några större förändringar i de olika fruktslagens andel av total produktion. Fruktskörden kan visserligen variera en hel del från år till år, men det påverkar inte helheten. Även om det i procent räknat kan ske mycket stora förändringar för körsbär och plommon så odlas det så lite av dessa frukter i Sverige att totalsiffran inte påverkas nämnvärt.

Figuren nedan visar hur den svenska fruktskörden utvecklats sedan 1980-talet. Observera att den underskattar variationer i skörd från år till år, eftersom den visar data för vart tredje år.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM. Avser företag med minst 0,3 ha frilandsodling.

Figur 7 Fruktskörden i Sverige 1984–2008, ton

Fruit production in Sweden 1984–2008, tonnes

Totalt sett höll 324 företag på med fruktodling under 2008. Detta är fyra procent mer än 2005, och därmed tycks den neråtgående trend ha brutits som sett antalet svenska fruktodlingsföretag halveras sedan 1980-talet.

Den svenska fruktodlingen omfattade en areal på 1 789 hektar år 2008. Det är en nedgång från 2005 med fyra procent. Fyra femtedelar av arealen består av äppelodling. Resten av fruktarealen ägnas i fallande storlek åt päron (168 ha), körsbär (101 ha) och plommon (85 ha). Arealen päron och plommon har minskat stadigt sedan 1984. Körsbärsarealen har däremot haft en uppåtgående trend, men den har nu brutits i och med att arealen minskade med omkring 30 hektar från 2005 till 2008.

Fruktodlingen återfinns framför allt i Skåne län, speciellt i Kivikstrakten. Odlingen av äpplen, päron och plommon är extra koncentrerad till Skåne. Körsbärsodlingen är lite mer spridd över landet. Skåne producerar visserligen de största kvantiteterna, men Blekinge och Västra Götaland har en väsentlig del av den totala arealen.

Ekologisk odling har inte slagit igenom särskilt kraftigt i den svenska produktionen av frukt. Under 2008 betalade Jordbruksverket ut miljöersättning för ekologisk odling till 140 hektar fruktodling. Det motsvarar inte fullt åtta procent av den totala fruktarealen i Sverige.

Tabell 2 Frukttodling i de åtta län som odlar mest frukt, 2008, hektar

Län	Äpple	Päron	Plommon	Körsbär	Hela riket
Skåne	1 220	151	50	38	1 460
Jönköping	65	8	5	2	81
Blekinge	27	2	3	25	56
Kronoberg	30	3	11	1	46
Västra Götaland	10	1	1	18	30
Örebro	9	0	5	7	21
Uppsala	15	0	0	0	16
Stockholm	10	1	3	1	14
Hela riket	1 432	168	85	101	1 789

Avser företag med minst 0,25 hektars frilandsodling.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901.

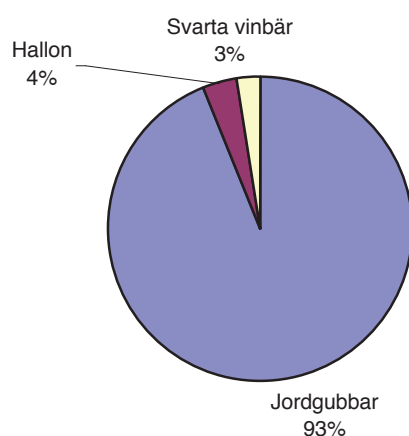
3.1.2 Bärödling

Bärödningen i Sverige domineras helt av jordgubbar. Under 2008 skördades 11 700 ton jordgubbar i landet, till ett värde av 217 miljoner kronor. Det betyder att jordgubbarna står för mer än 90 procent av den totala bärödningen. Skörden under 2009 var lika stor som under 2008.

Hallon och svarta vinbär odlas också kommersiellt, men volymerna är mycket mindre: 448 ton för hallon och 313 ton för svarta vinbär. Hallonproduktionen har ökat stadigt under hela 00-talet. Det är framför allt avkastningen per hektar som har ökat: den totala skörden har ökat med hela 370 procent sedan 1999, men arealen ökade bara med drygt 30 procent under samma period.

Mätt i ton framstår hallon och svarta vinbär som ungefär lika stora produktgrenar. Hallon är dock en mycket dyrare produkt än vinbär, så räknat i produktionsvärde var hallonödlingen nästan tio gånger så stor som vinbärsödlingen under 2008.

Utöver jordgubbar, hallon och svarta vinbär odlas också små arealer av andra bär. År 2008 omfattade den odlingen följande arealer: 57 hektar nypon, 15 hektar vindruvor, 12 hektar blåbär, 8 hektar havtorn, 4 hektar fläder och 39 hektar andra bär.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

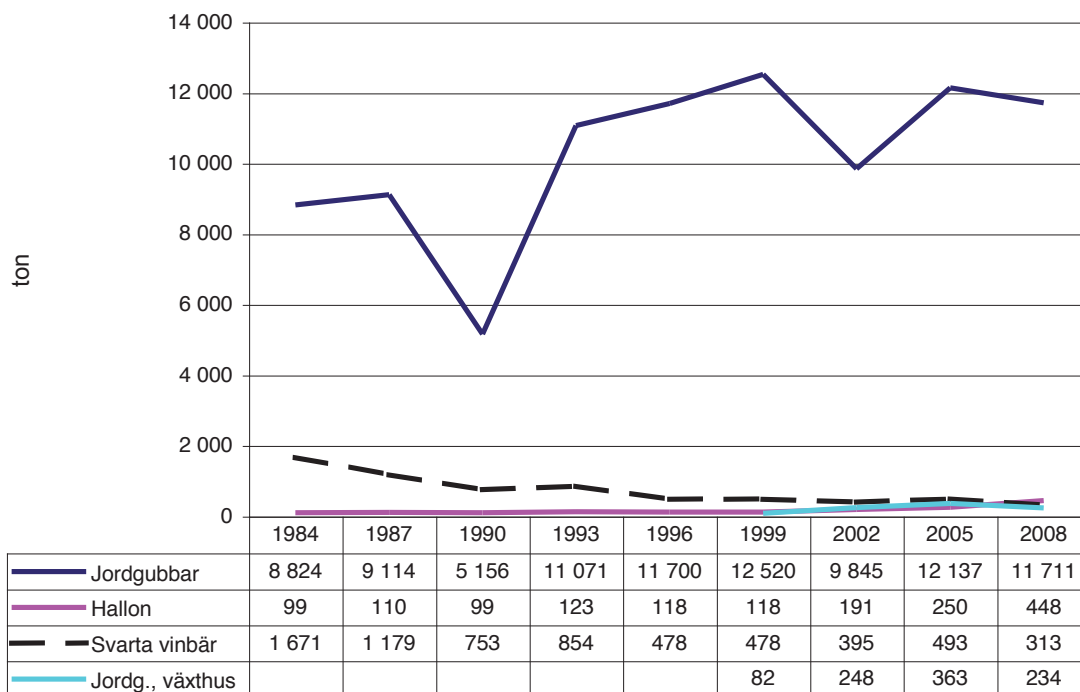
Figur 8 Olika bärs andel av total bärproduktion i ton, 2008
Share of various berries in total berry production in tonnes, 2008

Figuren nedan visar den svenska bärödlingen sedan 1984. Jordgubbar har alltid varit klart störst, men är ännu mer dominerande nu än de var under 1980-talet. Sedan slutet av 1990-talet odlas det också en del jordgubbar i växthus, men den uppåtgående trend som rått sedan dess tycks ha brutits.

Under samma period minskade produktionen av svarta vinbär, och var under 2008 lägre än på 30 år. Både volym och areal minskade markant jämfört med 2005. För hallon har däremot produktionen ökat markant under 00-talet. Odlingen av dessa produkter är dock så liten jämfört med jordgubbsodlingen att den knappt syns i figuren även om ändringarna i procent räknat är påfallande stora.

Endast en mycket liten del av den totala arealen odlas ekologiskt. Framför allt är det mycket ovanligt med ekologisk odling av jordgubbar i Sverige, och eftersom jordgubbar är det viktigaste bäret i den svenska produktionen så slår det igenom kraftigt i siffrorna. Under 2008 betalade Jordbruksverket miljöersättning för ekologisk produktion till 49 hektar jordgubbar, vilket bara är två procent av den totala jordgubbsarealen.

För andra bär än jordgubbar är däremot ekologisk odling vanligare. Den ekologiska arealen för andra bär uppgick till 361 hektar, vilket alltså är ungefär sju gånger så mycket som den ekologiska jordgubbsarealen. När man dessutom tar hänsyn till att den totala arealen som används för odling av andra bär är påfallande liten så blir andelen ekologisk odling hög: hela 54 procent.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

Figur 9 Bärskörden i Sverige 1984–2008, ton
Swedish berry production 1984–2008, tonnes

Jordgubbar odlas framför allt i Götaland. Skåne har den största arealen, följt av Kalmar län. Ändå är jordgubbsodlingen jämnare fördelad över landet än odlingen av många andra trädgårdsprodukter, eftersom jordgubbar odlas ända uppe i Norrbotten, om än i liten skala.

Tabell 3 Jordgubbsodlingen per län, 2008

Län	hektar	ton	antal företag
Skåne	687	4 561	92
Kalmar	406	1 889	46
Blekinge	205	1 845	44
Västra Götaland	179	737	56
Östergötland	107	622	25
Halland	90	419	25
Övriga	323	1 638	135
Hela riket	1 997	11 711	423

Källa: Jordbruksverket, JO 33SM 0901

Även hallon odlas mest i södra Sverige, framför allt i Skåne och Kalmar län. För svarta vinbär ser bilden helt annorlunda ut. Där har Norrbottens län den största arealen, följt av Jönköping, Dalarna och Jämtland.

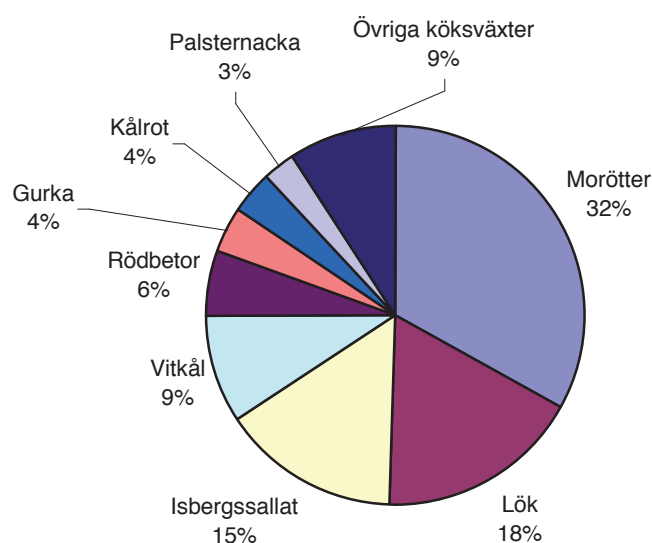
Antalet företag som odlar bär fortsätter att minska. För tio år sedan fanns det 949 bär-odlare i Sverige. År 2008 var antalet nere på 642, en minskning med nästan en tredjedel. Eftersom det inte skett någon motsvarande minskning i mängden producerade bär så innebär detta att de företag som finns kvar har ökat sin produktion.

3.1.3 Odling av köksväxter på friland

Odlingen av köksväxter på friland är den klart största grenen inom sektorn frukt och grönsaker, både uttryckt i ton och i produktionsvärde.

Den största produkten är morötter, följt av lök och isbergssallat. Tillsammans utgör dessa tre produkter omkring 65 procent av de frilandsodlade köksväxterna, räknat på kvantiteten. Jämfört med situationen 2005 har morötternas dominans minskat, medan lök och isbergssallat har ökat något i betydelse.

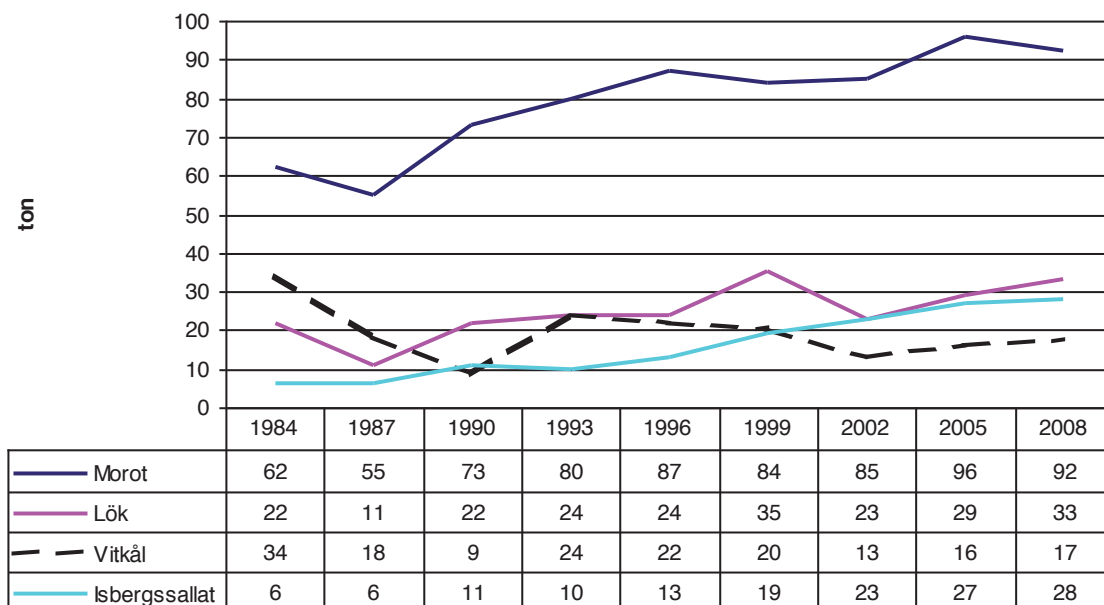
Det har dessutom skett en del ändringar i de mindre produktslagen. Produktionen av frilandsgurka och blomkål har minskat markant, samtidigt som kålrot och palsternacka har ökat.

Källa: Jordbruksverket, JO 33SM 0901. Figuren avser företag med minst 0,25 hektar.

Figur 10 Olika grönsakers andel av frilandsproduktionen i ton, 2008
Share of various vegetables in total open-air production in tonnes, 2008

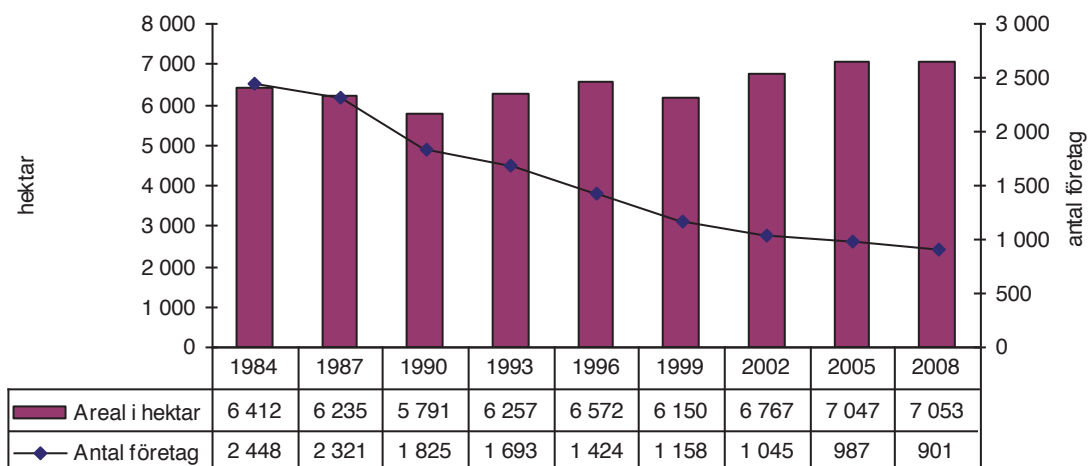
Det faktum att morotsodlingen under 2008 tappade mark gentemot lök och isbergssallat är ett trendbrott, som framgår av figuren nedan. Ända sedan sent 1980-tal har morotsodlingen ökat i Sverige. Även odlingen av isbergssallaten fortsätter att öka, och lökproduktionen är nästan tillbaka på den nivå som gällde under toppåret 1999.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

Figur 11 Frilandsodling av de fyra största grönsakerna i Sverige 1984–2008, ton
Open-air cultivation of the four largest vegetables in Sweden, 1984–2008, tonnes

Den odlade arealen har inte ändrats mycket under den här tiden, även om den i slutet av 00-talet ser ut att ha stabiliserats på en något högre nivå än tidigare. Samtidigt har antalet företag minskat kraftigt, framför allt under 1980- och 90-talen.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

Figur 12 Antal företag och areal för köksväxtodling på friland, 1984–2008
Number of companies and area of open-air cultivation of vegetables, 1984–2008

Utvecklingen innebär att genomsnittlig areal per företag har ökat stadigt under perioden. 2008 hade ett företag med frilandsodlade grönsaker i genomsnitt en areal på 7,8 hektar. Motsvarande siffra för tio år sedan var omkring fem hektar, och för tjugo år sedan så lite som 2,5 hektar. Som vi påpekade i inledningen är den här trenden med ökande areal per företag något som gäller för alla delsektorerna (liksom inom svenskt jordbruk i stort) men den är klart starkast för frilandsgroönsakerna.

Köksväxter på friland odlas framför allt i södra Sverige. Skåne län är det klart största länet, med närmare 6 900 hektar. Det är nästan 60 procent av den totala arealen köksväxter på friland.

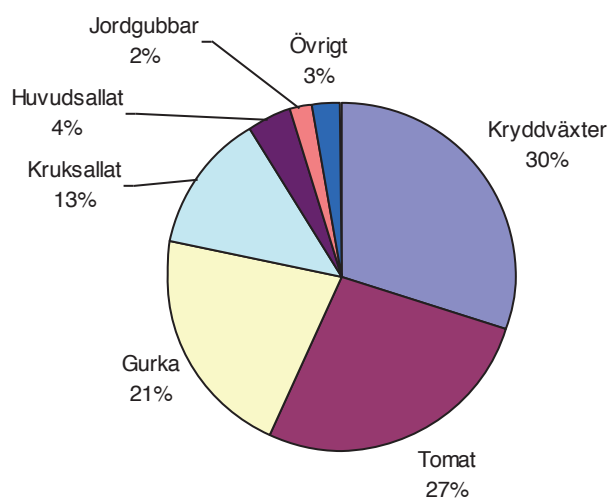
För en del produkter är dock Skåne inte så dominerande. Frilandsgurka odlas mest i Blekinge och Kalmar län, palsternacka odlas framför allt på Gotland, och Västra Götaland är en betydande region för vitkål. Morötter odlas i nästan hela landet, och även om Skåne har den största arealen så sker en hel del av odlingen i Gotlands och Hallands län.

Bara en liten del av den totala arealen odlas ekologiskt. Under 2008 betalade Jordbruksverket ut miljöersättning för ekologisk produktion till 692 hektar grönsaksodling. Det motsvarar ungefär nio procent av den totala grönsaksarealen.

3.1.4 Odling av köksväxter i växthus

Växthusodlingen har länge dominerats av gurka och tomater. Under 00-talet har dock kruksallat och kryddväxter blivit betydande produkter, och 2008 var kryddväxter den enskilda köksväxt i växthusodlingen som stod för det största produktionsvärdet. Om man istället ser till hur stor yta de olika produktslagen upptar är gurka och tomat fortfarande starkt dominerande i odlingen.

Cirkeldiagrammet nedan visar hur stor andel av produktionsvärdet som kommer från olika köksväxter. Det skiljer sig därmed från de andra cirkeldiagrammen i det här kapitlet, eftersom de övriga gör jämförelsen i ton.

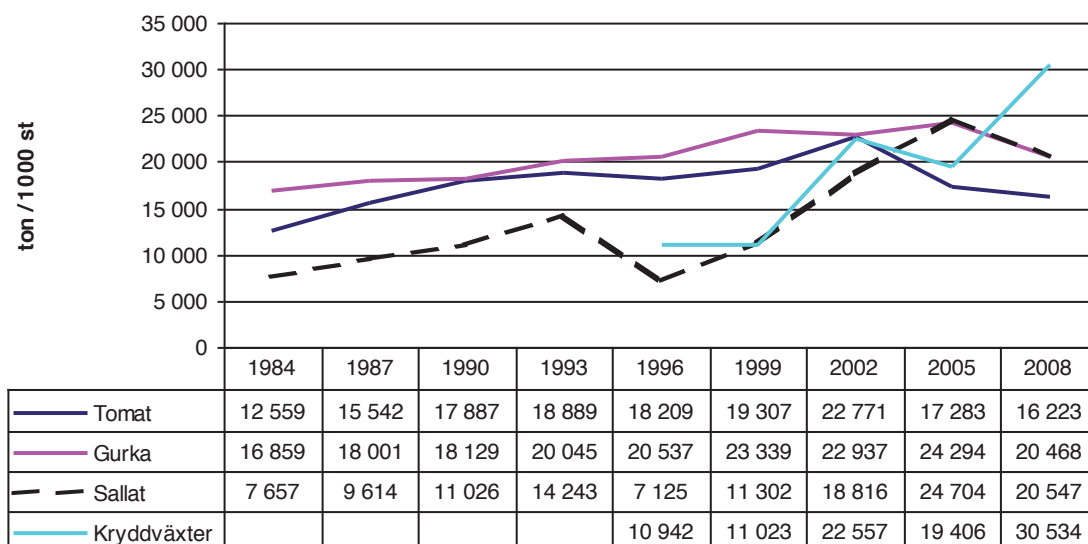

Källa: Jordbruksverket, SR 2010:2

Figur 13 Olika köksväxters andel av produktionsvärdet, 2008

Share of various vegetables in value of production, 2008

Figuren nedan visar att odlingen minskar av både gurka och tomat, och har så gjort sedan början av 00-talet. Sallat och kryddväxter har en mer positiv trend. Observera dock att gurka och tomat anges i ton, medan sallat och kryddväxter anges i tusental.

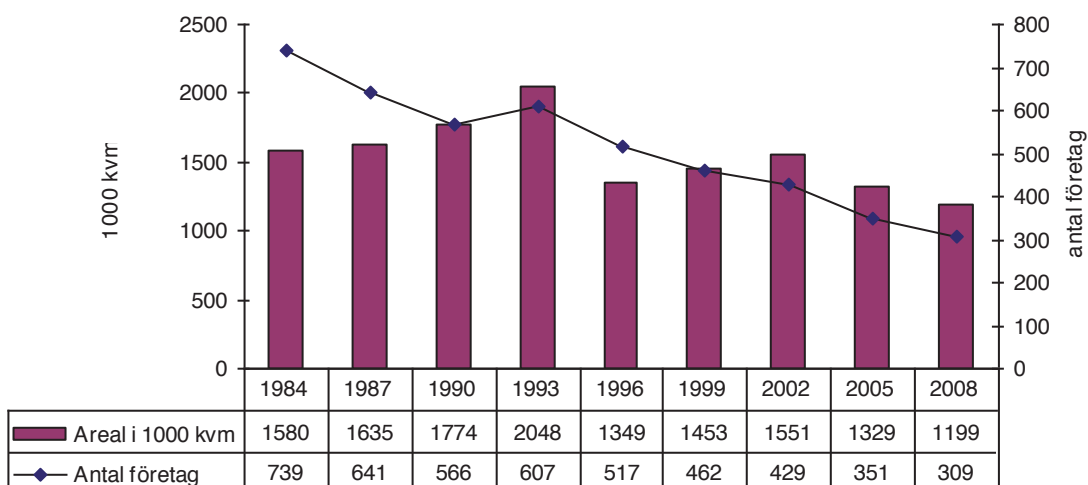
Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901. Gurka och tomat anges i ton, sallat och kryddväxter i 1000 st.

Figur 14 Utveckling av odlingen av vissa köksväxter i växthus, 1984–2008

Cultivation trends in greenhouse vegetables, 1984–2008

Tomatproduktionen fortsatte att minska under 2009 och stannade på 13 600 ton, medan gurkodlingen däremot återhämtade sig jämfört med året innan och nådde 22 700 ton. Även odlingen av kryddväxter gick tillbaka från 2008 till 2009.

Antalet företag minskar stadigt, och växthusarealen uttryckt i kvadratmeter har också minskat på senare år.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

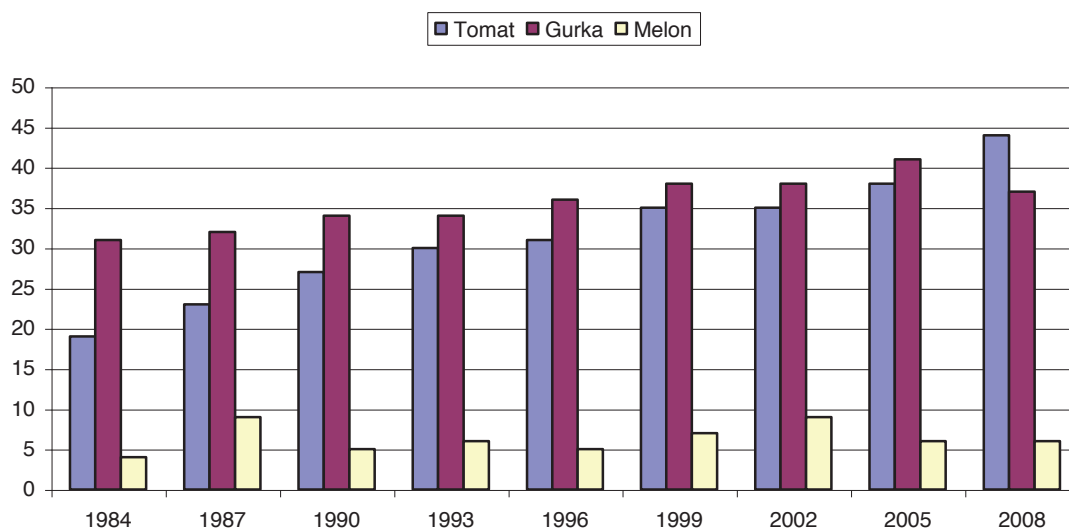
Figur 15 Antal företag och växthusareal 1984–2008

Number of companies and area of greenhouse cultivation of vegetables, 1984–2008

Samtidigt som både arealen och antalet företag minskar så ökar avkastningen per kvadratmeter, tack vare nya odlingsmetoder och nya sorter. Den utvecklingen är särskilt tydlig för tomater, som ökat varje år under den studerade perioden. För gurka minskade däremot avkastningen under 2008, vilket innebär att tomatproduktionen för första gången hade en högre avkastning än gurka räknat i kg per ytenhet.

Nischprodukten melon uppvisar inte någon tydlig tendens i avkastningen.

Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 0901

Figur 16 Avkastning för tomat, gurka och melon 1984–2008, kg/m²
Yields of tomato, cucumber and melon 1984–2008, kg/m²

3.1.5 Ekologisk odling

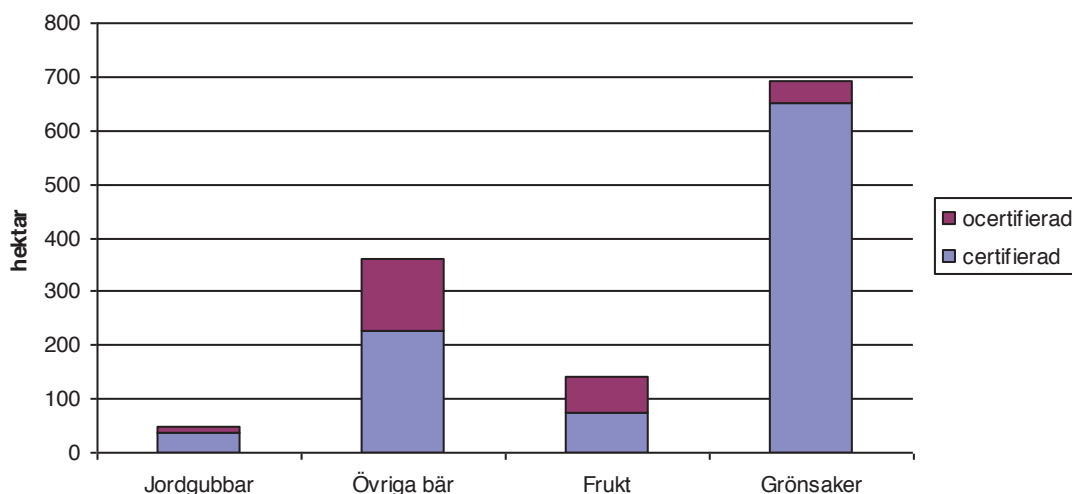
Ekologisk produktion strävar efter att nyttja naturresurser som energi, mark och vatten på ett långsiktigt hållbart sätt. Stor biologisk mångfald och hög ambition i djurskyddet är andra ledstjärnor.

Inom den ekologiska produktionen skiljer man på certifierad ekologisk produktion och annan ekologisk produktion (numera ofta kallad kretsloppsriktad produktion). Skillnaden har i första hand att göra med hur produkten hanteras efter skörden, och handlar bland annat om märkning och om hur man ska hålla isär ekologiska och konventionella produkter. Det är bara certifierade produkter som får säljas som ekologiska till konsumenter.

Det finns dessutom olika typer av certifiering. Grundnivån är EU:s gemensamma regler för certifiering. Om producenterna vill kan de välja att istället bli certifierade enligt KRAV:s eller Demeterförbundets regler.

Från och med 1 juli 2010 ska alla certifierade produkter märkas med EU:s nya logotyp för eko-produkter. Om produkterna certifierats enligt andra regler får de använda KRAV:s eller Demeterförbundets märke också; i så fall blir det alltså två ekomärken på produkten.

För frukt och grönsaker är större delen av den ekologiska arealen certifierad. Det gäller i synnerhet för frilandssodlingen av grönsaker. För frukt och bär (utom jordgubbar) är andelen ocertifierad areal betydligt större.

Källa: Jordbruksverket

Figur 17 Areal med miljöersättning för ekologisk odling av frukt, bär och grönsaker, hektar

Den ekologiska odlingen har slagit igenom i olika grad för olika delsektorer. Grönsaker på friland och frukt ligger ganska nära varandra i utvecklingen, med nio respektive åtta procent av arealen.⁴ Detta kan betraktas som tämligen lite med tanke på att Regeringens mål för jordbruket som helhet är att 20 procent av åkerarealen ska vara ekologiskt odlad och dessutom certifierad.

När det gäller ekologisk odling (av ätbara produkter) i växthus så utgjorde 2007 den KRAV-godkända växthusarealen ungefär sju procent av total växthusareal. Kryddväxter och tomater var de största produkterna. Ytterligare arealer kan tillkomma om man räknar odling som inte är certifierad, eller certifierad enligt någon annan än KRAV.

För jordgubbar är det ekologiska genomslaget ännu mindre, bara två procent. För kategorin andra bär (som framför allt utgörs av svarta vinbär) är däremot ekologisk odling snarare regel än undantag – mer än hälften av arealen är ekologiskt odlad.

Ekologisk odling tycks vara en populär strategi för små nischprodukter. Svarta vinbär är ett tydligt exempel på detta. Samma tendens ses i fruktodlingen. Den klart största frukten i svensk odling är äpplen (drygt 90 procent av total fruktodling), men enligt KRAV står äpplena bara för omkring hälften av den ekologiska fruktodlingen. Den andra hälften av den ekologiska frukten utgörs alltså av betydligt mindre delsektorer som päron och körsbär.

En ganska stor andel av odlarna har ställt om till ekologisk produktion, men det är framför allt små företag som gjort det. För frilandsodlingen av grönsaker är det till exempel nästan 40 procent av företagen som odlar ekologiskt, men dessa står för mindre än tio procent av den totala grönsaksproduktionen. Två tendenser drar odlingen åt olika håll just nu. Å ena sidan vill dagligvaruhandeln ha jämna och säkra leveranser, vilket gynnar större företag. Å andra sidan ökar antalet små företag som odlar flera olika slags grönsaker och säljer på den lokala marknaden, ofta direkt till konsumenter eller

⁴ Andelarna i det här avsnittet syftar på all ekologisk odling, inte bara den certifierade.

restauranger. En mellanväg är att småföretag odlar ekologiskt på kontrakt till ett större företag som håller i kontakterna med nästa distributionsled.

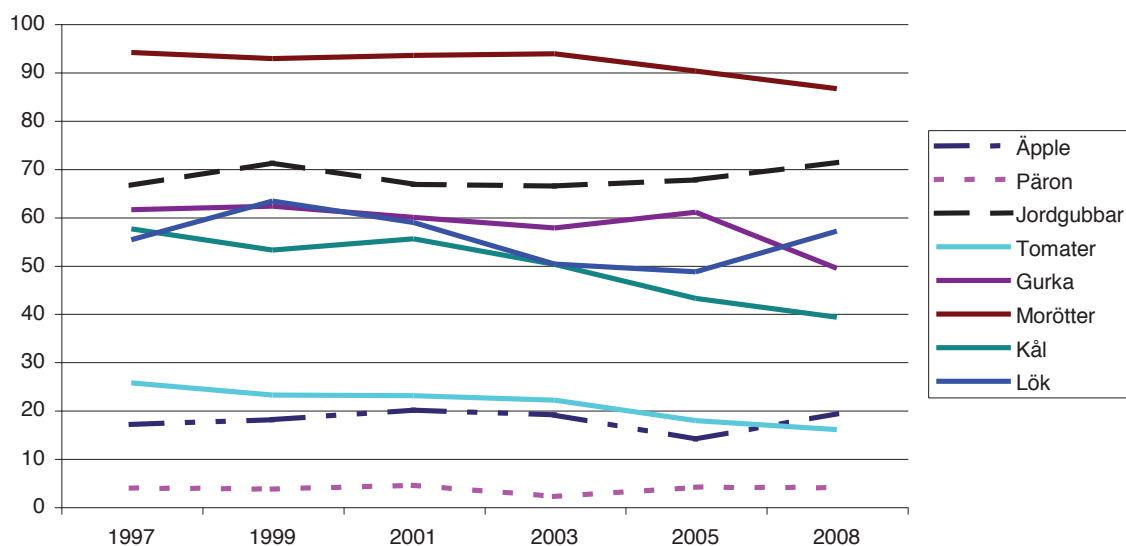
Det finns flera anledningar till att inte fler odlare har ställt om till ekologisk produktion. Enligt en enkät för några år sedan menar odlarna själva att de tre största problemen är för låga priser på ekologiska produkter, för mycket arbete, och för mycket ogräs.

3.2 Utbud och självförsörjningsgrad

Hur stor del av det totala utbudet av olika frukter och grönsaker som producerats i Sverige varierar mycket från produkt till produkt. Däremot är förhållandena tämligen stabila över tiden, även om små förändringar alltid sker.

I det här avsnittet studerar vi några av de viktigaste trädgårdsprodukterna som odlas i Sverige. Som framgår av figuren nedan är självförsörjningsgraden hög för olika grönsaker som odlas på friland, som morötter och lök. Även jordgubbar hamnar högt, men figuren tar bara hänsyn till importen av färska jordgubbar. Importen av frysta jordgubbar är ungefär lika stor.

Självförsörjningsgraden är betydligt lägre för äpplen och päron. Också tomater har en låg självförsörjningsgrad, och den har dessutom minskat stadigt under de senaste åren.

Källa: Jordbruksverket

Figur 18 Självförsörjningsgrad för vissa frukter och grönsaker, procent

Degree of self-sufficiency for certain fruits and vegetables, per cent

Man bör komma ihåg att självförsörjningsgraden på årsbasis inte säger särskilt mycket om hur väl svenska produkter står sig i förhållande till importen under den period då de svenska produkterna finns tillgängliga. I det följande avsnittet redovisar vi därför självförsörjningsgraden per månad för några utvalda produkter.

3.2.1 Utbud och självförsörjningsgrad för enskilda produkter

Det här avsnittet redovisar produktion, import och export för ett antal frukter och grönsaker. Från dessa siffror räknar vi fram dels det totala utbudet, det vill säga produktion plus import minus export, och dels självförsörjningsgraden, det vill säga produktion i förhållande till totalt utbud.

För att få en bättre bild av hur svenska produkter står sig i konkurrensen har vi gjort en uppskattning av självförsörjningsgraden per månad. Uppgifterna om svenska kvantiteter per månad bygger på de värden som rapporterades i EAA-kalkylen 2005⁵; vi har använt dessa för att räkna fram hur stor andel av den totala produktionen i ton som kan hänföras till varje månad. Siffrorna ska därför inte uppfattas som exakta, men de ger en god fingervisning om förhållandet mellan importerat och svenskodlat per månad. Total produktion och import avser 2008 i dessa figurer.

En närliggande fråga rör varifrån de konkurrerande produkterna kommer. Vi redovisar importen per land och per månad i avsnitt 3.4 nedan.

3.2.1.1 Frukt och bär

Det totala utbudet av **äpplen** varierar en del från år till år, från 98 000 ton år 2001 till 130 000 ton år 2005. 2008 var ett medelår med ett totalt utbud på omkring 115 000 ton. Knappt 20 procent av den mängden är svenska äpplen, resten är importerat. Det betyder att självförsörjningsgraden inte var nämnvärt högre än vanligt trots den stora äppelskörden det året. Det beror på att även importen var tämligen hög jämfört med den senaste tioårsperioden.

Tabell 4 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för äpplen, ton

Äpple	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	19 000	18 000	19 900	21 500	17 700	22 150
Import	92 200	86 900	79 300	92 800	113 500	94 031
Export	1 500	4 500	1 300	1 400	1 700	1 182
Utbud	109 700	100 400	97 900	112 900	129 500	114 999
Självförsörjningsgrad	17 %	18 %	20 %	19 %	14 %	19 %

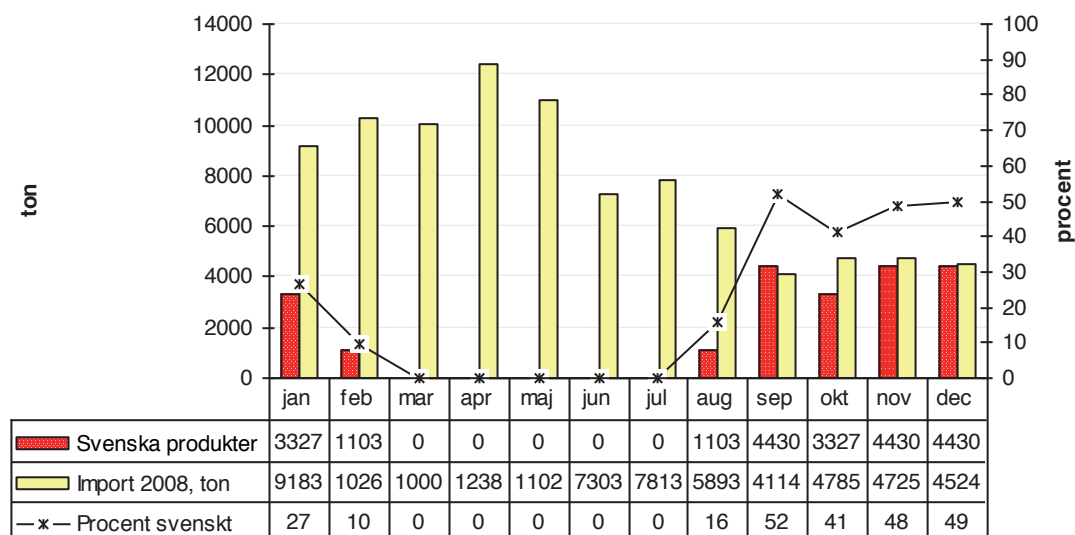
Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Svenska äpplen finns att köpa från sensommaren och fram till februari. Under högsäsongen har vi en självförsörjningsgrad på strax under 50 procent. Under vintern sjunker den markant, och från och med mars är alla äpplen importerade.

Att andelen är så låg under halva året beror på att de svenska äpplena oftast tar slut under vintern. Att det inte odlas fler äpplen i Sverige kan i sin tur ha flera orsaker. En anledning kan vara att näringen inte bedömer det som lönsamt att anlägga nya

⁵ Närmare bestämt avser datan värdevolymer på produkter som sålts utanför gården, och omfattar alltså både direktförsäljning på marknader och försäljning till grossister.

äppelodlingar. Det kan också ha att göra med att det är ont om lämplig mark, och att det inte är någon stark återväxt i odlarkåren.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 19 Självförsörjningsgrad för äpplen per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for apples per month, 2008

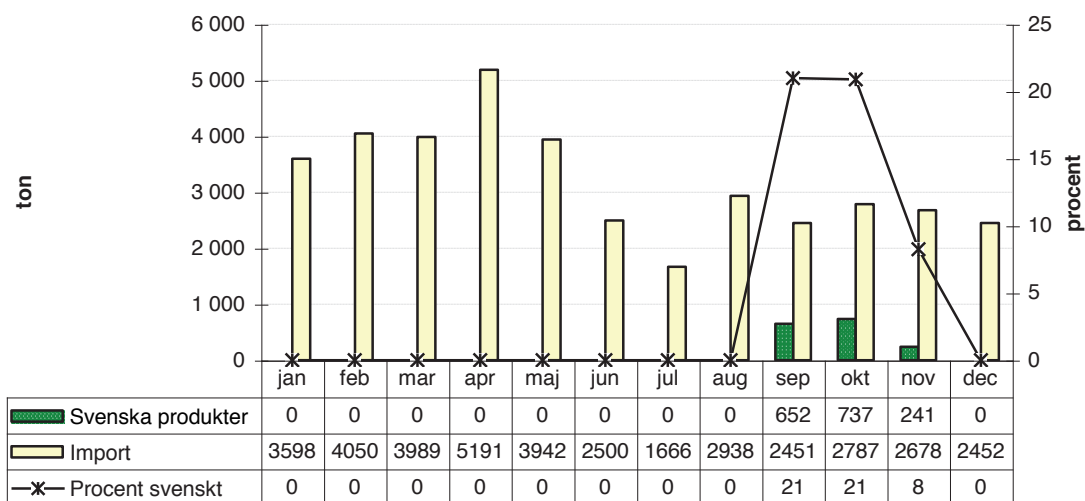
För **päron** är det totala utbudet under både 2005 och 2008 betydligt högre än det var tidigare under perioden. År 2008 var utbudet drygt 40 000 ton, vilket är omkring 20 procent mer än runt sekelskiftet. Det beror till största delen på att importen ökat, även om den svenska produktionen också var högre än tidigare. Nästan alla päron vi äter i Sverige är odlade utomlands; självförsörjningsgraden är bara fyra procent.

Tabell 5 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för päron, ton

Päron	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	1 400	1 200	1 300	700	1 700	1 600
Import	35 200	31 800	28 300	33 100	41 700	39 500
Export	115	130	405	1 100	1 100	330
Utbud	36 485	32 870	29 195	32 700	42 300	40 770
Självförsörjningsgrad	4 %	4 %	4 %	2 %	4 %	4 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Om man tittar på självförsörjningsgraden under september och oktober kommer den upp i omkring 20 procent; visserligen betydligt lägre än för äpplen, men i alla fall mer än helårssiffrorna. En anledning till att det inte odlas särskilt mycket päron i Sverige är att de är något mer värmekrävande än äpplen.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 20 Självförsörjningsgrad för päron per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for apples per month, 2008

För färska **jordgubbar** är självförsörjningsgraden betydligt högre. Ungefär 70 procent av de färska bären är odlade i Sverige, men man bör komma ihåg att vi även importerar frysta jordgubbar i ungefär lika stora mängder som färska.

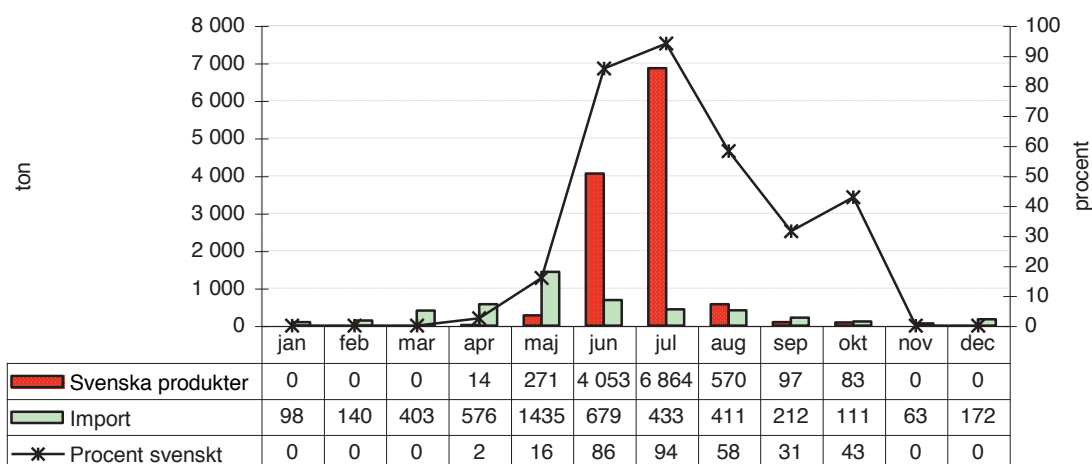
Importen och den svenska produktionen brukar följas åt ganska väl från år till år – om vi har en hög inhemsk produktion så är också importen hög, och tvärtom. Det mönstret upprepade sig dock inte 2008. Den svenska produktionen var ganska hög, men importen den lägsta sedan 2002.

Tabell 6 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för jordgubbar, ton

Jordgubbar	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	11 200	12 600	9 300	9 400	12 100	11 700
Import	5 900	5 600	4 900	5 300	6 550	4 830
Export	270	490	270	540	770	120
Utbud	16 830	17 710	13 930	14 160	17 880	16 410
Självförsörjningsgrad	67 %	71 %	67 %	66 %	68 %	71 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Färska jordgubbar är en extrem säsongprodukt. Konsumtionen under juni och juli är flera gånger större än den sammanlagda konsumtionen under årets övriga månader. Under högsommaren är det framför allt svenska jordgubbar som säljs; självförsörjningsgraden är över 90 procent i juli. Importen är som störst i maj och juni, när det börjar gå att få tag på färska bär från sydligare EU-länder och det ännu inte finns några svenska bär att köpa.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 21 Självförsörjningsgrad för jordgubbar per månad, 2008
Degree of self-sufficiency for strawberries per month, 2008

3.2.1.2 Tomater och gurka i växthus

Gurka och tomat är de två grönsaker som odlas mest i svenska växthus.

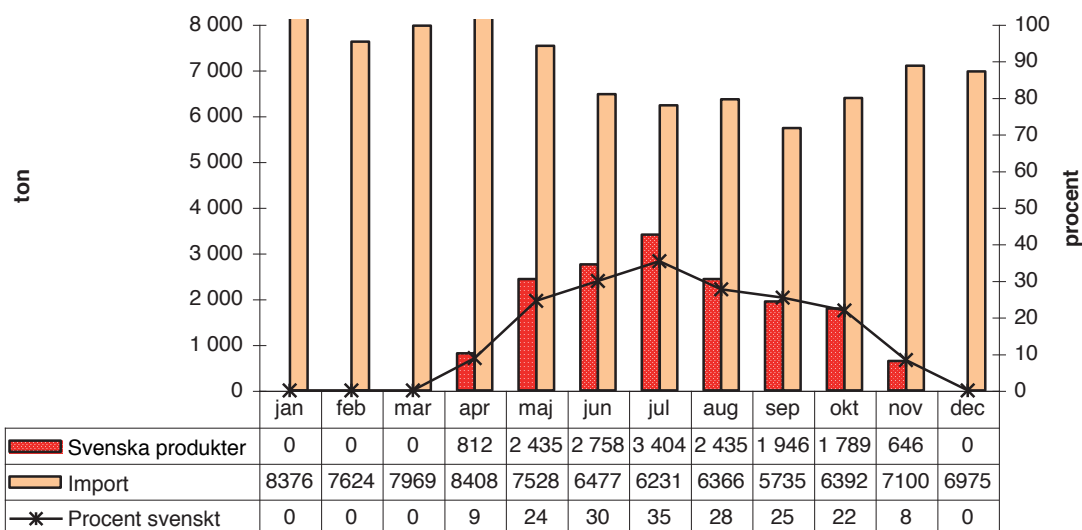
För **tomater** tar importen allt större marknadsandelar. Det totala utbudet har ökat markant sedan sekelskiftet, samtidigt som den inhemska produktionen minskat. Importen har ökat med omkring 30 procent under 00-talet, i synnerhet genom en kraftig ökning från 2002 till 2004. Det har medfört att självförsörjningsgraden nu är nere på 16 procent. I första hand är det importen från Spanien som har ökat, samtidigt som Tyskland börjat dyka upp som tomatexportör till Sverige.

Tabell 7 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för tomater, ton

Tomater	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	19 900	19 300	18 800	18 100	17 300	16 200
Import	58 300	65 100	63 400	65 800	80 800	85 800
Export	660	850	420	1 950	1 100	570
Utbud	77 540	83 550	81 780	81 950	97 000	101 430
Självförsörjningsgrad	26 %	23 %	23 %	22 %	18 %	16 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Självförsörjningsgraden för svenska tomater är ganska låg även under de månader då det finns svenska tomater att köpa. När den svenska skörden börjar komma ut i butikerna på försommaren når självförsörjningsgraden inte högre än omkring 30 procent. En viktig orsak är att varianter som plommotomater och körsbärstomater blir allt populärare, och dessa är nästan uteslutande odlade utanför Sverige.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 22 Självförsörjningsgrad för tomater per månad, 2008
Degree of self-sufficiency for tomatoes per month, 2008

När det gäller **gurka** står den svenska produktionen för en betydligt större del av det totala utbudet, och har länge legat omkring 60 procent på årsbasis. För 2008 minskade dock självförsörjningsgraden markant jämfört med tidigare år. Den svenska skörden blev för första gången mindre än 30 000 ton, samtidigt som importen ökade. Det innebär att 2008 blev det första året som vi ser att importen var större än den svenska produktionen av gurka.

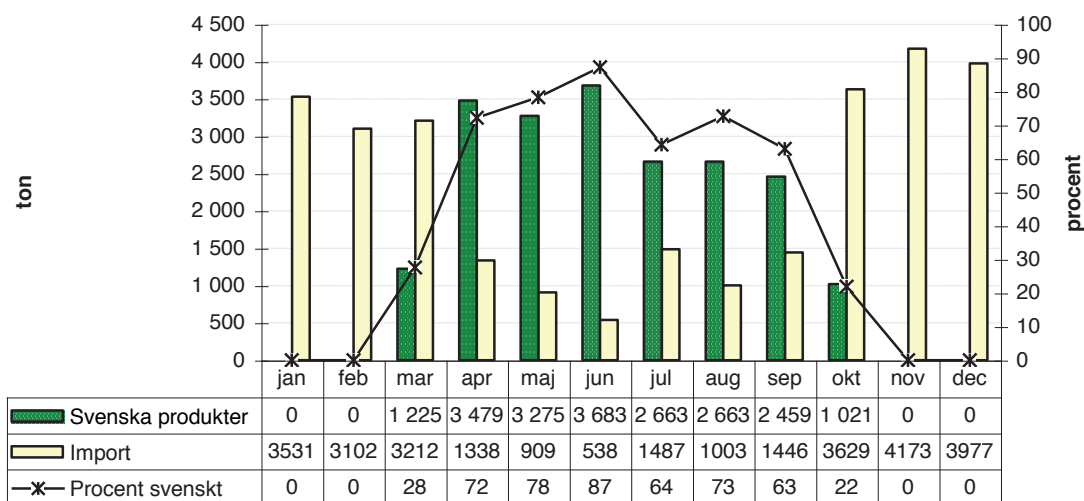
Tabell 8 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för gurka, ton

Gurka	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	34 800	36 600	36 200	31 000	35 800	27 670
Import	22 600	22 900	24 900	23 300	23 900	29 000
Export	830	690	640	610	1 000	620
Utbud	56 570	58 810	60 460	53 690	58 700	56 050
Självförsörjningsgrad	62 %	62 %	60 %	58 %	61 %	49 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Svenska gurkor hävdar sig väl i konkurrensen. Under den svenska odlingsäsongen i april-september har vi en självförsörjningsgrad på omkring 70 procent för gurka, och närapå 90 procent under juni.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 23 Självförsörjningsgrad för gurka per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for cucumbers per month, 2008

3.2.1.3 Grönsaker på friland

Sverige har hög självförsörjningsgrad för många av de grönsaker som odlas på friland. Det gäller i ännu högre grad om man inte ser till helårsstatistiken, utan koncentrerar sig på de månader då det finns svenska produkter att köpa. Inte minst gäller detta för morötter, där de svenska produkterna helt dominerar marknaden. Självförsörjningsgraden för vitkål, lök och sallat ligger en bit lägre även under högsäsong, men ser ändå ut att stå sig bra i konkurrensen med importen.

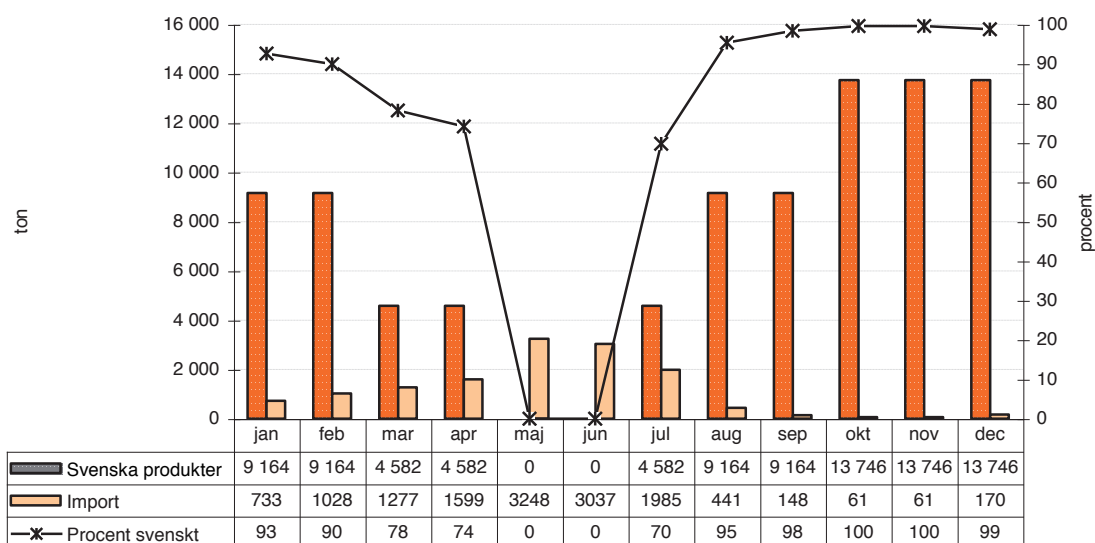
Morötter är den trädgårdsprodukt som Sverige har högst självförsörjningsgrad för. Det beror på att vi har ett klimat som passar bra för morotsodling, och att morötter kan lagras länge så att den svenska skörden kan användas långt in på påföljande vår. Under 2008 minskade dock den svenska produktionen jämfört med 2003 och 2005, samtidigt som importen var större än någon gång tidigare. Därmed hamnade självförsörjningsgraden för första gången sedan 1997 under 90 procent.

Tabell 9 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för morötter, ton

Morötter	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	88 100	84 300	77 600	95 700	96 200	91 600
Import	5 700	6 700	6 100	6 700	10 600	14 500
Export	130	110	630	320	100	280
Utbud	93 670	90 890	83 070	102 080	106 700	105 820
Självförsörjningsgrad	94 %	93 %	93 %	94 %	90 %	87 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Det finns svenska morötter att köpa under nästan hela året. De första morötterna skördas på sensommaren, och under senhösten är det nästan enbart svenska morötter som säljs. Efter nyåret och under våren minskar självförsörjningsgraden markant. Delvis beror det på att de svenska morötterna helt enkelt börjar ta slut, men det kan också ha att göra med att lagringskylarna i vissa företag inte kan bibehålla en god kvalitet längre än så.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 24 Självförsörjningsgrad för morötter per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for carrots per month, 2008

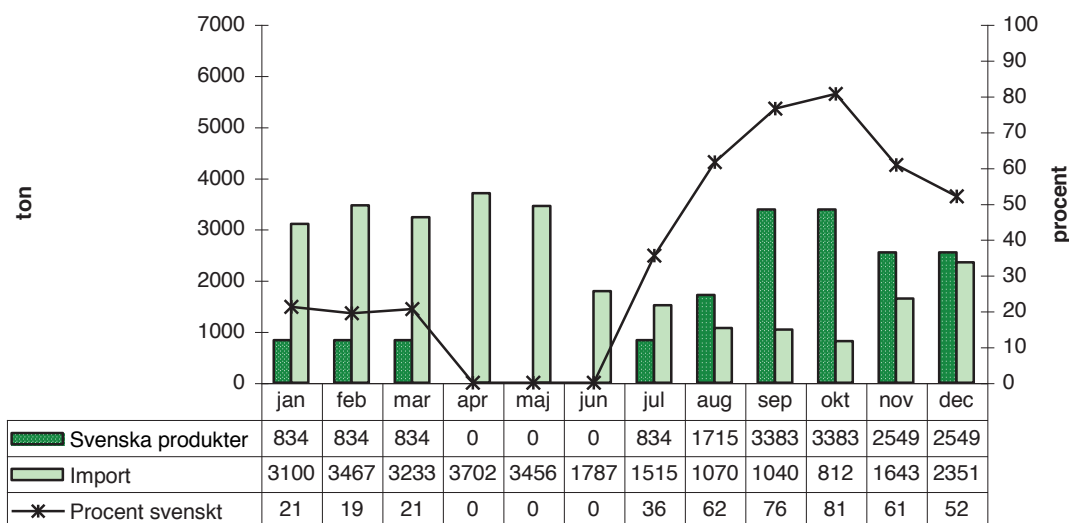
Den svenska produktionen av **kål** ökade från 2005 till 2008, men var fortfarande betydligt lägre än runt sekelskiftet. Samtidigt var importen större än tidigare, så den svenska självförsörjningsgraden fortsatte sin neråtgående trend och hamnade nu under 40 procent. Senast det hände var 2002, då den inhemska produktionen var rekordlåg.

Tabell 10 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för rödkål och vitkål, ton

Kål	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	21 600	19 800	21 900	17 700	15 600	17 000
Import	16 000	17 600	17 700	17 900	20 700	27 300
Export	40	150	130	330	160	980
Utbud	37 560	37 250	39 470	35 270	36 140	43 320
Självförsörjningsgrad	58 %	53 %	55 %	50 %	43 %	39 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Även kålen hävdar sig bra gentemot importen under de månader då större delen av den svenska skörden ska avyttras. Självförsörjningsgraden ligger på 60–70 procent under sensommaren och hösten, för att sedan sjunka kraftigt under vintern och gå ner till noll på våren.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 25 Självförsörjningsgrad för vitkål per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for cabbages per month, 2008

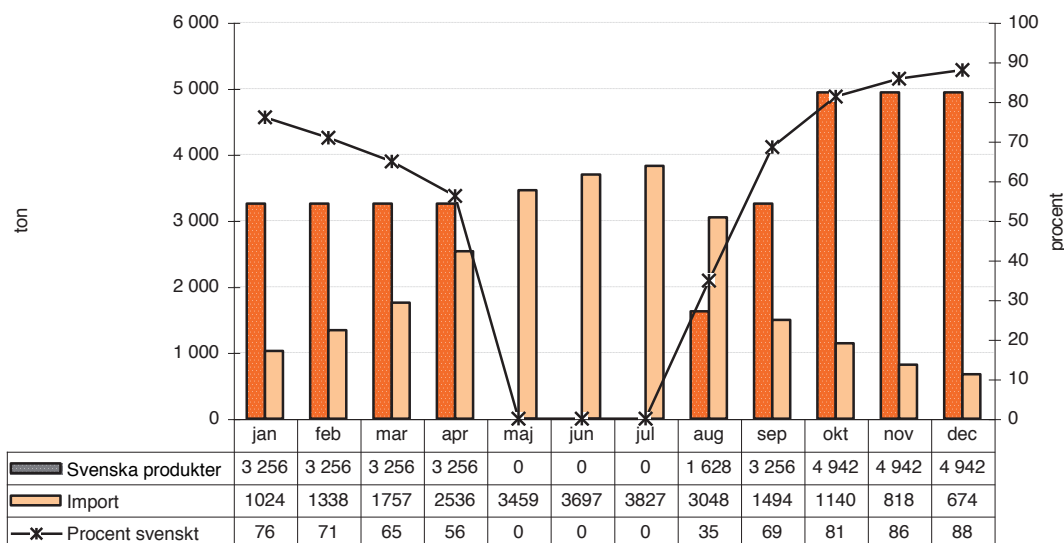
För **lök** var trenden annorlunda än för både morötter och kål. Den svenska skörden 2008 var större än vanligt, samtidigt som importen var lägre än 2005. Självförsörjningsgraden ökade därmed markant jämfört med 2005 och nådde tillbaka till de nivåer som gällde runt sekelskiftet.

Tabell 11 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för lök, ton

Lök	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	24 200	35 300	30 800	23 400	28 600	32 800
Import	19 700	20 700	21 700	24 000	30 800	25 100
Export	110	220	150	840	570	390
Utbud	43 790	55 780	52 350	46 560	58 830	57 510
Självförsörjningsgrad	55 %	63 %	59 %	50 %	49 %	57 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

De månader som svensk lök finns att tillgå ligger självförsörjningsgraden på 70–90 procent.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 26 Självförsörjningsgrad för lök per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for onions per month, 2008

För **isbergssallat** har den inhemska produktionen ökat markant på senare år. Samtidigt har importen inte förändrats särskilt mycket, så självförsörjningsgraden har ökat och ligger nu på strax över 50 procent.

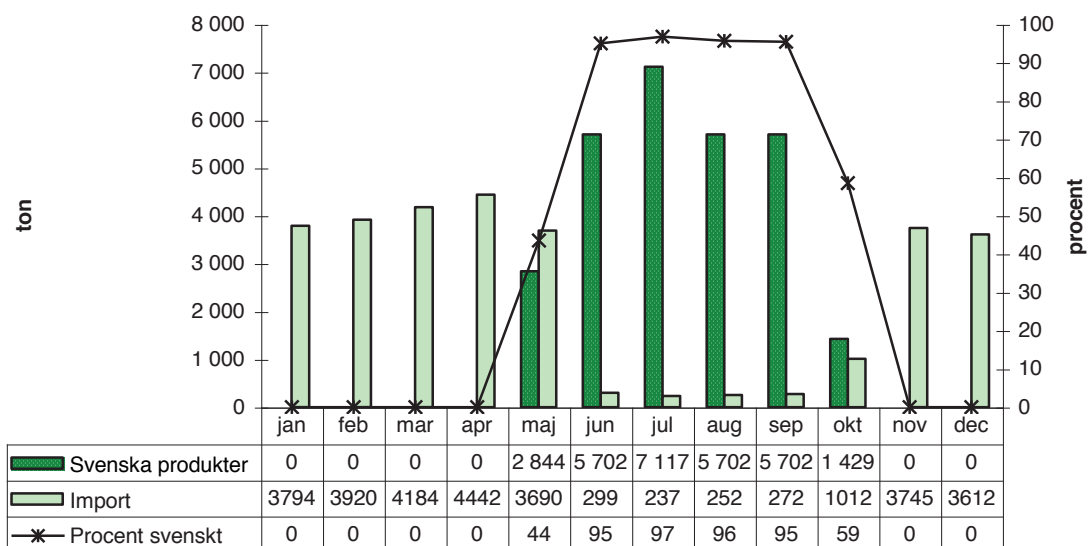
Isbergssallat är den köksväxt Sverige exporterar mest av. Exporten uppgår till nästan 4 000 ton om året, vilket betyder att omkring 15 procent av produktionen säljs utomlands.

Tabell 12 försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för isbergssallat, ton

Isbergssallat	1997	1999	2001	2003	2005	2008
Produktion	13 400	19 300	21 100	22 100	27 200	28 500
Import	29 900	30 300	31 100	29 300	26 900	29 200
Export	510	520	2 500	3 350	3 800	3 800
Utbud	42 790	49 080	49 700	48 050	50 300	53 900
Självförsörjningsgrad	31 %	39 %	42 %	46 %	54 %	53 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket. Datan för import och export gäller all huvudsallat, inte bara isberg.

Om man istället ser till självförsörjningsgraden per månad är det mycket stora kontraster mellan olika tider på året. Självförsörjningsgraden är nästan 100 procent under sommaren och noll under vintern. Sallat kan inte lagras på ett bra sätt, utan det går bara att sälja svensk sallat under en begränsad tid. Det finns därför inte mycket utrymme att ta större marknadsandelar; om det ska säljas mer svensk sallat måste konsumtionen öka.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Figur 27 Självförsörjningsgrad för isbergssallat per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for lettuce per month, 2008

För **blomkål och broccoli** har den svenska produktionen minskat under 00-talet. Eftersom det totala utbudet legat ganska konstant betyder det att importen har ökat, och därmed också att självförsörjningsgraden har minskat under perioden.

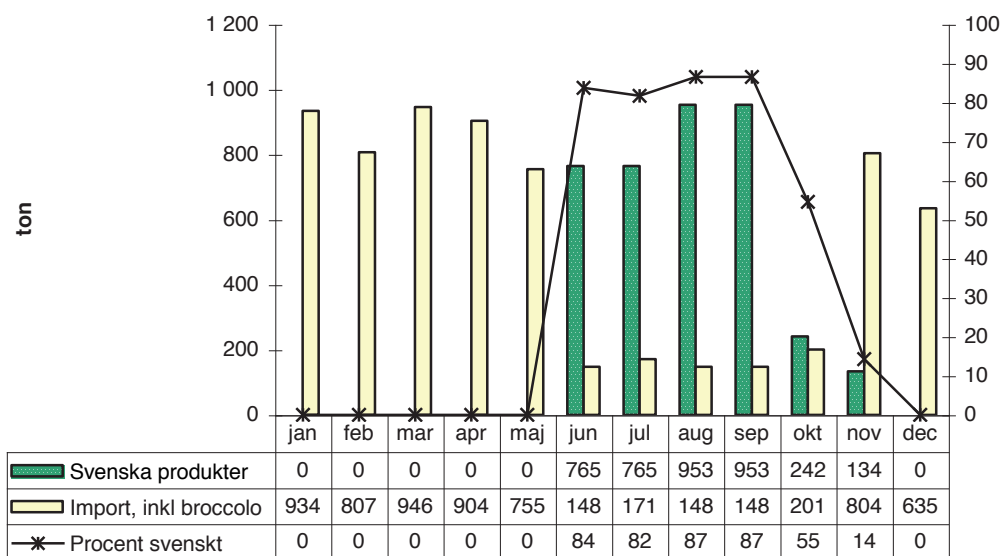
Nästan hela den svenska produktionen utgörs av blomkål. Broccolin finns särredovisad från 2005, men produktionen uppgår bara till 7–8 ton om året.

Tabell 13 Försörjningsbalans och självförsörjningsgrad för blomkål och broccoli, ton

Blomkål och broccoli	1996	1999	2002	2005	2008
Produktion	6 150	6 028	4 850	5 458	3 805
Import	4 640	4 617	4 582	5 670	6 600
Export	269	396	508	542	379
Utbud	10 521	10 249	8 924	10 586	10 028
Självförsörjningsgrad	58 %	59 %	54 %	52 %	38 %

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket. Före 2005 omfattar produktionssiffrorna endast blomkål.

Svensk blomkål finns att tillgå under sommaren och den tidiga hösten. Under högsäsongen är självförsörjningsgraden ganska hög, omkring 80 procent, för att sedan snabbt sjunka ner till noll under senhösten.

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

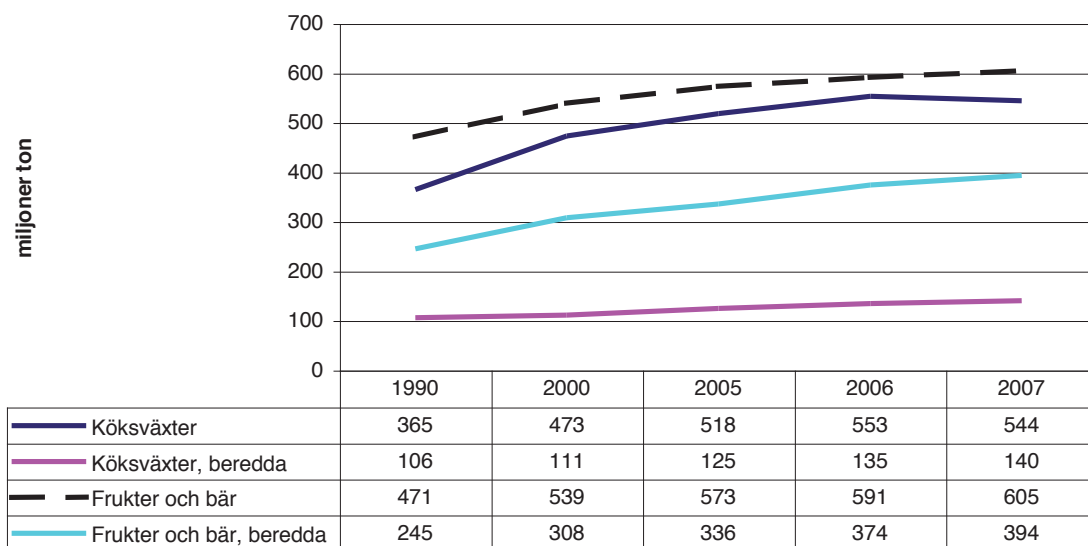
Figur 28 Självförsörjningsgrad för blomkål och broccoli per månad, 2008

Degree of self-sufficiency for cauliflower and broccoli per month, 2008

3.3 Konsumtion i Sverige

Konsumtionen av frukt och grönsaker ökar i Sverige. Det har den gjort i flera decennier, och 2007 var inget undantag. Färska och frysta produkter är fortfarande den viktigaste kategorin både för frukt och för grönsaker, men under 2000-talet har konsumtionen av bearbetade frukter och bär ökat snabbast. Från år 2000 ökade konsumtionen av färska och frysta köksväxter med 15 procent, färsk och fryst frukt med 12 procent, och beredd frukt med 27 procent.

2007 var dock inte det bästa året för grönsaksätandet. Konsumtionen av färska och frysta köksväxter gick då tillbaka något från året innan, men det visar snarare att 2006 var ett ovanligt bra år.

Källa: Jordbruksverket, statistikrapport 2009:5

Figur 29 Konsumtion i Sverige av frukter och grönsaker, miljoner ton

Swedish consumption of fruit and vegetables, million tonnes

Ökningen i total konsumtion beror dels på att vi äter mer frukter och grönsaker, och dels på att Sveriges folkmängd ökar. Om man räknar konsumtion per capita så är trenderna desamma som för totalkonsumtionen, men ökningen är något svagare. Från år 2000 till 2008 ökade konsumtionen per capita av färska och frysta köksväxter med 13 procent, färsk och fryst frukt med 8 procent, och beredd frukt med 23 procent.

Av köksväxter äter vi i första hand tomater, morötter, lök och sallat.

Tabell 14 Konsumtion av färska köksväxter i Sverige, miljoner kg

Vara	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2006	2007 prel.
89 Morötter	..	..	..	63,7	71,0	72,5	83,8	71,2
90 Övriga rotfrukter	..	..	..	13,0	12,8	12,7	11,3	15,1
91 Summa rotfrukter	54,1	69,4	50,9	76,7	83,8	85,2	95,1	86,3
92 Gurkor	..	..	..	32,6	37,8	40,0	40,4	46,2
93 Lök	..	..	..	38,1	64,6	59,8	62,8	68,9
94 Purjolök	..	..	..	9,2	12,6	10,2	9,8	10,4
95 Blomkål	..	..	..	9,3	9,1	10,1	9,4	7,9
96 Vitkål, rödkål, brysselkål, grönkål, broccoli och salladskål ¹	..	..	..	41,6	46,7	45,6	50,2	45,5
97 Sallad ¹	..	..	..	43,1	49,2	51,7	55,6	51,8
98 Tomater	..	..	..	54,1	76,0	90,2	94,5	92,6
99 Övriga köksväxter, färska ¹	..	..	..	19,5	47,8	71,5	80,8	77,4
100 Summa köksväxter, färska	106,6	165,6	180,0	247,5	343,8	379,1	403,5	400,7

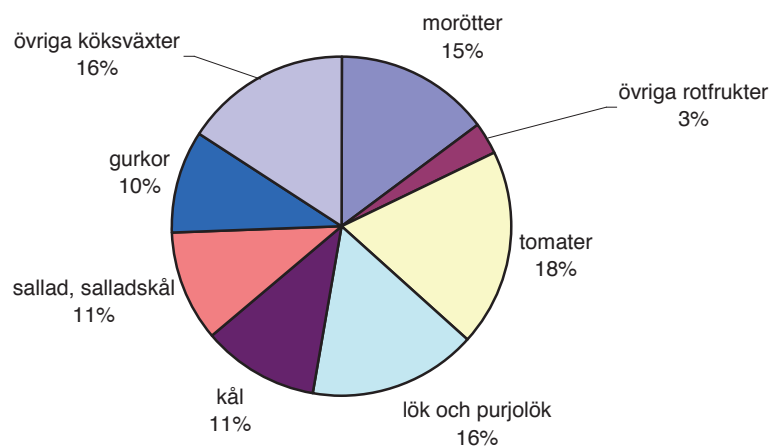
¹ Fr.o.m. år 2005 ingår salladskål i vara 99. Åren 1995–2004 ingick salladskål i vara 96 och dessförinnan i vara 97.

Källa: Jordbruksverket, SR 2009:5.

Sedan år 1990 har konsumtionen ökat kraftigt av gurka, tomater, lök och kategorin övriga köksväxter. Däremot låg konsumtionen ganska stilla av kål, purjolök och kategorin övriga rotfrukter under samma period.

För tomaterna, löken och kategorin övriga köksväxter ligger den största ökningen en bit tillbaka i tiden, och konsumtionen av dessa produkter tycks ha planat ut under de senaste åren. Konsumtionen av gurkor ökade däremot mycket under 2007.

En genomsnittlig svensk äter 50–60 kg färska grönsaker och rotfrukter per år.

Källa: Jordbruksverket, SR 2009:5

Figur 30 Konsumtion av köksväxter per capita, 2007

Consumption of vegetables per capita, 2007

Av frukt konsumerar vi i första hand citrusfrukt, bananer, samt äpplen och päron.

Tabell 15 Konsumtion av färska eller frysta frukter och bär, miljoner kg

Vara	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2006	2007 prel.
106 Apelsiner, citroner och övriga citrusfrukter	97,7	122,1	118,5	124,6	128,0	130,4	150,8	168,6
107 Vindruvor	14,4	21,6	20,6	19,9	22,8	24,0	26,1	26,5
108 Mandel och nötter, färska eller beredda	8,3	8,7	9,5	13,0	10,3	16,9	20,7	23,2
109 Äpplen och päron ^{1,2}	186,9	194,6	179,2	128,0	123,9	154,1	150,0	146,2
110 Körsbär, persikor, plommon och liknande stenfrukter ^{1,2}	11,5	19,0	18,9	18,0	27,4	29,4	28,2	26,2
111 Bananer, meloner och övriga frukter ¹	38,4	67,7	76,4	166,3	217,4	208,0	207,9	207,0
112 Jordgubbar, hallon, sv. vinbär, blåbär, lingon och andra bär, färska ^{1,2}	34,5	33,2	32,6	11,5	16,4	21,5	21,8	23,0
113 Jordgubbar, hallon, sv. vinbär, blåbär, lingon och andra bär, frysta	1,2	1,5	1,5	2,9	3,0	5,9	6,6	7,7

¹ Naturkonsumtion ingår inte fr.o.m. 1988.

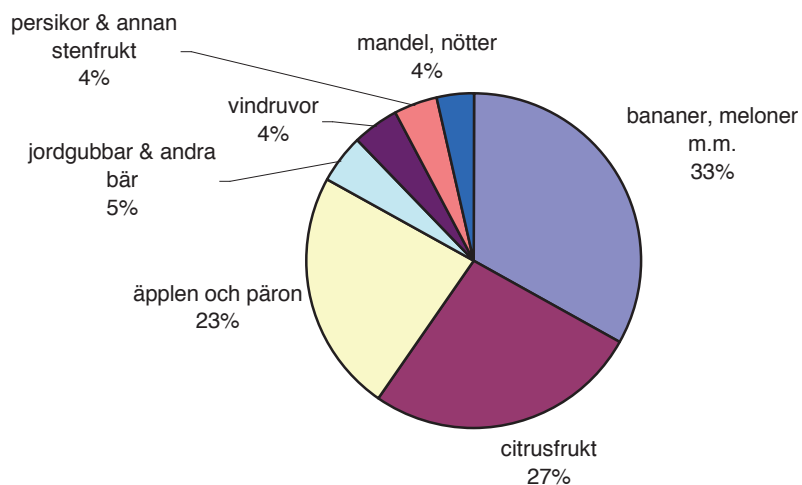
² Uppgifterna baseras på ett bristfälligt statistiskt material och är därför osäkra.

Källa: Jordbruksverket, SR 2009:5

Konsumtionen av samtliga kategorier av frukter och bär har ökat sedan 1990. I procent räknat är ökningen klart störst för färska och frysta bär, men detta är förhållandevis små kategorier, och för färska bär är det statistiska materialet dessutom osäkert. Mer intressant är den stadiga ökningen i konsumtionen av citrusfrukt, äpplen och päron, samt bananer och övriga frukter. Dessa produktgrupper har ökat med ungefär trettio procent sedan 1990. För citrusfrukt, äpplen och päron har nästan hela ökningen skett de senaste åren, medan däremot bananer och annan frukt såg sin största ökning från 1990 till 2000.

Från 2006 till 2007 ökade konsumtionen av citrusfrukt kraftigt. Däremot minskade konsumtionen av äpplen och päron, och av bananer och annan frukt.

En genomsnittlig svensk äter omkring 65–70 kg frukt och bär om året.

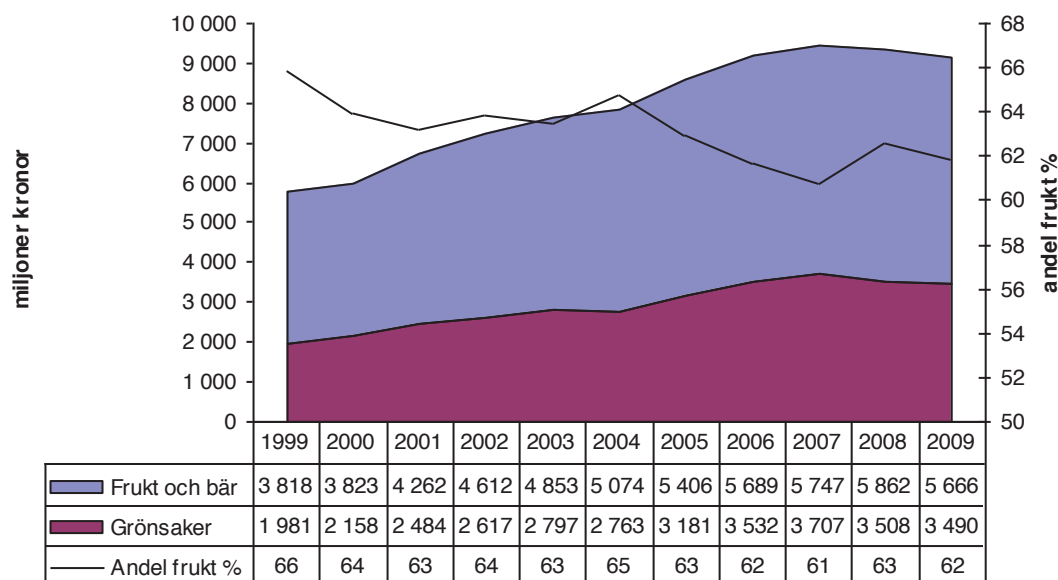
Källa: Jordbruksverket, SR 2009:5

Figur 31 Konsumtion av frukt och bär per capita, 2007
Consumption of fruit and berries per capita, 2007

3.4 Sveriges handel med frukt och grönsaker

Sverige importerar stora kvantiteter frukter och grönsaker. Till stor del handlar det om produkter som inte kan odlas i Sverige, som bananer och citrusfrukt. Ett annat viktigt skäl till att vi behöver importera är att den svenska skörden inte kan lagras hur länge som helst, och importen behövs då för att konsumenterna ska få vad de vill ha även när den svenska skörden tagit slut. Delar av importen konkurrerar dock direkt med den svenska produktionen.

Siffrorna i det här avsnittet gäller grönsaker med HS-nummer 0702–0709 i tulltaxan, och frukt med HS-nummer 0802–0810.

Källa: SCB

Figur 32 Sveriges import av färska frukter och grönsaker 2000–2009, miljoner kronor
Swedish imports of fresh fruit and vegetables 2000–2009, SEK million

Importen av både frukt och grönsaker har ökat stadigt i värde de senaste tio åren, även om man kan se en avmattning från ungefär 2006. För frukt minskade importen år 2009 jämfört med året innan, och för grönsaker skedde minskningen ett år tidigare. År 2009 var fruktimporten värd 5,7 miljarder kronor, och grönsaksimporten 3,5 miljarder kronor.

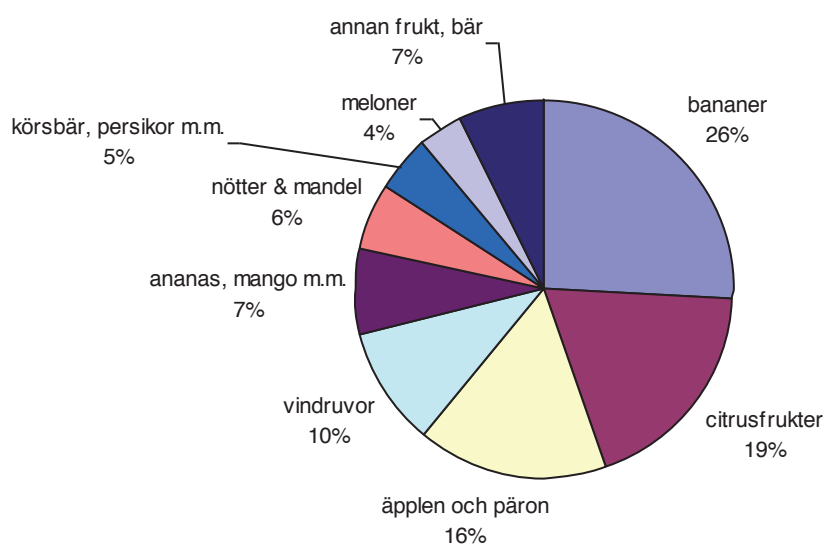
Frukt och grönsaker är den jordbruksprodukt som Sverige importerar mest av. De utgjorde 2008 nästan 20 procent av vår totala import av jordbruksprodukter och livsmedel.

Vår export av frukt och grönsaker är däremot mycket blygsam. Fruktexporten var värd 687 miljoner kronor år 2009, och exporten av grönsaker bara 262 miljoner kronor. Det kan tyckas märkligt att vi skulle exportera mer frukt än grönsaker, men det förklaras av att det till största delen handlar om vidareexport av produkter som inte odlats här. I första hand består exportvärdet av bananer, och siffran innehåller också återexport av bland annat apelsiner och vindruvor.

Exporten av grönsaker har ökat under hela 00-talet, men är fortfarande liten. Framför allt är det sallaten som ökar, och 2009 utgjorde sallatsexporten nästan hälften av Sveriges totala export av färska grönsaker.

3.4.1 Handel med färsk frukt

Sveriges import av färsk frukt domineras av bananer, citrusfrukt och äpplen. Tillsammans står dessa produktgrupper för omkring 60 procent av fruktimporten, räknat på värde.

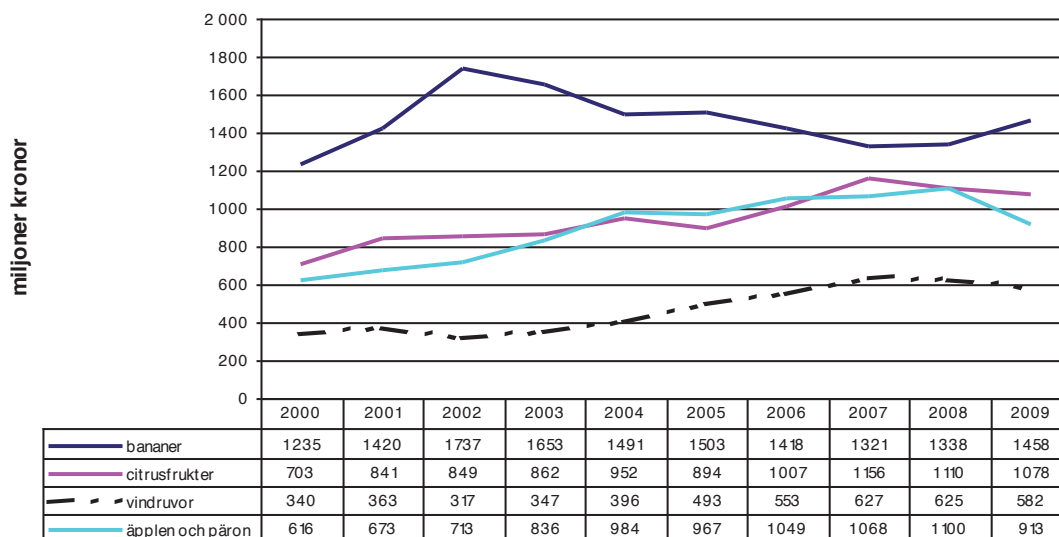

Källa: SCB

Figur 33 Sveriges import av färska frukter och bär, andelar efter värdevolym, 2008
Swedish imports of fresh fruit and berries, shares by value 2008

Som nämndes ovan har importen av färsk frukt ökat stadigt de senaste tio åren, även om ökningen planat ut på senare tid. De flesta produktgrupperna följer den allmänna trenden. Ett viktigt undantag är dock importen av bananer, som ökade kraftigt i början av 00-talet och som sedan minskade år från år sedan 2002, för att åter öka 2009.

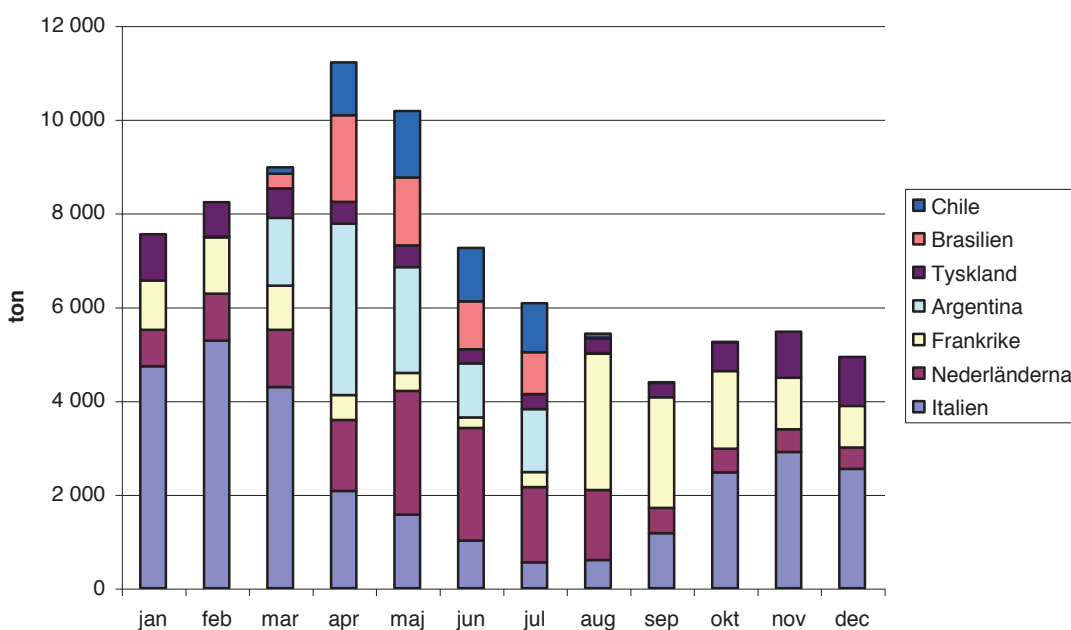
Frukten kommer i första hand från Nederländerna, Tyskland, Spanien och Italien. Statistiken visar dock endast vilket land produkterna förts in till Sverige ifrån, inte vilket land de odlades i. Det betyder att frukt som odlats exempelvis i Brasilien och importerats via Rotterdam redovisas som import från Nederländerna. Stora kvantiteter frukt och grönsaker kommer till Sverige via det landet.

Källa: SCB

Figur 34 Sveriges import av vissa färska frukter, 1999–2008, miljoner kronor
Swedish imports of certain fresh fruits 1999–2008, SEK million

Importen varierar en hel del över året. Hur stora kvantiteter som importeras och vilka länder de kommer från kan vara mycket olika från månad till månad. Nedan redovisar vi importen av äpplen, citrusfrukt och jordgubbar under 2006–2008 från olika länder per månad.

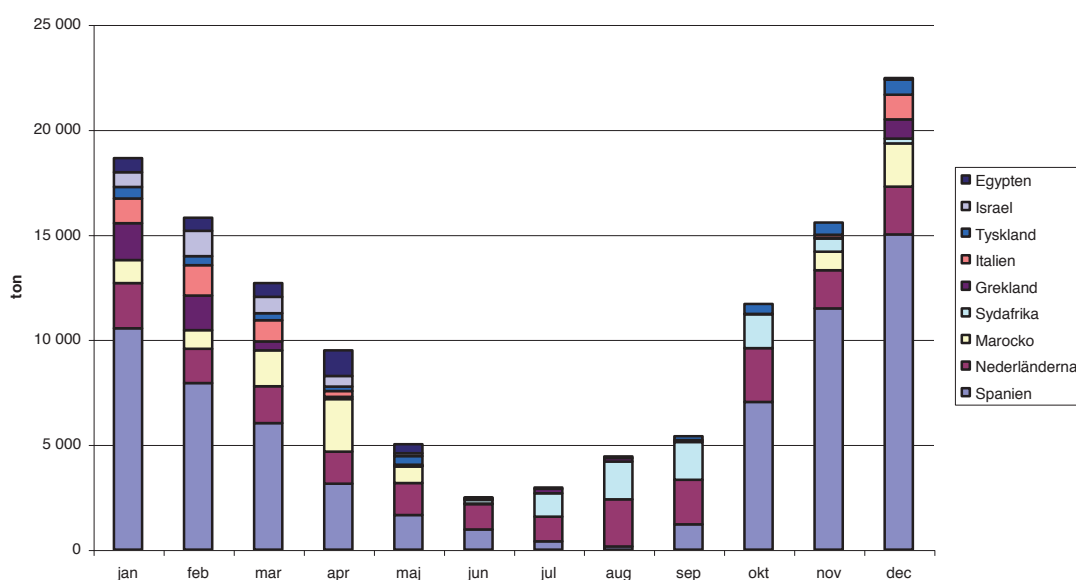
Källa: SCB

Figur 35 Sveriges månatliga import av äpplen från olika länder 2006–08, ton
Swedish monthly imports of apples from various countries 2006–2008, tonnes

Äppelimporten är som störst i april och maj, när den svenska skörden tagit slut. Importen då kommer framför allt från latinamerikanska länder söder om ekvatorn. En hel del importeras också från Nya Zeeland; den importen går via Nederländerna och kan inte

urskiljas i statistiken. Importen är som lägst under sensommar och tidig höst, när den svenska skörden bärgas och många dessutom har egen frukt i trädgården. Den import som sker under den perioden kommer framför allt från Frankrike. Under vintern ökar importen igen, och då är det framför allt Italien som är avsändare.

När det gäller apelsiner och småcitrus varierar importen ännu kraftigare med säsong. Importen är som störst under december-februari, och upphör nästan helt under juni och juli. Spanien är den klart största exportören, följt på behörigt avstånd av Marocko, som säljer en hel del småcitrus till Sverige under vintern. Den citrusfrukt som redovisas som import från Nederländerna i figuren har odlats någon annanstans och importerats via det landet.

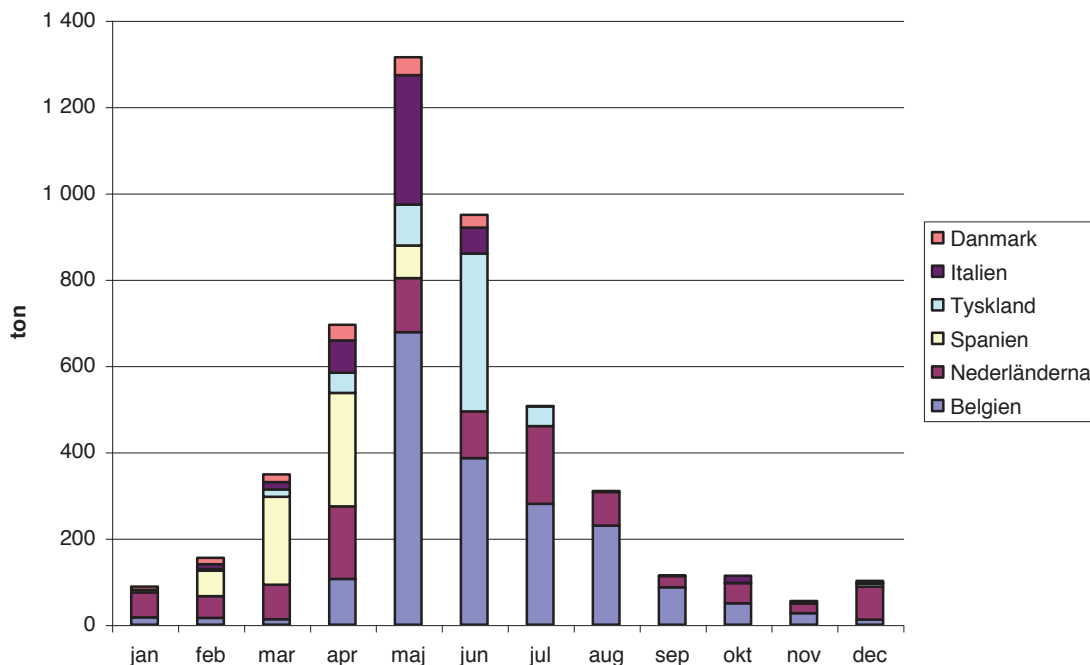

Källa: SCB

Figur 36 Sveriges månatliga import av apelsiner och småcitrus från olika länder 2006–2008, ton
Swedish monthly imports of citrus fruit from various countries 2006–2008, tonnes

Jordgubbar är lika säsongsbundet som citrusfrukt, men har sin stora topp under försommaren istället. Eftersom färska bär har begränsad hållbarhet kommer importen nästan uteslutande från Europa.

Färska jordgubbar börjar komma in från Spanien i april, och månaden därpå kommer stora mängder från Belgien och Italien. I juni dyker Tyskland upp som en viktig leverantör. När den svenska produktionen kommer igång på allvar i juli minskar importen markant, men är fortfarande omkring 500 ton. Vi tar också in färska jordgubbar från Nederländerna, men den importen är förhållandevis jämnt spridd över året.

Källa: SCB

Figur 37 Sveriges månatliga import av färska jordgubbar från olika länder 2006–2008, ton
Swedish monthly imports of apples from various countries 2006–2008, tonnes

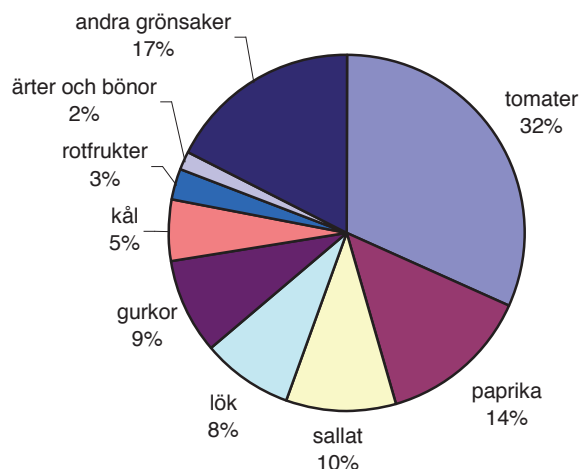
Sveriges export av färska frukter och bär är mycket blygsam. Totalt är den värd ungefär 500 000 kronor om året, men 60–70 procent av den summan utgörs av återexport av bananer, och ytterligare värden kan räknas bort eftersom de avser återexport av exempelvis citrusfrukt och vindruvor.

Uppgifter om svensk export av äpplen, päron och jordgubbar hittar du i avsnitt 3.2 ovan, som handlar om självförsörjningsgrader och totalt utbud på den svenska marknaden.

3.4.2 Handel med färska grönsaker

Sverige importerade grönsaker för ungefär 3,5 miljarder kronor år 2009. Det är en något lägre siffra än för de närmast föregående åren, men betydligt högre än vad som gällde tidigare år (se figur 29 ovan).

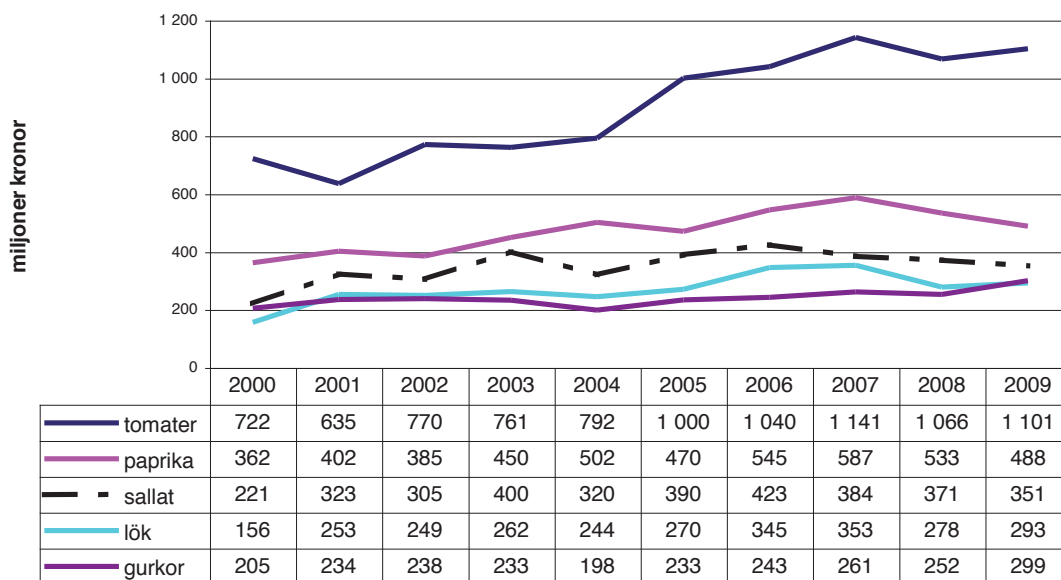
Den grönsak vi importerar klart mest av är tomat, räknat på värde. Även paprika, sallat, lök och gurka är betydande produkter i importen, medan resten av importvärdet är utspritt på många olika produkter. Gruppen ”andra grönsaker” i figuren nedan omfattar bland annat svamp, aubergine och zucchini.

Källa: SCB

Figur 38 Sveriges import av färska grönsaker, 2009
Swedish imports of fresh vegetables, 2009

Värdet av importen av färska grönsaker har ökat en hel under de senaste tio åren, även om flera enskilda produkter minskade under 2008 och 2009.

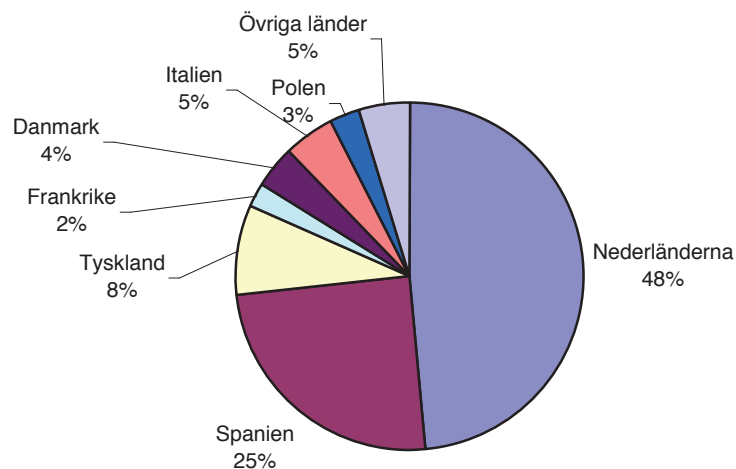

Källa: SCB

Figur 39 Sveriges import av vissa färska grönsaker, 2000–2009, miljoner kronor
Swedish imports of certain fresh vegetables, 2000–2009, SEK million

Importen av färska grönsaker kommer i första hand från Nederländerna och Spanien. Tillsammans står dessa båda länder för nästan tre fjärdedelar av det totala importvärdet för dessa produkter. En del av den nederländska importen har dock sitt ursprung i andra länder.

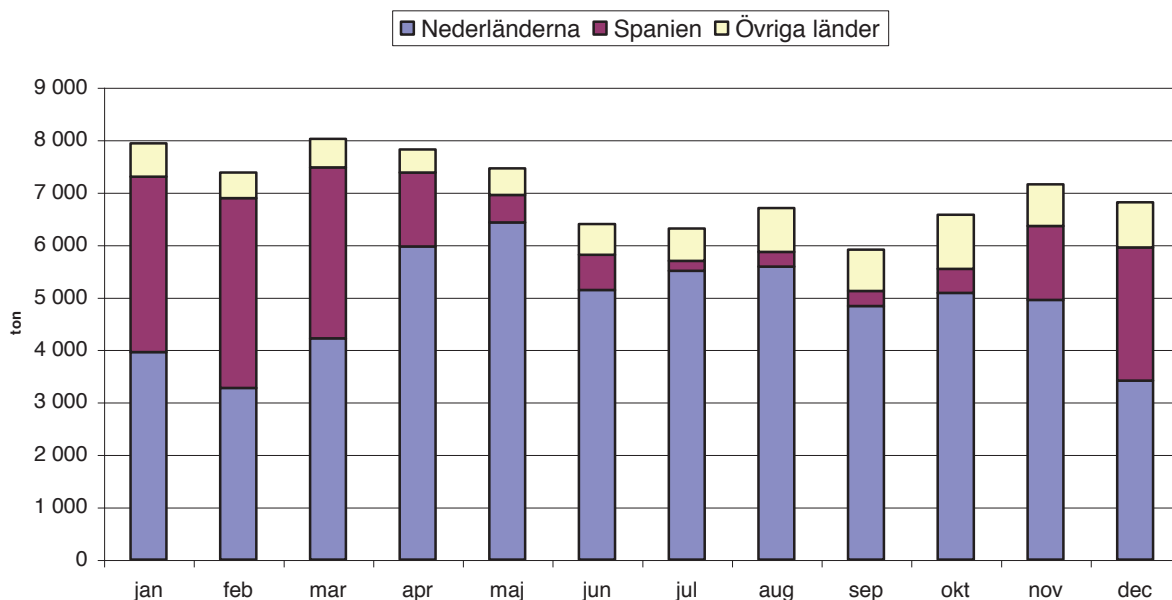
Källa: SCB

Figur 40 Länder som exporterar färska grönsaker till Sverige, 2006–2008

Countries exporting fresh vegetables to Sweden 2006–2008

Liksom för frukt kan importen variera kraftigt från månad till månad, beroende på var i världen det är skördetid för olika grönsaker.

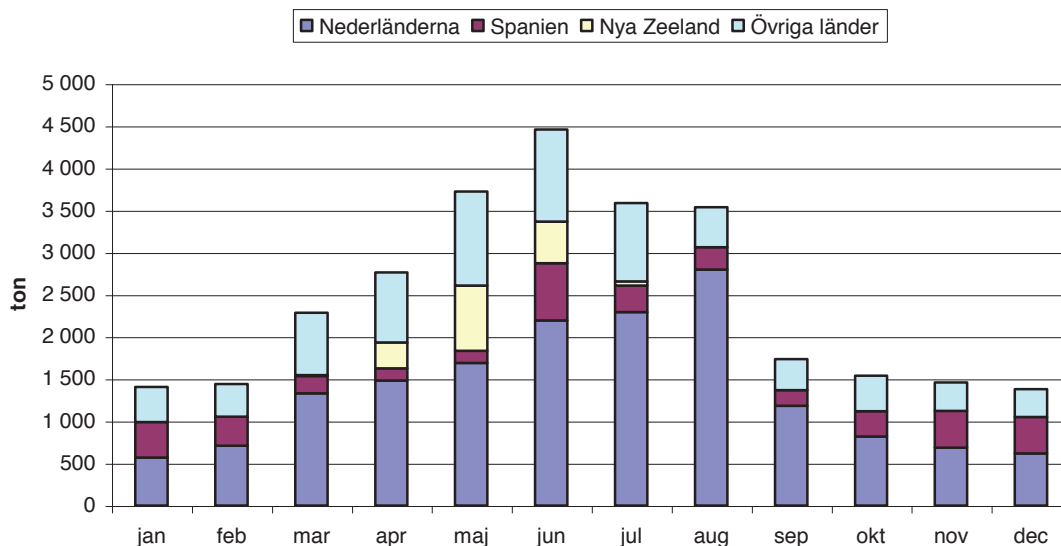
För **tomater** är importen förhållandevis jämnt fördelad över året. Omkring 70 procent av importen kommer från Nederländerna. Under en stor del av året är Nederländerna i princip den enda leverantören, men under vintermånaderna tar vi också in tomater från Spanien. På senare år har också importen från Frankrike och Tyskland ökat, även om dessa länder totalt sett bara står för en liten del av den totala tomatimporten. Svenska tomater skördas framför allt under sommaren, och importen är följaktligen något lägre under den perioden.

Källa: SCB

Figur 41 Sveriges månatliga import av tomater från olika länder, 2006–2008, ton
Swedish monthly imports of tomatoes from various countries 2006–2008, tonnes

Importen av **lök** varierar mer med säsongerna, men importeras i första hand under sommaren. Nederländerna är den överlägset största exportören, men den del kvantiteter kommer också in från Spanien. I början av sommaren importerar vi en hel del lök från Nya Zeeland, eftersom den europeiska fjolårslöken då börjar bli av ganska dålig kvalitet. Importen minskar markant på hösten när den svenska skörden kommer ut i butikerna.

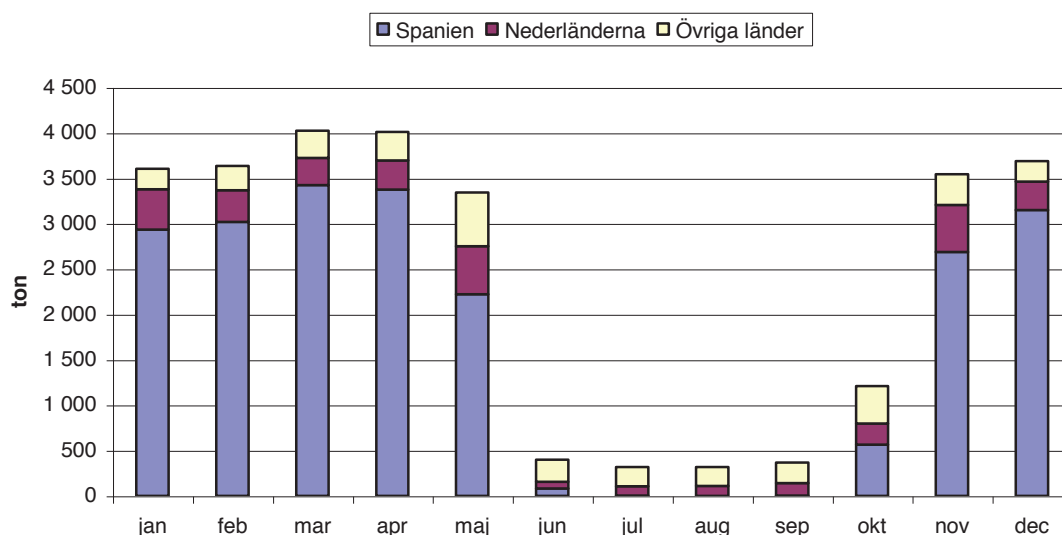
Källa: SCB

Figur 42 Sveriges månatliga import av lök från olika länder, 2006–2008, ton
Swedish monthly imports of onions from various countries 2006–2008, tonnes

Sallat är den grönsak som har den allra tydligaste variationen från månad till månad. Importen upphör nästan helt under sommaren och början på hösten, eftersom den

svenska sallaten då täcker nästan hela efterfrågan. Under andra tider på året ligger importen på en stadig nivå om ungefär 3 500 ton i månaden.

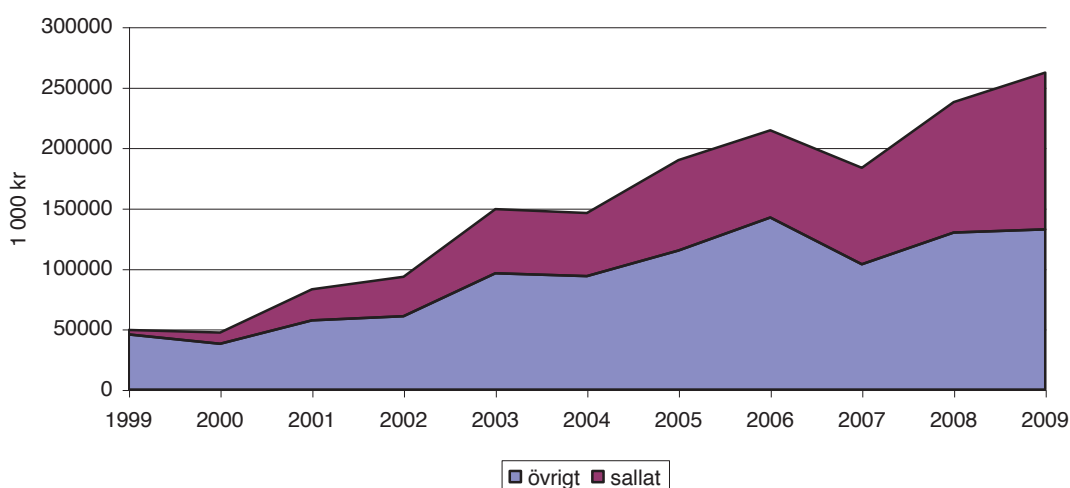
Nästan all import av sallat kommer från Spanien.

Källa: SCB

Figur 43 Sveriges månatliga import av sallat från olika länder, 2006–2008, ton
Swedish monthly imports of lettuce from various countries 2006–2008, tonnes

Sveriges export av färska grönsaker är mycket liten. År 2009 uppgick det totala värdet till 262 miljoner kronor. Den största exportprodukten är sallat av olika slag. Exporten av huvudsallat uppgick till 129 miljoner kronor år 2009, och utgjorde alltså nästan hälften av det totala exportvärdet. Sallatsexporten ökade också kraftigt jämfört med tidigare år. Sallatsexporten går i första hand till Finland och Danmark. Mindre kvantiteter går också till Norge, Tyskland och Nederländerna.

Källa: SCB

Figur 44 Sveriges export av sallat och andra grönsaker 1999–2009, 1000 kronor
Swedish exports of lettuce and other vegetables 1999–2009, SEK 1000

Efter sallat är ”andra grönsaker” den största posten, med en export på omkring 90 miljoner kronor 2009. En tredjedel av den summan är faktiskt också sallat (annan än trädgårdssallat), medan svamp och ”övrigt” utgör en stor del av återstoden. Sverige exporterar också bland annat tomater och kål, men i betydligt mindre omfattning. Exporten av kål har dessutom minskat kraftigt de senaste fyra åren.

Tabell 16 Sveriges export av färska grönsaker 2004–2009, miljoner kronor

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
tomater	12 797	19 199	19 418	13 845	15 440	11 175
lök	6 485	7 018	8 450	8 865	5 887	7 171
kål	22 640	27 981	26 391	18 999	15 857	9 118
sallat	52 112	74 574	71 854	79 672	108 081	129 444
rotfrukter	2 662	1 995	5 411	5 381	5 880	7 267
gurkor	9 144	10 002	4 248	1 677	2 782	1 506
ärter och bönor	1 829	822	1 314	3 516	4 639	6 308
andra grönsaker	38 320	48 131	77 190	51 440	79 247	89 985

Källa: SCB

3.5 Prisutvecklingen i Sverige

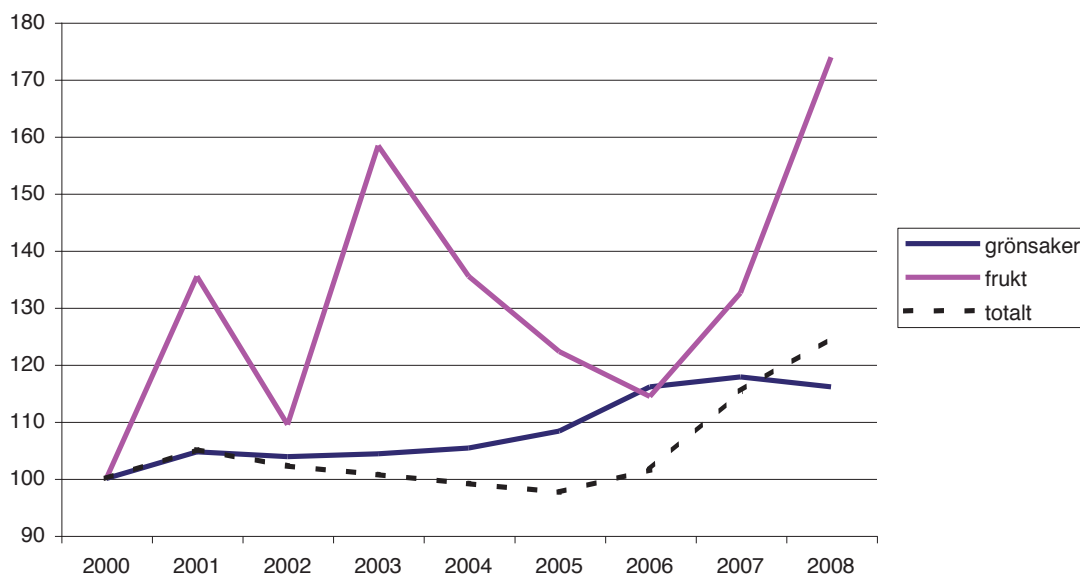
I det här avsnittet redovisar vi producent- och konsumentpriser i Sverige. Vi gör också en del jämförelser med utvecklingen i EU. I de fallen jämför vi med EU-15, för att undvika problem med jämförbarhet på grund av att EU fick nya medlemmar under perioden.

3.5.1 Priser i producentledet

Producentpriserna på frukt och grönsaker har ökat under de senaste tio åren. För grönsaker har utvecklingen varit ganska jämn, med markanta ökningar 2001 och 2006, och stabila priser däremellan. Utvecklingen för frukt är betydligt mer ojämn, med kraftiga upp- och nedgångar under 00-talet.

Varken frukt eller grönsaker ligger särskilt nära utvecklingen för jordbrukssektorn som helhet. Den indexserien påverkas mycket av spannmålspriserna (antingen direkt eller som kostnadshöjande faktor i köttproduktionen), och där skedde en kraftig prisökning under 2007 och 2008.⁶

⁶ I slutet av 2008 inträffade en global finanskris som fick världsmarknadspriserna på många jordbruksprodukter att rasa. Den utvecklingen skedde alldeles efter den tidsperiod som omfattas av diagrammen nedan.

Källa: Jordbruksverket. Observera att blommor och plantor ingår i siffran för grönsaker.

Figur 45 Avräkningsprisindex på frukt och grönsaker, 2000=100
Output price index for fruit and vegetables, 2000=100

Det kan vara värt att jämföra prisutvecklingen i Sverige med den i EU-15. Grupperna ”frukt” och ”grönsaker” innehåller visserligen inte samma produkter i de båda områdena, men om man vill jämföra de ekonomiska förutsättningarna i olika länder är det ändå en rimlig jämförelse. Den visar att priserna ökade även i EU under 00-talet. För grönsaker är utvecklingen ungefär densamma som i Sverige, med en ganska stadig uppgång som trots allt var sämre än för jordbrukssektorn som helhet under 2008. För frukt har Sverige och EU-15 det gemensamt att trenden svänger mer från år till år, och att priserna steg under både 2007 och 2008. Variationerna är dock inte lika starka i EU-15.

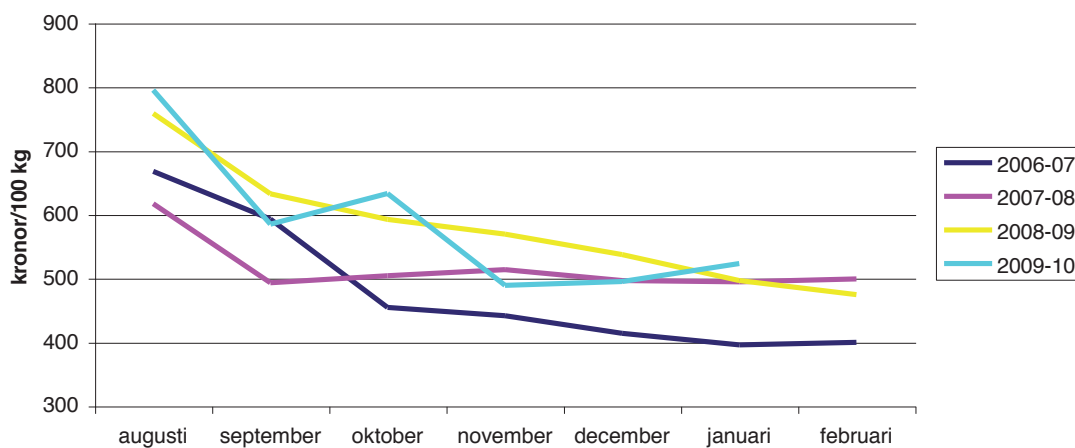
Hittills har vi i den här rapporten bara studerat priserna på helårsbasis. Priserna på frukt och grönsaker varierar dock kraftigt under året, och de kan dessutom vara mycket olika produkt för produkt. Figuren ovan ger därför en väldigt förenklad bild av hur priserna har utvecklats inom sektorn.

Det är inte lämpligt att jämföra de aggregerade indextalen för månader efter varandra. Det beror på att indextalen för kategorierna ”frukt” och ”grönsaker” beräknas på en månadsborg av olika produkter. Vilka produkter som ingår i korgen varierar från månad till månad; de mest säsongsbundna produkterna är därför bara med under en liten del av året. För att visa på hur priserna kan variera från månad till månad ger vi här därför några exempel för enskilda produkter.

För **äpplen** noteras svenska avräkningspriser från augusti till februari. Priserna är högst i början av skördetiden i augusti–september. Därefter sjunker de ganska snabbt ner till bottennoteringarna under vintern. Det är också värt att notera att det skiljer en hel del mellan priserna olika år. Det skiljer nästan 30 procent mellan högsta och lägsta notering för augusti, och nästan 20 procent mellan högsta och lägsta notering i februari.

2009 var ett år med ganska höga priser på svenska äpplen, från åtta kronor per kilo i augusti ner till fem kronor kilot under vintern. Det innebär att priserna under den tidiga

säsongen var högre än de brukar vara, och att de låg på ungefär samma nivå som de två föregående åren under senhösten och vintern.

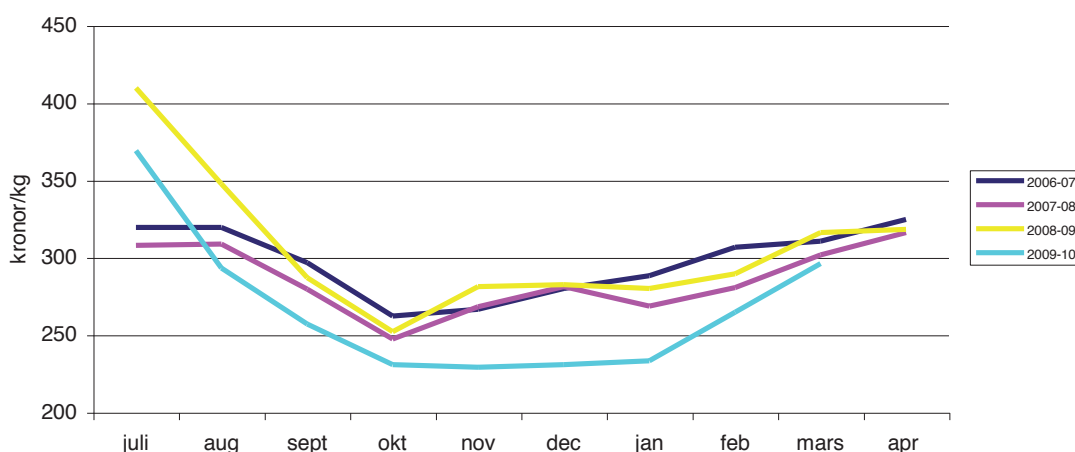

Källa: Jordbruksverket

Figur 46 Svenska avräkningspriser på äpplen, kr/100 kg
Swedish output prices of apples, SEK/100 kg

Också priset på **morötter** varierar på samma sätt varje år. Priser noteras för alla månader utom maj–juni, då det nästan inte finns några svenska morötter kvar att sälja. Priserna är som högst när skörden börjar under sommaren, och faller sedan raskt ner till bottennivåerna i oktober. Därefter stiger de igen. Mönstret är typiskt för lagringsbara produkter; de odlare som inte har egna lager säljer sina produkter snabbt och pressar ner priset under hösten

Under säsongen 2009/10 var priset på morötter påfallande lågt jämfört med tidigare år.

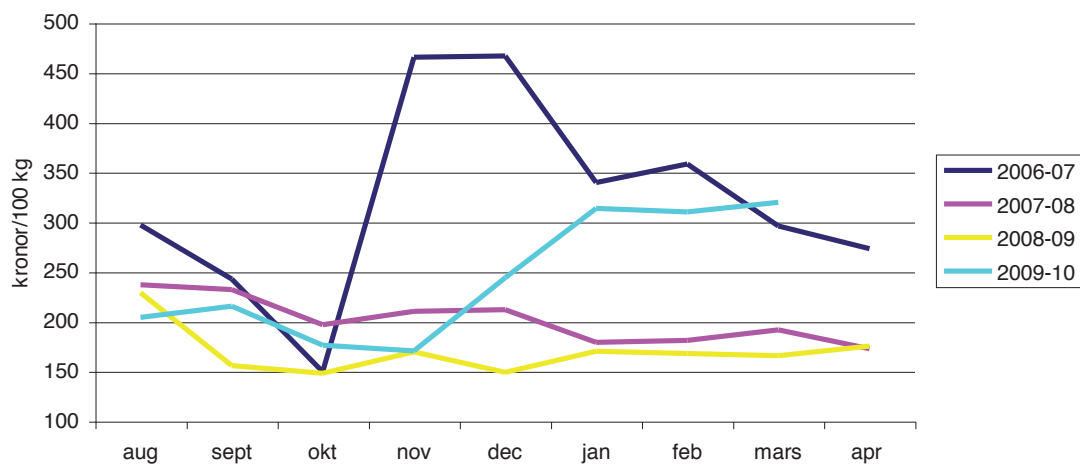

Källa: Jordbruksverket

Figur 47 Svenska avräkningspriser för morötter, kr/100 kg
Swedish output prices of carrots, SEK/100 kg

För **lök** är säsongsvariationen mindre markant, men det är ändå tydligt att trenden är densamma som för morötter: höga priser i början av säsongen följs av snabbt prisfall när odlarna börjar leverera färska produkter. För löken är det dock betydligt större

variation i prisbilden under vintern. Svenska priser redovisas för alla månader utom maj–juli.

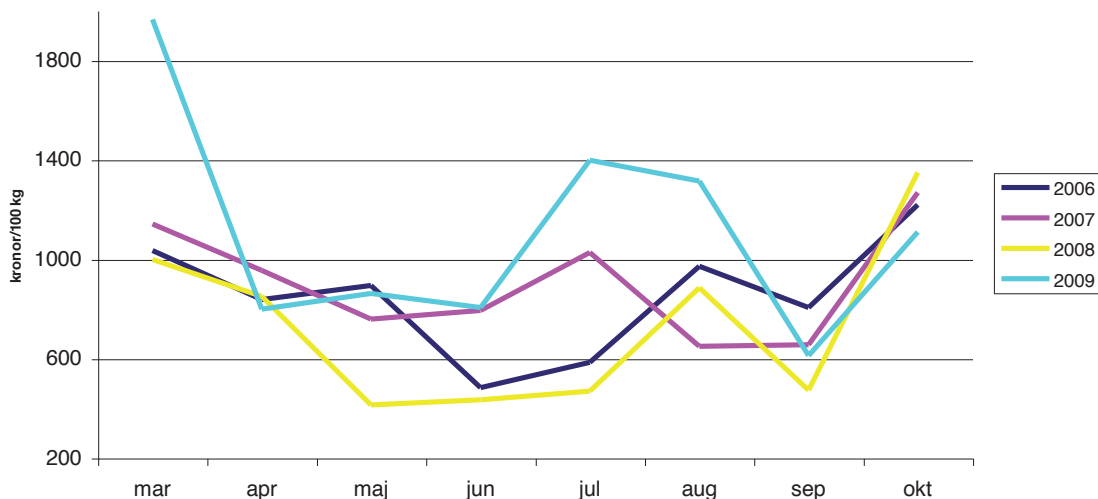

Källa: Jordbruksverket

Figur 48 Svenska avräkningspriser på lök, kr/100 kg
Swedish output prices of onions, SEK/100 kg

För **gurka** som odlas i växthus fick odlarna förhållandevis bra priser under 2009. De närmast föregående åren har priset bara i undantagsfall kommit över 10 kronor kilot, men under halva mätperioden låg priserna över den gränsen 2009.

Det finns ingen stark säsongvariation i priset på växthusgurka, även om priserna tenderar att vara något högre i början och slutet av perioden.

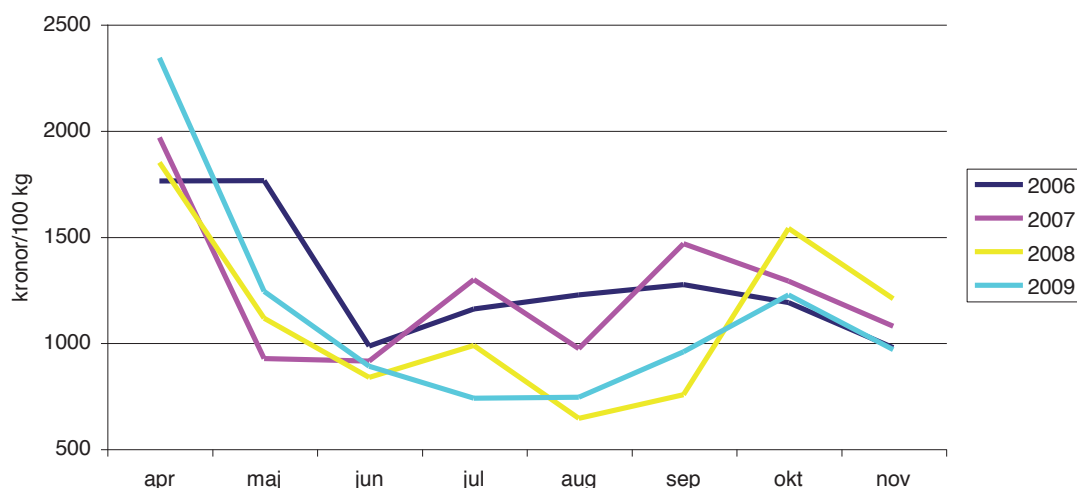
Källa: Jordbruksverket

Figur 49 Svenska avräkningspriser på växthusgurka, kr/100 kg
Swedish output prices of cucumbers, SEK/100 kg

För **tomater** i växthus brukar priserna vara höga alldeles i början av den svenska säsongen, för att sedan snabbt falla i takt med att produktionen ökar. Från och med juni

brukar priserna ligga omkring tio kronor per kilo, med ett par kronors avvikelse upp eller ner.

För 2009 var pristoppen i säsongstarten högre än vanligt, drygt 23 kronor per kilo. Under resten av säsongen var priserna dock ganska låga, ända nere på 7,50 kronor per kilo.

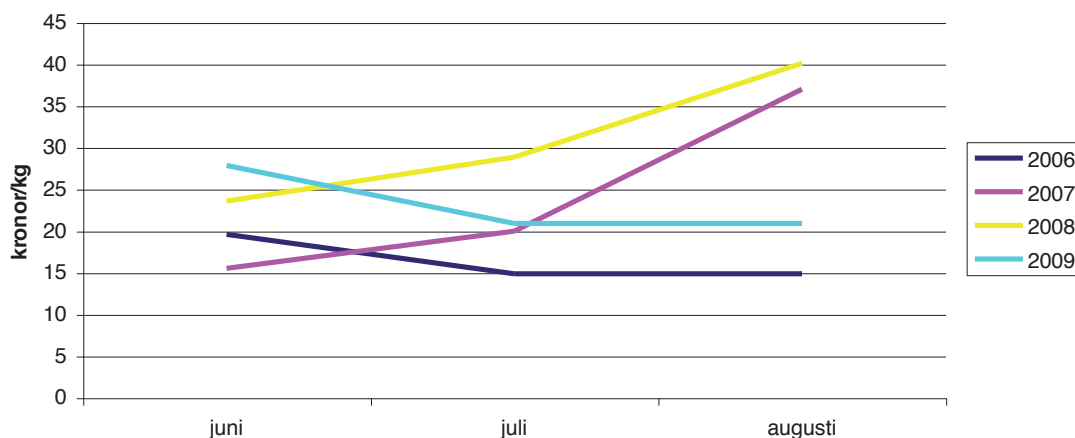
Källa: Jordbruksverket

Figur 50 Svenska avräkningspriser för tomater, kr/100 kg
Swedish output prices of tomatoes, SEK/100 kg

För **jordgubbar** redovisas svenska priser bara under de tre sommarmånaderna. Under denna korta period finns ingen tydlig trend i priserna. Under två av de senaste fyra åren var priserna som högst i början av säsongen, vilket inte är oväntat med tanke på att många vill ha jordgubbar till midsommar och att det inte alltid finns bär så det räcker åt alla. Under både 2007 och 2008 var dock priserna mycket högre på sensommaren istället.

Det är stora skillnader mellan högsta och lägsta pris under de fyra åren. Även när skillnaderna är förhållandevis små, i juni, var priserna det bästa året nästan dubbelt så höga som det sämsta året. I slutet av säsongen är skillnaderna ännu större. Det beror på att både skörden och efterfrågan kan variera starkt med vädret.

Källa: Jordbruksverket

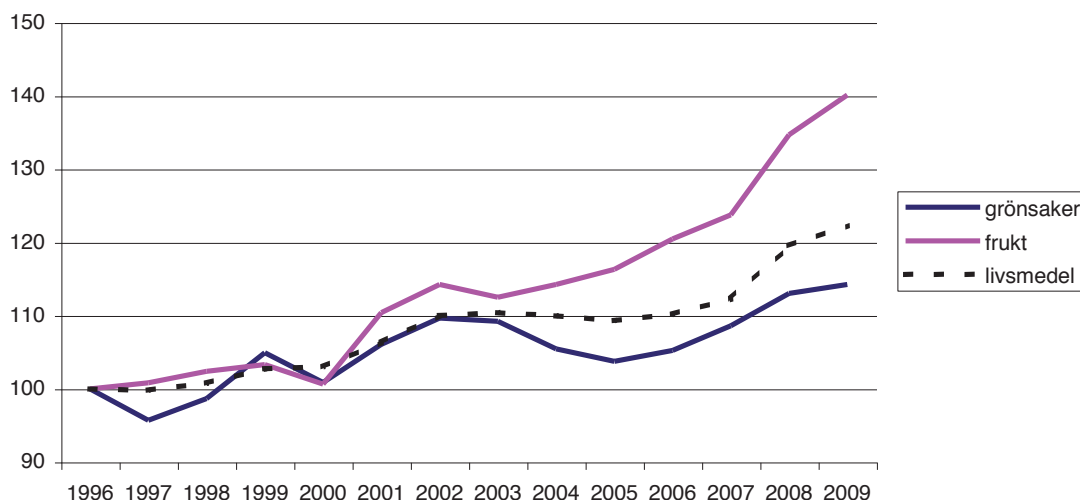
Figur 51 Svenska avräkningspriser på jordgubbar, kr/kg
Swedish output prices of strawberries, SEK/kg

3.5.2 Konsumentpriser

Konsumentpriserna för frukt och grönsaker har ökat stadigt under många år. I stort följer de utvecklingen för livsmedel generellt sett, i alla fall sett över en längre tidsperiod.

KPI redovisas med basår 1980. Om man redovisar pristrenderna så långt tillbaka i tiden så ser man att priserna på frukt och grönsaker ökade kraftigt under 1980-talet, men detta var år av hög inflation och det som syns i statistiken är framför allt en allmän urholkning av penningvärdet. Under 1990- och 00-talet var inflationen betydligt lägre. Dessutom sänktes matmomsen i mitten av 1990-talet. För att få en någorlunda lång trend som inte störs av den händelsen så har vi räknat om indexserien så att den börjar 1996.

I det perspektivet ser vi att frukten blivit betydligt dyrare under de senaste tolv åren, den har ökat med 40 procent. Priset på grönsaker däremot har utvecklats i betydligt måttligare takt, och ligger något under index för livsmedel generellt.

Källa: bearbetning av SCB:s data

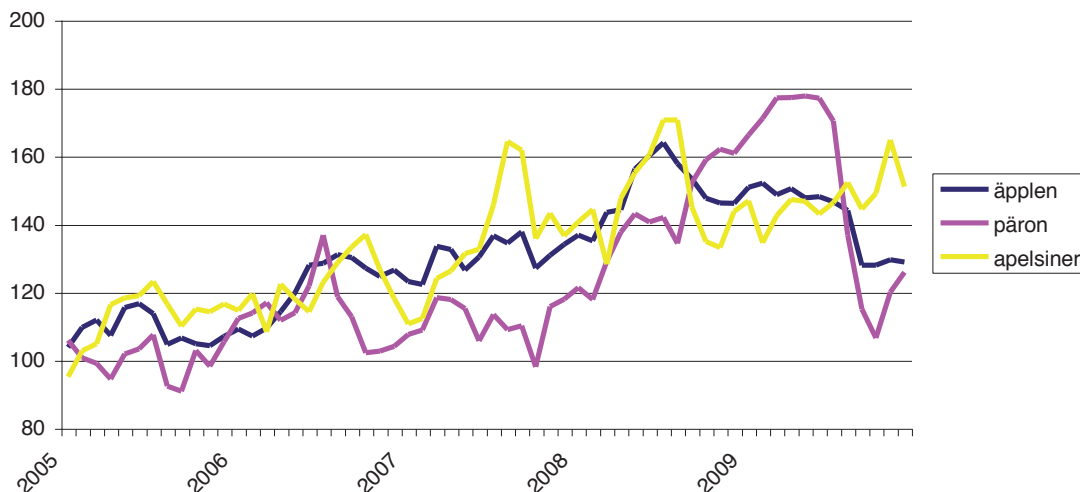
Figur 52 Konsumentprisindex för frukt, grönsaker och livsmedel i stort, 1996=100
Consumer price index for fruit, vegetables and food, 1996=100

Det är frestande att jämföra utvecklingen av producent- och konsumentpriser. Serierna är dock inte jämförbara. Det beror på att producentpriserna endast avser produkter som odlas i Sverige, medan konsumentpriserna även inkluderar importerade produkter.

Konsumentpriserna varierar inte särskilt mycket per månad om man tittar på varu-grupperna ”frukt” och ”grönsaker”. Det är väntat, eftersom grupperna består av många olika produkter med olika skördetid och lagringsmöjligheter. För enskilda produkter är variationerna större.

Frukten har blivit dyrare på senare år. Visserligen sjönk priset på både äpplen och päron under 2009, men inte ner till de nivåer som gällde när serien börjar 2005.

Priset på de studerade frukterna har inte ett särskilt tydligt säsongsmönster. För apelsiner är det visserligen tydligt att de är som billigast under vintern och våren, och betydligt dyrare under sommaren, men för päron och äpplen går det inte att säga något motsvarande. Det betyder att det pris som svenska konsumenter betalar för frukten inte är särskilt beroende av skördeutfallet i Sverige.

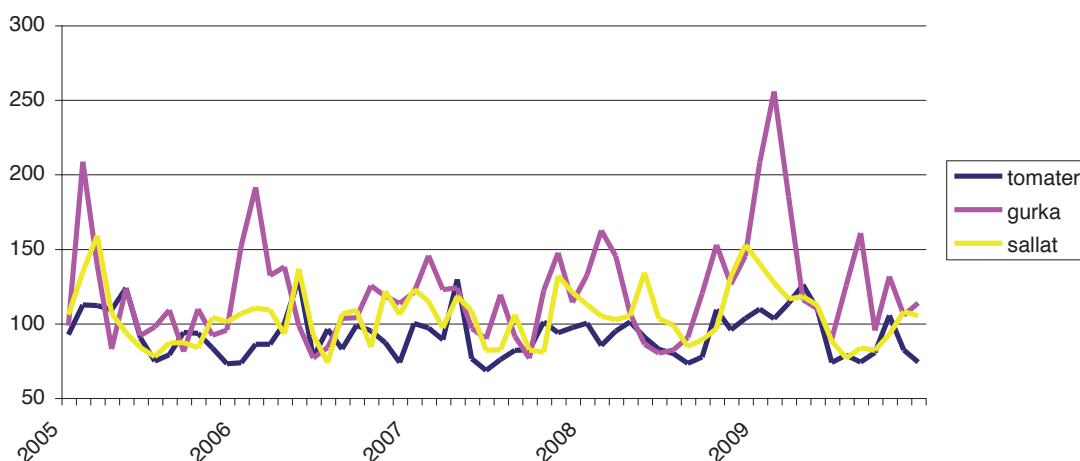

Källa: SCB

Figur 53 Konsumentprisindex för äpplen, päron och apelsiner, 1995=100
Consumer price index for apples, pears and oranges, 1995=100

När det gäller **grönsaker** har konsumentpriserna inte ändrats nämnvärt sedan 2005. Det kan förstås svänga en hel del från en månad till en annan, men den långsiktiga trenden är ganska oförändrad.

Däremot finns det en tydligare säsongvariation för grönsaker än för frukt. För både gurka och tomat sjunker konsumentpriserna under vår och sommar. För tomater är priserna som högst under april–maj och sjunker sedan markant under sommaren, när en stor del av den europeiska produktionen är klar för försäljning. Även för gurka är priserna oftast lägre under sommaren än under resten av året.

Källa: SCB

Figur 54 Konsumentpriser för tomater, gurka och sallat, 1995=100
Consumer price index for tomato, cucumber and lettuce, 1995=100

För lök och morötter är det ännu tydligare att priset varierar en hel del med säsongen. För båda produkterna stiger priset markant under sommaren, för att sedan falla tillbaka igen efter några månader. För morötter kommer den här pristoppen ungefär samtidigt

som de första svenska produkterna för säsongen kommer ut i butikerna (juni–augusti). För lök infaller pristoppen delvis under de månader då det inte finns svenska produkter att tillgå.

Källa: SCB

Figur 55 Konsumentpriser för morötter och lök, 1995=100
Consumer price index for carrots and onions, 1995=100

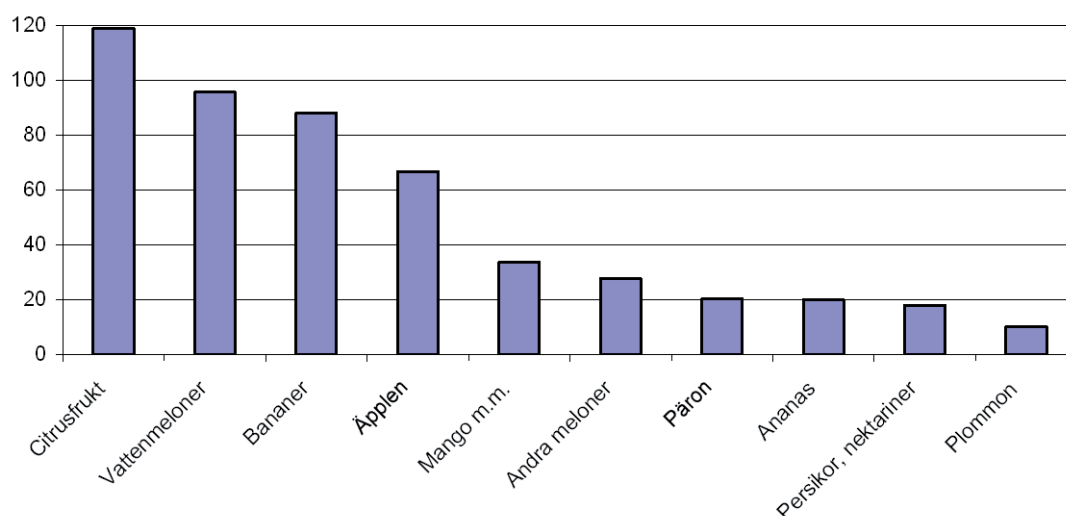
4 Produktion

Det här avsnittet ger först en mycket översiktlig bild över världsproduktionen av färska frukter och grönsaker. Det följs av en något mer detaljerad bild av produktionen inom EU.

4.1 Produktion i världen

Den globala produktionen av **frukt** domineras av ett fåtal produkter. Räknat i vikt är citrusfrukt den främsta produkten, följt av vattenmelon, bananer och äpplen. Bland citrusfrukterna utgörs drygt hälften av apelsiner och en fjärdedel av småcitrus som mandariner och clementiner.

Det hade varit intressant att istället jämföra produkternas värde, men någon sådan data finns inte lätt tillgänglig och har dessutom flera felkällor (bland annat kraftiga prisskillnader mellan olika månader och ändrade valutakurser).

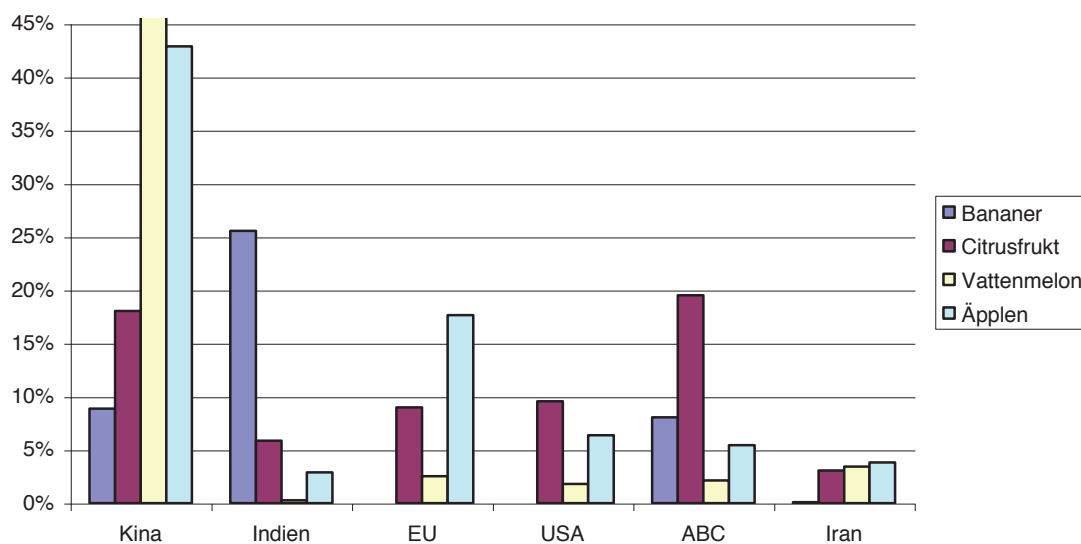
Källa: FAO

Figur 56 Global produktion av vissa frukter, 2006–2008, miljoner ton
World production of certain fruits, 2006–2008, million tonnes

Citrusfrukt, bananer och äpplen produceras och konsumeras i många länder, och det är inte överraskande att de framstår som de viktigaste produkterna globalt sett. För en svensk kan det däremot verka lite oväntat att vattenmeloner kommer så högt på listan. Vattenmeloner är dock mycket populära i Kina: nästan 70 procent av världsproduktionen odlas där.

Figuren nedan visar i vilka länder och regioner de största produkterna odlas. I flera fall är detta inte alls samma länder som står för större delen av exporten; till exempel producerar Indien nästan uteslutande för sin hemmamarknad. Världshandeln med frukt och grönsaker beskriver vi i kapitel 6.1 nedan.

Kina är en viktig producent för samtliga av de största fruktslagen. Även Indien är en stor producent, framför allt när det gäller bananer. Latinamerika spelar en viktig roll för totalproduktionen av citrusfrukt, och EU är en betydande producent av äpplen.

Källa: SCB. ABC står för Argentina, Brasilien och Chile. Observera den brutna stapeln för vattenmeloner i Kina.

Figur 57 Andelar av världproduktionen för vissa frukter och länder, 2008

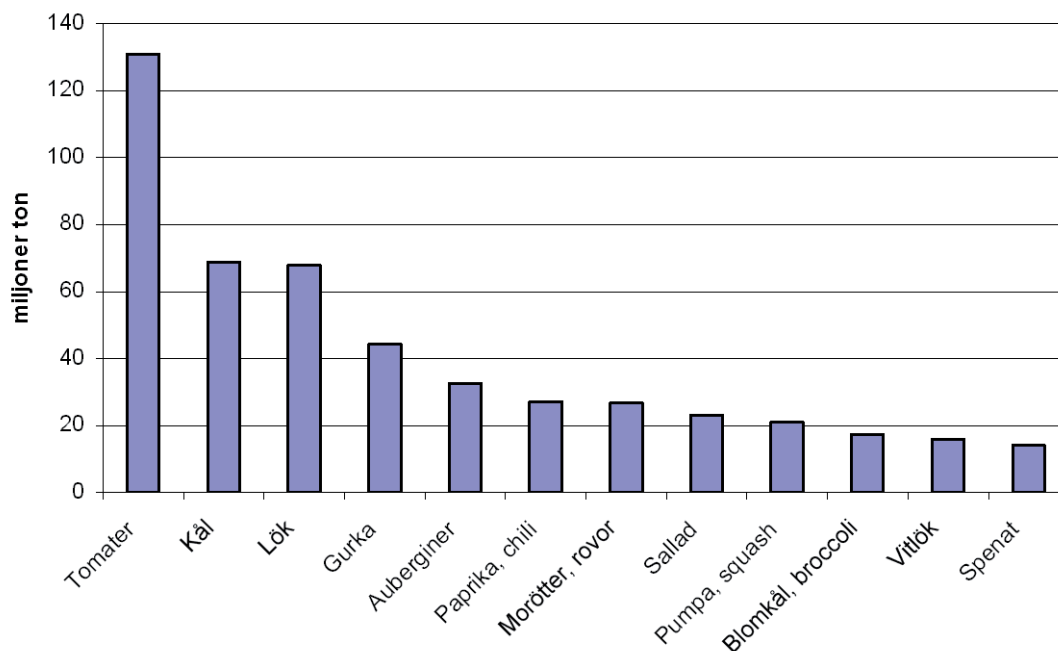
Shares of world production of certain fruits, 2008

Citrusfrukt odlas framför allt i Kina, Brasilien och USA, som tillsammans står för omkring 45 procent av världproduktionen. Omkring 10 procent av världens produktion odlas i de sydliga EU-länderna.

Bananodlingen är fördelad på många länder. Indien är den största producenten med 26 procent, följt av Filippinerna, Kina och Brasilien med 8–10 procent vardera. Om man slår ihop de latinamerikanska länderna står de tillsammans för ungefär 25 procent av världproduktionen. Afrikanska länder står för ungefär 14 procent.

När det gäller äpplen står Kina för mer än 40 procent av världproduktionen. Det är sedan ett stort gap ner till USA som bara står för sex procent, och Polen, Iran och Turkiet med fyra procent vardera. Produktionen är alltså väldigt spridd på många olika producentländer. EU-27 står för omkring 18 procent av den globala äppelproduktionen.

Den **grönsak** som odlas mest i världen är tomaten; omkring 130 miljoner ton produceras varje år. Kål och lök är också viktiga produkter räknat i vikt: årsproduktionen är knappt 70 miljoner ton för vardera produkten.

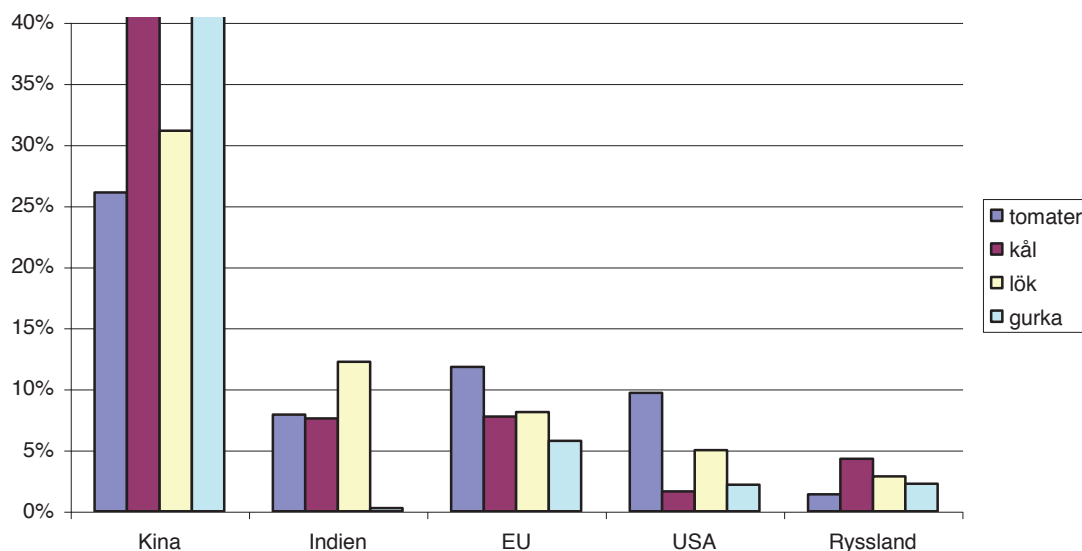
Källa: FAO

Figur 58 Global produktion av vissa grönsaker, 2006–2008, miljoner ton

World production of certain vegetables, 2006–2008, million tonnes

Precis som för frukt bör man komma ihåg att en jämförelse i ton inte är idealisk när det gäller att slå fast vilka produkter som är ”viktigast”. Tomater betingar dock ett förhållandevis högt kilopris, så om vi kunnat redovisa värdevolymer istället är det troligt att tomater dominerat bilden också i det fallet, troligen ännu mer än vad de gör när man räknar i ton. Gissningsvis skulle paprikan framstå som viktigare än den gör i diagrammet ovan om vi tog hänsyn till produkternas värde.

Kina är den klart största grönsaksproducenten i världen. För tomat, kål och lök står Kina ensamt för mer än en fjärdedel av världens produktion. Landet är också en betydande exportör, som framgår av kapitel 6 nedan. Även Indien och EU är betydande producenter, men de är ändå väldigt mycket mindre än Kina.

Källa: SCB. Observera att stapeln är bruten för kål och gurka i Kina.

Figur 59 Andelar av världsproduktionen för vissa grönsaker och länder, 2008
Shares of world production of certain vegetables, 2008

Tomater produceras över hela världen. Kina är den största producenten; ungefär en fjärdedel av alla tomater produceras där. USA och EU står för ungefär tio procent vardera av världsproduktionen, och även Turkiet och Indien är viktiga producentländer.

Odlingen av gurka är mer ojämnt spridd över världen. Kina står ensam för mer än 60 procent av världens gurkproduktion. Som jämförelse kan nämnas att hela EU:s gurkproduktion bara utgör fem procent av den totala produktionen i världen. Iran och Turkiet är de enskilda länder utöver Kina som odlar mest gurka, men de står bara för omkring fyra procent vardera av produktionen.

Odlingen av kål är också den mycket ojämnt spridd, i den bemärkelsen att Kina står för mer än hälften av världsproduktionen. Världens näst största producent är Indien, med åtta procent, och EU-27 står för ytterligare åtta procent av odlingen.

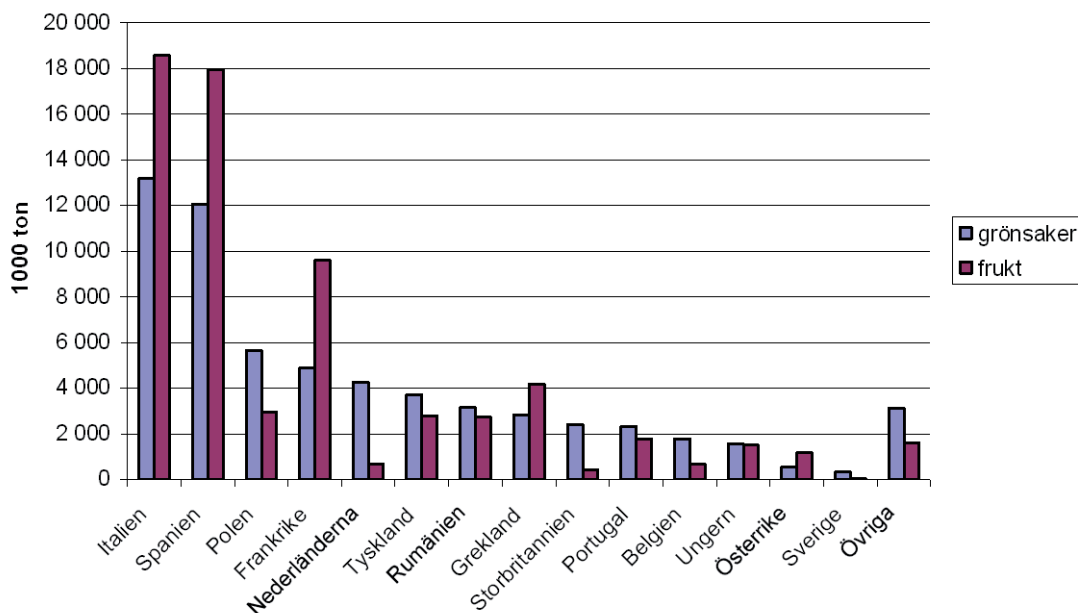
Kina och Indien är störst också när det gäller lök; Kina står för 31 procent av världsproduktionen och Indien för 13 procent. I övrigt är produktionen fördelad över många länder. EU odlar omkring åtta procent av världens lökproduktion, och USA fem procent.

4.2 Produktion i EU

EU:s produktion av frukt och grönsaker sker till största delen i de sydliga medlemsländerna. Det är särskilt tydligt för fruktodlingen, där Italien och Spanien dominerar stort, med Frankrike som god trea. Grönsakerna är lite jämnare fördelade eftersom de kan odlas längre norrut, men även för dem är Italien och Spanien de största producenterna. För grönsakerna är det dock Polen som är tredje största EU-producent.

Sveriges andel av EU:s produktion är mycket liten. I ton räknat står vi för en halv procent av grönsakerna och en promille av frukten.

Källa: SCB

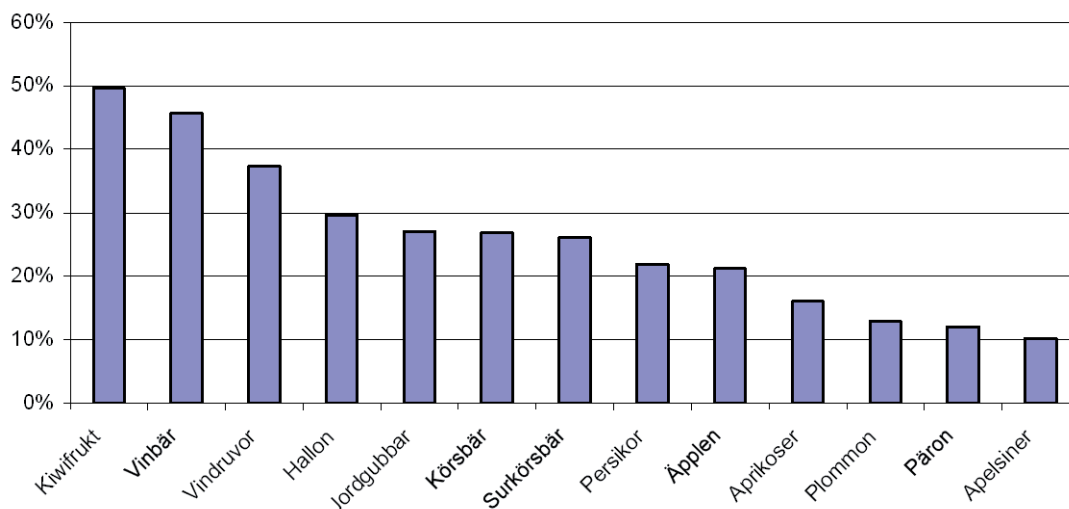
Figur 60 EU:s produktion av frukt och grönsaker 2006–2008, 1 000 ton
EU production of fruits and vegetables, 2006–2008, 1000 tonnes

Länge var Italien den klart största fruktproducenten i EU, men de senaste tio åren har Spanien knappt in rejält, och till och med tagit förstaplatsen några år under 00-talet (räknat i ton). Samtidigt har fruktodlingen i Frankrike minskat sakta sedan mitten av 1990-talet.

Också för grönsaker har Spanien haft en stark utveckling de senaste tjugo åren. Italien behåller dock positionen som största producent inom EU, trots att deras grönsaksproduktion minskat varje år sedan 2004 (räknat i ton). Polen har tagit över tredjeplatsen från Frankrike; det skedde 2006 då den franska grönsaksproduktionen föll kraftigt ner till en ny, lägre nivå.

EU är en betydande producent av frukter och grönsaker sett i ett globalt perspektiv.

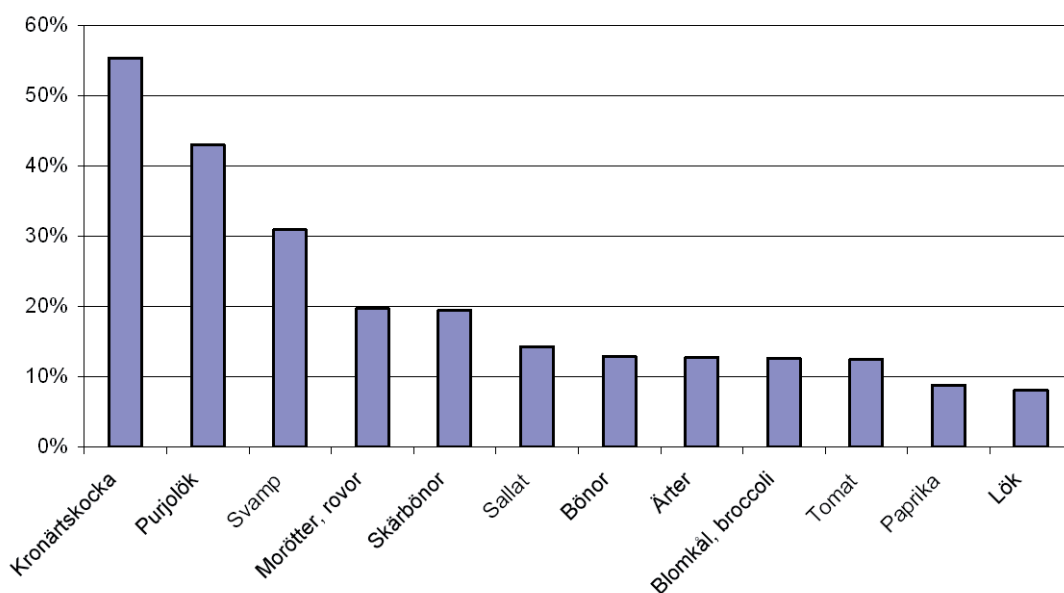
För frukt gäller detta framför allt produkter som inte hör till de allra största globalt sett; EU har bara en liten del av världsproduktionen av produkter som bananer och citrusfrukt. Istället är EU en betydande producent för olika slags bär, vindruvor och kiwi.

Källa: FAO

Figur 61 EU:s andel av global produktion för ett antal frukter 2008, baserat på produkternas vikt
EU share of world production of certain fruits, 2008 based on weight

För grönsaker ser bilden ungefär likadan ut. För ett fåtal produkter (kronärtskocka, purjolök och svamp) har EU mer än 30 procent av världproduktionen. För ytterligare några produkter, bland annat morötter och sallat, ligger man mellan 10 och 30 procent, och för övriga produkter står EU endast för en liten del av den globala produktionen.

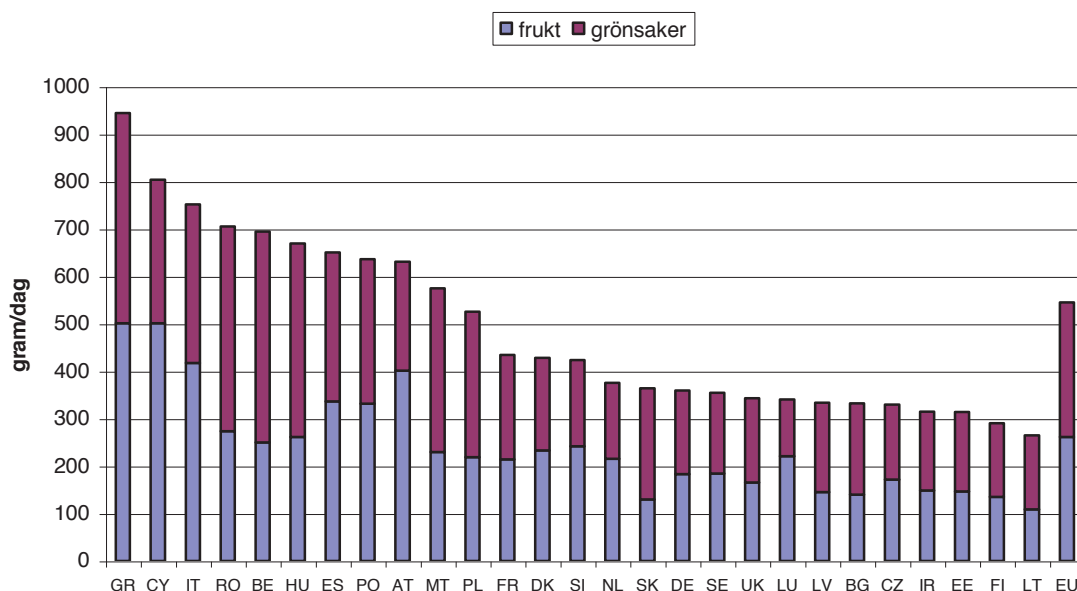

Källa: FAO

Figur 62 EU:s andel av global produktion för ett antal grönsaker 2008, baserat på produktens vikt
EU share of world production of certain vegetables, 2008 based on weight

5 Konsumtion

Det finns fortfarande gott om utrymme för att öka konsumtionen av frukt och grönsaker i EU. Bara 12 av 27 medlemsländer ligger klart över den konsumtionsnivå som rekommenderas av Världshälsoorganisationen (WHO), det vill säga 400 gram om dagen. Framför allt är det de sydliga länderna som äter mycket frukt och grönsaker, men även Polen och Belgien ligger tydligt över den rekommenderade nivån.

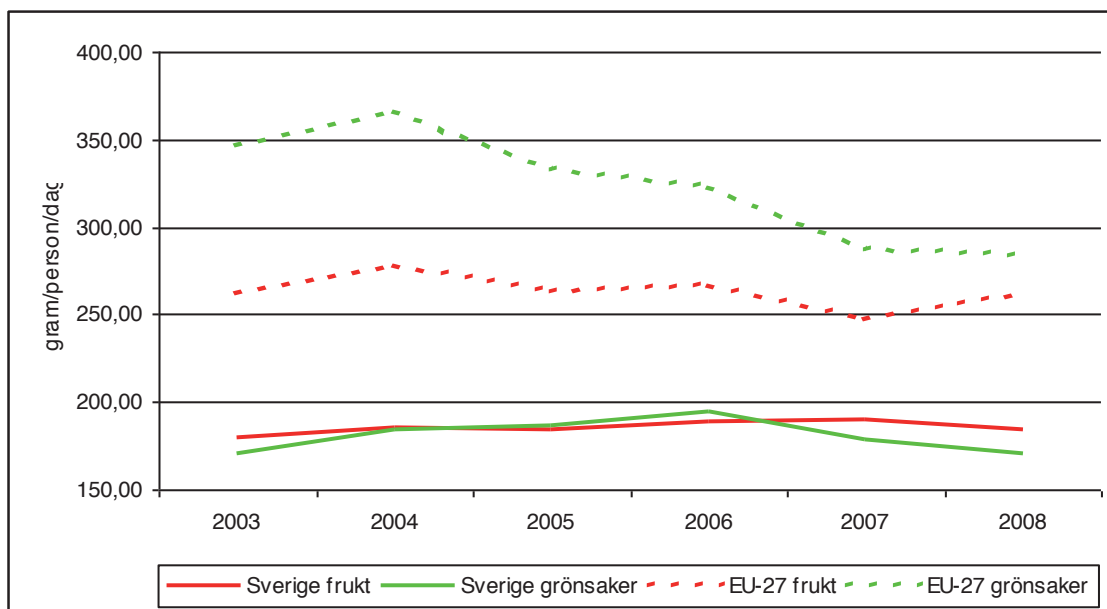

Källa: Freshfel

Figur 63 Per capita-konsumtion av frukt och grönsaker i EU-länderna, gram/dag, 2008

Trots rekommendationer om hur nyttigt det är med frukt och grönsaker så minskar konsumtionen i EU som helhet. Framför allt är det grönsakerna som gått tillbaka under 00-talet, medan den genomsnittliga fruktkonsumtionen legat ganska stilla.

Den svenska konsumtionen avviker på två sätt från EU-snittet. Å ena sidan är den betydligt lägre, men å andra sidan så har den en mer positiv trend.

Källa: Freshfel

Figur 64 Sveriges och EU:s per capita-konsumtion av frukt och grönsaker, 2003–2008

Framför allt är det i de nya medlemsstaterna som konsumtionen har gått tillbaka under 00-talet. Allra sämst har utvecklingen varit i Litauen och Bulgarien, med en minskning i konsumtion per capita på 57 respektive 44 procent. Men även i gamla medlemsstater som Frankrike och Spanien minskade konsumtionen under perioden, med omkring 15 procent vardera.

Bara i sex EU-länder ökade konsumtionen av frukt och grönsaker från 2003 till 2008, och det handlar oftast om små ökningar:

Tabell 17 Förändring i per capita-konsumtionen av frukt och grönsaker, 2003–2008

Ökning	Liten minskning, < 10 %	Kraftig minskning $\geq$ 10 %
Slovakien	Finland	Luxemburg
Österrike	Irland	Italien
Cypern	Nederländerna	Grekland
Danmark	Tyskland	Tjeckien
Storbritannien	Polen	Estland
Sverige	Ungern	Spanien
	Malta	Frankrike
		Portugal
		Rumänien
		Belgien
		Lettland
		Bulgarien
		Litauen

Källa: Freshfel

6 Handel

I det här kapitlet redovisar vi först den globala handeln med frukt och grönsaker, och går därefter in på EU:s handel, både med icke-medlemsländer och internt inom unionen.

6.1 Världshandeln med frukt och grönsaker ⁷

Handeln med frukt och grönsaker i hela världen är värd omkring 110 miljarder dollar, räknat i importvärde. Frukten står för ungefär 60 procent av det totala värdet, och grönsaker för resten. Handeln har ökat snabbt på senare år; från 2003 till 2007 ökade det totala importvärdet med 60 procent. Ökningen beror bland annat på ökande inkomster, billigare transporter och bättre teknologi.

I-länderna dominerar importen helt. EU, Nordamerika och Japan står tillsammans för mer än 80 procent av världens import av frukt och grönsaker. Det klart största importlandet är USA. Därefter följer flera EU-länder, men eftersom vi redovisar EU:s handel i nästa avsnitt så hoppar vi över de länderna här. Kanada, Ryssland och Japan är då de största importländerna efter USA, både för frukt och grönsaker.

En stor del av handeln sker regionalt. Med det menas att exempelvis USA i första hand importerar från Kanada och Mexiko, och att en stor del av EU-ländernas handel sker med andra EU-länder. En viktig anledning till detta är att det är förhållandevis dyrt att transportera känsliga produkter som färska frukter och grönsaker, och att produkterna tappar i kvalitet ju längre tid transporten tar. Dessutom förstärks tendensen av regionala handelsavtal.

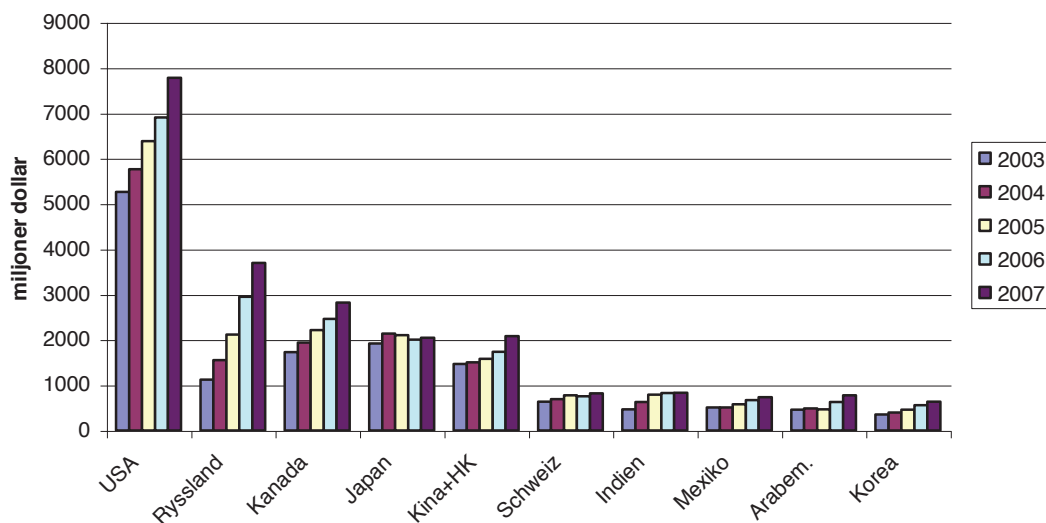
Å andra sidan växer handeln mellan regioner. En viktig anledning är att konsumenterna i allt högre grad förväntar sig att alla slags produkter ska finnas tillgängliga året om, oavsett odlingssäsong. Det betyder att i-länderna på norra halvklotet måste importera från länder söder om ekvatorn. En annan anledning är att den tekniska utvecklingen gjort det möjligt att transportera färska produkter långa sträckor utan att de förlorar för mycket i kvalitet, och utan att transportkostnaderna blir för höga. Ett viktigt exempel är framsteg med modifierad atmosfär⁸.

När det gäller **frukt** är det särskilt intressant att notera hur snabbt Ryssland har växt som importör. På bara några år har landet gått om Kanada, Japan och Kina räknat i importvärde, och är nu den näst största importland efter USA. Detta är särskilt intressant att notera eftersom Ryssland ligger nära EU, och europeiska företag borde därför ha fördelen av förhållandevis korta transporter till den marknaden.

---

⁷ All data i det här avsnittet kommer från FN:s statistikorgan COMTRADE. Det finns många felkällor i datan (inte minst växelkursförändringar och skillnader i definitioner mellan olika länder), så siffrorna ska uppfattas som en fingervisning om utvecklingen och inte tas alltför bokstavligen.

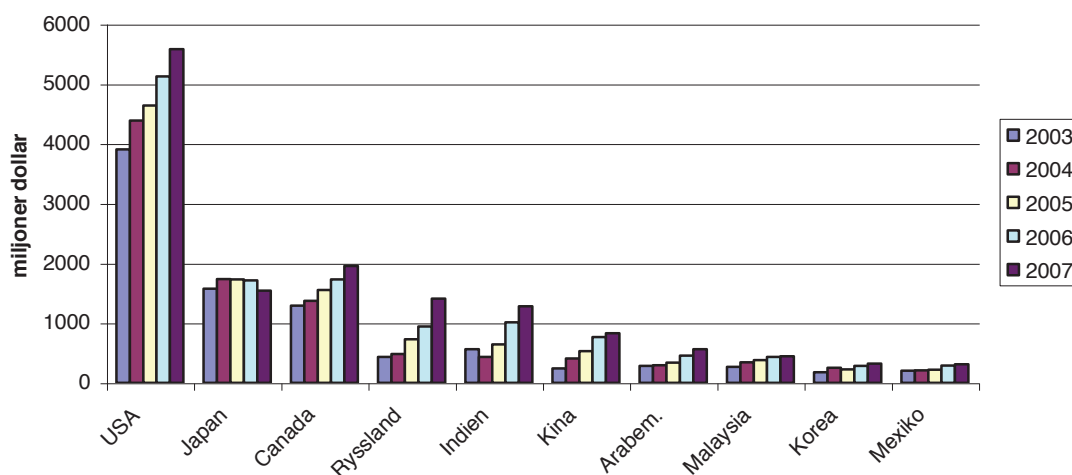
⁸ MA, modified atmosphere, reglerar halterna av syre, koldioxid och kväve så att man kan bromsa mognadsprocessen.

Källa: COMTRADE

Figur 65 De största fruktimportörerna utanför EU 2003–2007, miljoner dollar
Largest non-EU fruit importers 2003–2007, million dollars

Också när det gäller import av **grönsaker** är USA det klart viktigaste landet. Bakom dem ser vi dock en intressant utveckling. Den japanska importen utmärker sig genom att vara den enda som minskat i värde under perioden. Även för grönsaker växer Ryssland snabbt som importmarknad. Det gör Indien och Kina också, även om ökningen sker från ganska låga nivåer. I procent räknat har importvärdet för Ryssland och Kina ökat med mer än 200 procent under de fem åren, och Indiens import med mer än 100 procent.

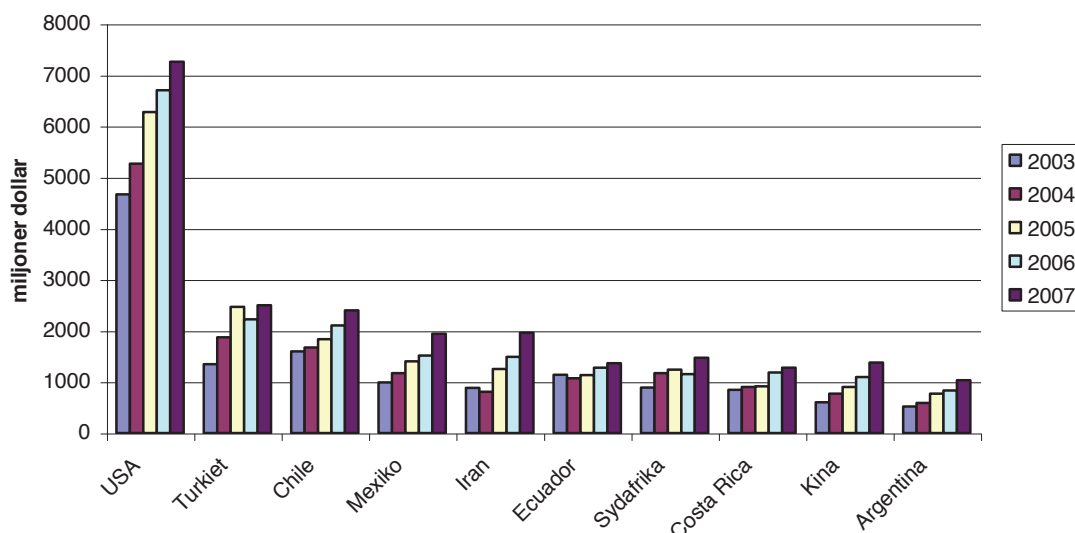

Källa: COMTRADE

Figur 66 De största grönsaksimportörerna utanför EU 2003–2007, miljoner dollar
Largest non-EU vegetable importers 2003–2007, million dollars

Om importen till stor del är en fråga för i-länderna så är exporten desto mer u-lands-baserad. USA är visserligen den största aktören även här, men om man bortser från EU-länderna så är det nästan bara medelinkomstländer som exporterar.

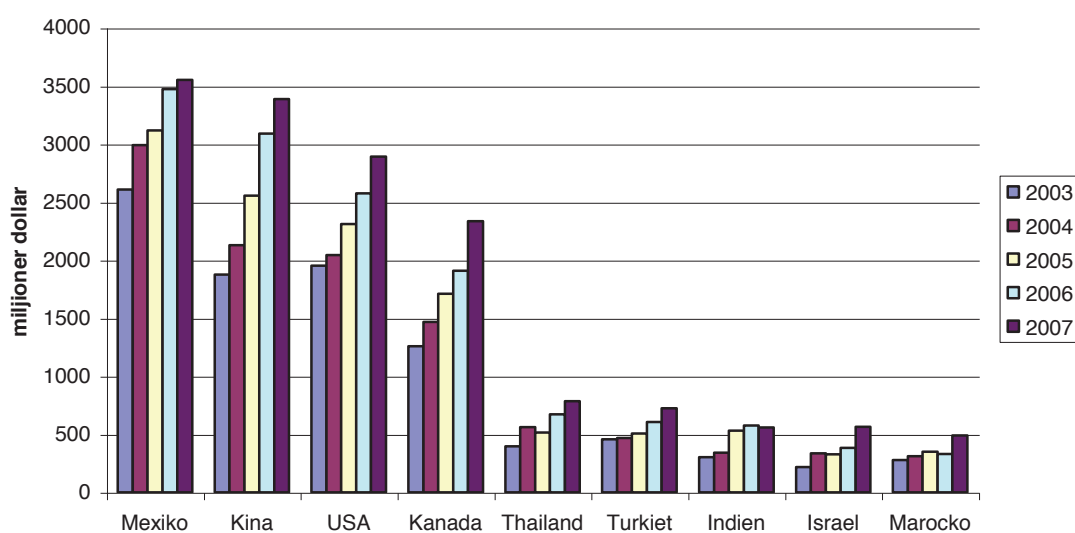
Kina är den snabbast växande exportören, men har fortfarande bara en liten andel av den totala exporten. Även exporten från Turkiet, Mexiko och Iran växte påfallande fort under perioden.

Källa: COMTRADE

Figur 67 De största fruktexportörerna utanför EU 2003–2007, miljoner dollar
Largest non-EU fruit exporters 2003–2007, million dollars

När det gäller exporten av grönsaker är det faktiskt inte USA som dominerar. Istället är det Mexiko som är störst, bland annat eftersom man exporterar en hel del till just USA och Kanada. Kina tog sig upp på andra plats redan 2004. I procent räknat är Thailand och Israel också värda att lyfta fram som länder där grönsaksexporten växer snabbt.

Källa: COMTRADE

Figur 68 De största grönsaksexportörerna utanför EU 2003–2007, miljoner dollar
Largest non-EU vegetable exporters 2003–2007, million dollars

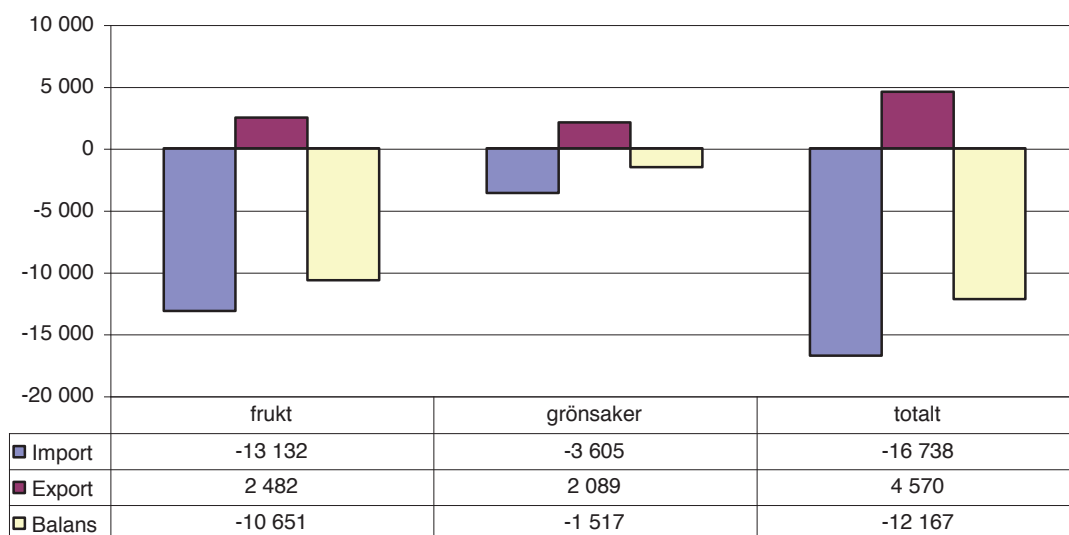
6.2 EU:s handel med resten av världen

EU både importerar och exporterar frukt och grönsaker i stora mängder. Importen utgör ungefär 21 procent av det totala importvärdet för jordbruksprodukter, och motsvarande siffra för exporten är 17 procent.⁹

En påfallande stor del av handeln sker inom EU. Det är inte särskilt överraskande, eftersom länderna ligger nära varandra och handeln inte hämmas av tullar eller tekniska handelshinder. För grönsaker är det mer än 80 procent av EU:s handel som sker inom unionens gränser, räknat i värde. Även för EU:s export av frukt går en mycket stor del till andra EU-länder, år 2008 var andelen hela 87 procent.

Det enda undantaget från den bilden är fruktimporten. EU importerar stora mängder frukt från länder som inte är medlemmar i unionen; 2008 var andelen 43 procent. Att just fruktimporten kommer mer långväga ifrån är naturligt; många frukter är mer värmekrävande än grönsakerna vilket betyder att tyngdpunkten i världproduktionen ligger närmare ekvatorn.

Det här betyder att EU har ett klart underskott i handeln med frukt gentemot tredje land. För grönsaker väger det däremot betydligt jämnare mellan import och export.

Källa: FAO

Figur 69 EU:s handelsbalans för frukt och grönsaker 2008, miljoner euro
EU trade balance for fruit and vegetables 2008, million euro

6.2.1 EU:s handel per region och per produkt

Det faktum att handeln med frukt rör betydligt större värden än handeln med grönsaker slår igenom också när man tittar på vilka regioner som är EU:s främsta handelspartners.

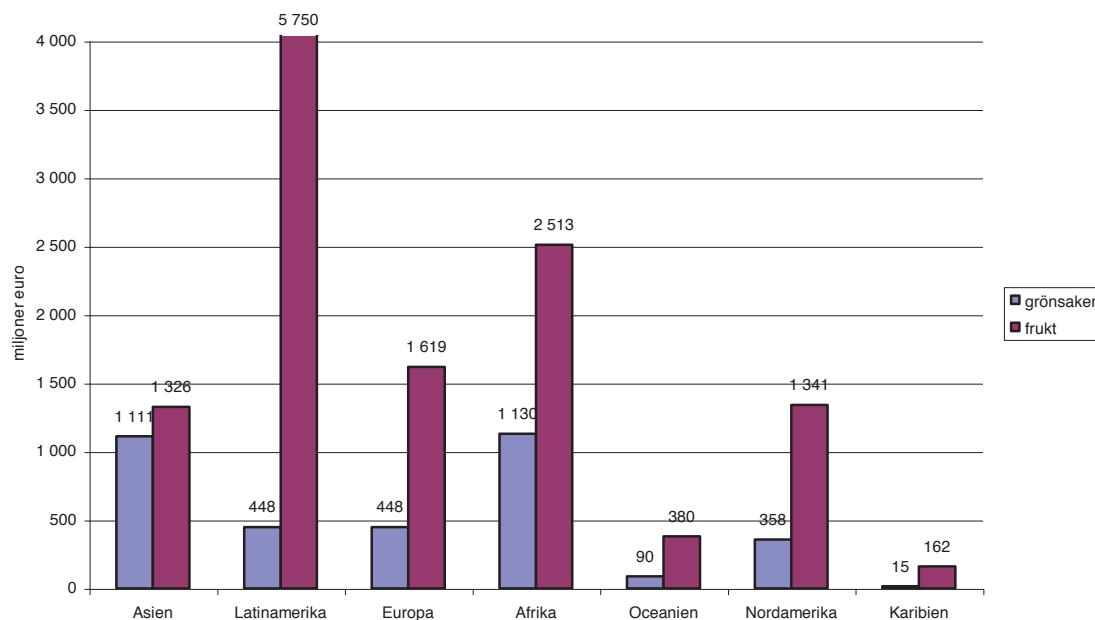
Importen från länder som inte är med i EU kommer i första hand från Latinamerika, och består nästan uteslutande av frukt. De viktigaste länderna är Chile, Costa Rica och

⁹ Gäller perioden 2005, 2006 och 2007. Källa: FAO.

Colombia, men även Argentina och Brasilien levererar en hel del frukt till EU. Även Afrika är en betydande leverantör. Sydafrika är kontinentens klart största exportör, men även Marocko och Egypten är viktiga exportländer, liksom bananexportörer som Kamerun och Elfenbenskusten.

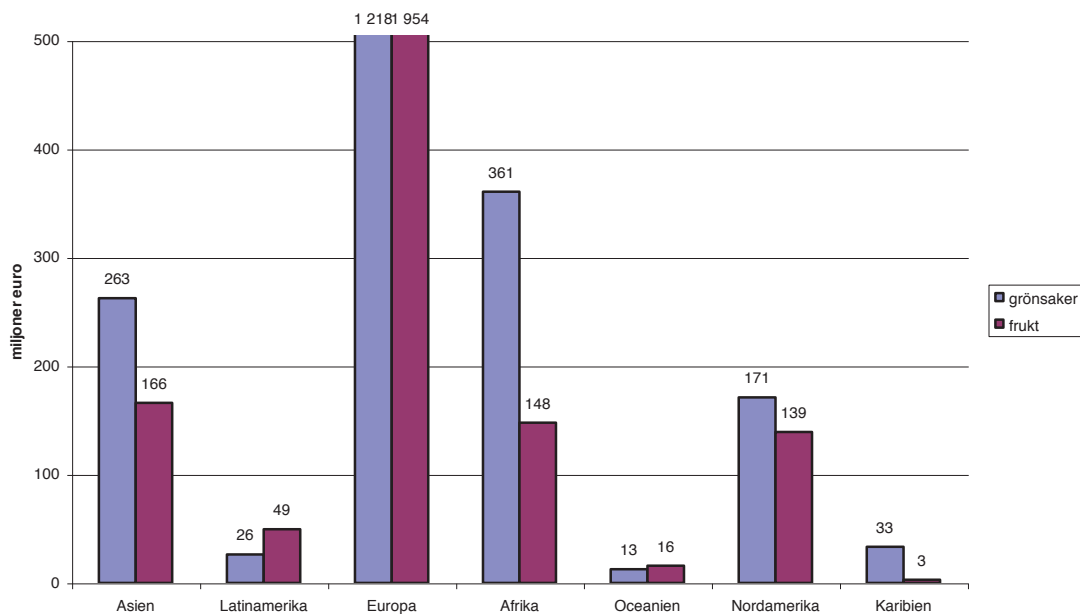
Importen av grönsaker från länder utanför EU kommer framför allt från Asien och Afrika.

Källa: Eurostat

Figur 70 EU:s import av frukt och grönsaker från olika världsdelar 2008, miljoner euro
EU imports of fruit and vegetables by region 2008, million euro

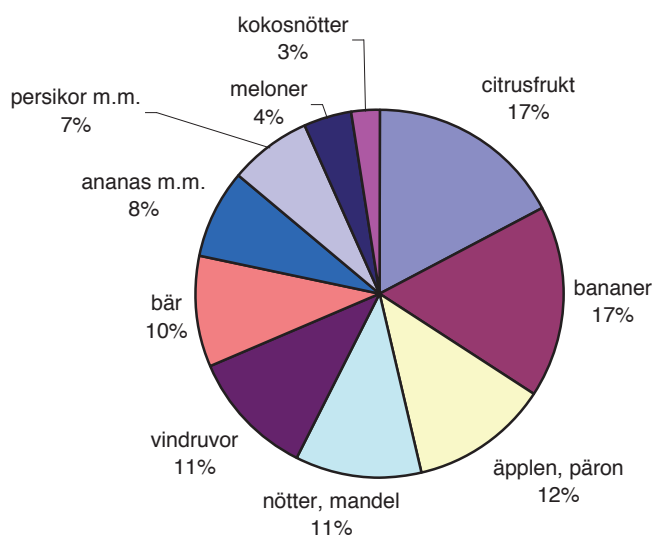
Exporten uppvisar en helt annan bild än importen. EU:s export till icke-medlemsländer går till mycket stor del till andra länder i Europa. Framför allt är det Ryssland och Schweiz som köper frukt och grönsaker av EU. Observera att stapeln för Europa är drastiskt kapad i figuren nedan för att de andra staplarna ska synas över huvud taget.

Källa: Eurostat. Observera de brutna staplarna för Europa.

Figur 71 EU:s export av frukt och grönsaker till olika världsdelar 2008, miljoner euro
EU exports of fruit and vegetables by region 2008, million euros

Fruktimporten domineras av bananer, citrusfrukt och äpplen, räknat i värde. Om man istället gjort jämförelsen i ton skulle bananer ensam framstå som den klart största importprodukten bland frukterna. EU:s fruktimport är i grova drag alltså ganska lik Sveriges; det är i första hand de riktigt stora konsumentprodukterna som importeras.

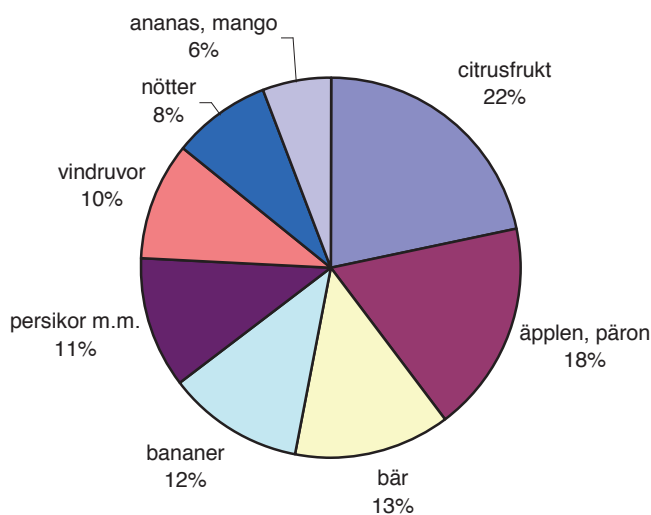

Källa: Eurostat

Figur 72 EU:s import av olika frukter 2008, baserat på importvärde
EU imports of various fruits 2008, based on value of imports

EU:s export av frukt och bär går som sagt i första hand till andra länder i Europa. Citrusfrukt är den viktigaste produkten även för exporten (räknat i värde), och även

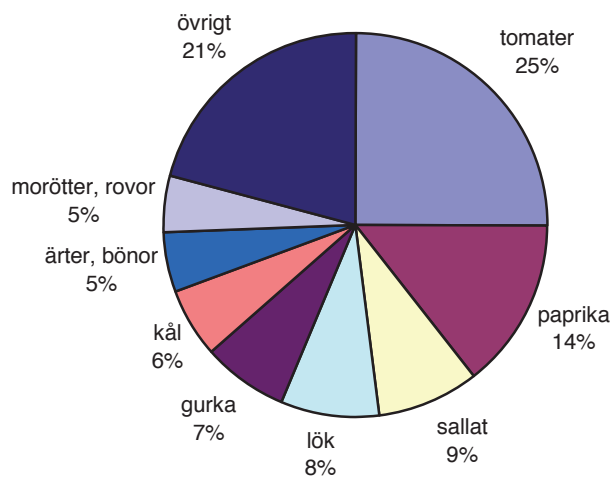
äpplen och päron är en betydande produktgrupp både i importen och exporten. När det gäller bär har dock exporten en betydligt större andel av handeln än importen.

Källa: Eurostat

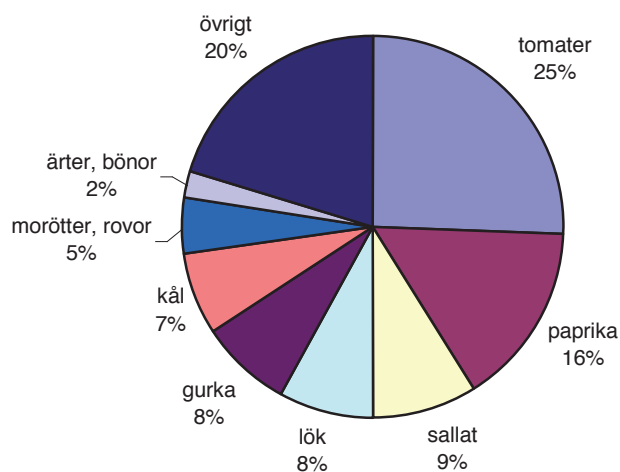
Figur 73 EU:s export av olika frukter 2008, baserat på exportvärde
EU exports of various fruits 2008, based on value of exports

För grönsakernas del är det tomater och paprika som dominerar EU:s handel. Det gäller både importen och exporten.

Källa: Eurostat

Figur 74 EU:s import av olika grönsaker 2008, baserat på importvärde
EU imports of various vegetables 2008, based on value of imports

Källa: Eurostat

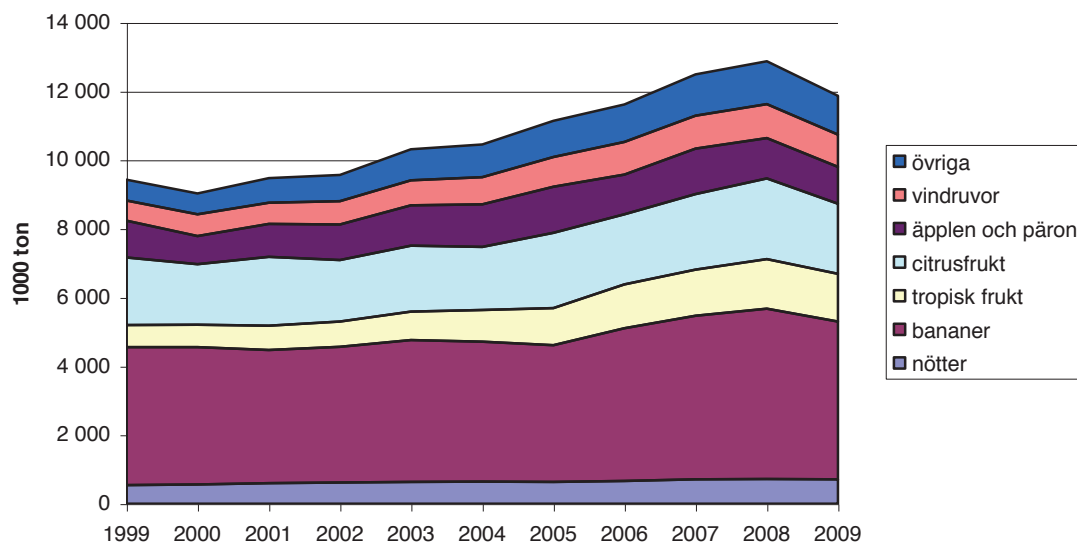
Figur 75 EU:s export av olika grönsaker 2008, baserat på exportvärde
EU exports of various vegetables 2008, based on value of exports

6.2.2 Några tendenser i EU:s handel

6.2.2.1 EU:s import och export av frukt

EU:s **import** av frukt har ökat stadigt under nästan hela 00-talet, men föll tillbaka 2009. Troligen har minskningen att göra med den allmänna ekonomiska nedgången det året. Räknat i ton är ökningen omkring 26 procent från 1999 till 2009. Framför allt är det importen av bananer och andra tropiska frukter som ökat. Räknat i värde är ökningen ännu tydligare, nästan 50 procent under samma period. Figuren nedan visar utvecklingen mätt i ton.

Som framgår av figuren började bananimporten öka 2006. Det beror på att EU:s importregler ändrades: fram till 2005 kunde en begränsad mängd latinamerikanska bananer importeras till nedsatt tull, och från och med 2006 gäller istället en något högre tull men utan kvantitetsbegränsning. I slutet av 2009 lyckades EU nå en uppgörelse om lägre tullsatser med USA och de latinamerikanska exportländerna; mer om detta finns i kapitel 2 ovan.

Källa: Eurostat

Figur 76 EU:s import av frukt 1999–2009, 1000 ton

EU imports of fruits 1999–2009, 1000 tonnes

Det faktum att importvärdet ökat betydligt mer än importvolymen betyder att de enskilda produkterna ökat i värde. Det kan antingen bero på en annorlunda sammansättning av importen, eller prisökningar på olika produkter. Vi har inte fördjupat oss i detta, men en enkel koll av enhetsvärdena¹⁰ visar att dessa ökade för samtliga redovisade produktgrupper under perioden 1999–2009 utom för gruppen ”övrigt”, som minskat något. Störst var ökningen för citrusfrukt (25 procent).

EU **exporterar** betydligt mindre frukt till icke-medlemsländer än vi importerar därifrån. Exporten har dock ökat markant under perioden, och framför allt under andra halvan av 00-talet. I första hand består ökningen av en kraftig ökning i exporten av äpplen och päron. Totalt har fruktexporten ökat med nästan 120 procent i vikt och drygt 150 procent i värde sedan 1999.

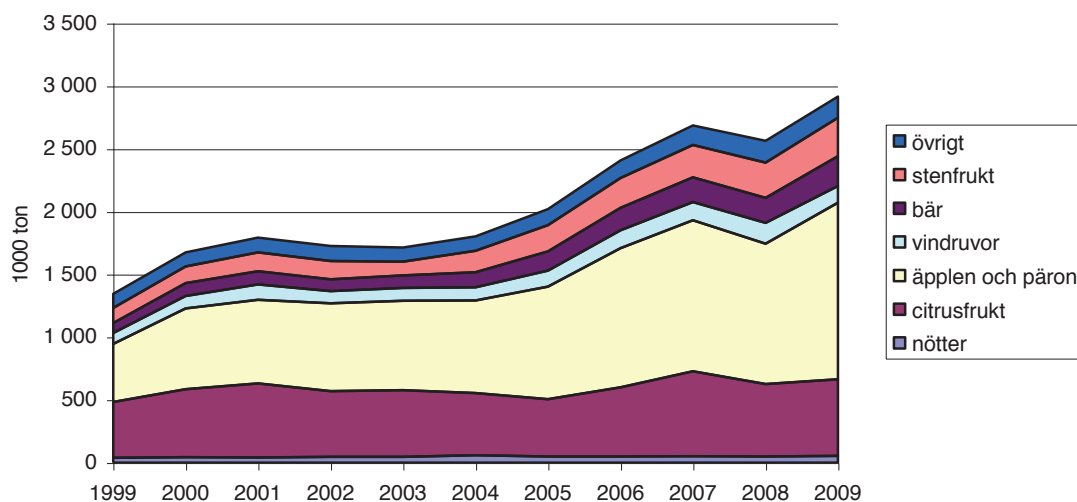
För de flesta produktgrupperna har exporten ökat under perioden, om än inte lika kraftigt som för äpplen. Exporten av citrus, som är den andra stora exportfrukten, har ökat med omkring 37 procent i ton och ungefär dubbelt så mycket i värde under perioden 1999–2009.

Liksom för importen ser utvecklingen starkare ut om man mäter i euro istället för i ton. För exporten har enhetsvärdena ökat för samtliga produkter, men det är stora skillnader mellan produktgrupperna. De största ökningarna gäller stenfrukt och vindruvor (drygt 40 procent). De stora exportprodukterna har sett mindre ökning: ungefär 12 procent för äpplen och päron, och 26 procent för citrusfrukt.

Om vi ser till bara det senaste året istället för hela perioden kan vi konstatera att exportvolymerna ökade markant under 2009, framför allt av äpplen och päron. Å andra

¹⁰ Enhetsvärdet är den siffra man får fram om man delar importvärdet med importerad kvantitet. Det ger en grov uppfattning om hur genomsnittspriset utvecklats under åren, men säger förstås ingenting om hur priserna varierat under enskilda år eller om produktsammansättningen inom gruppen har ändrats.

sidan var enhetsvärdena betydligt lägre under 2009, så exporten minskade i värde trots volymökningarna.

Källa: Eurostat

Figur 77 EU:s export av frukt 1999–2009, 1000 ton

EU exports of fruits 1999–2009, 1000 tonnes

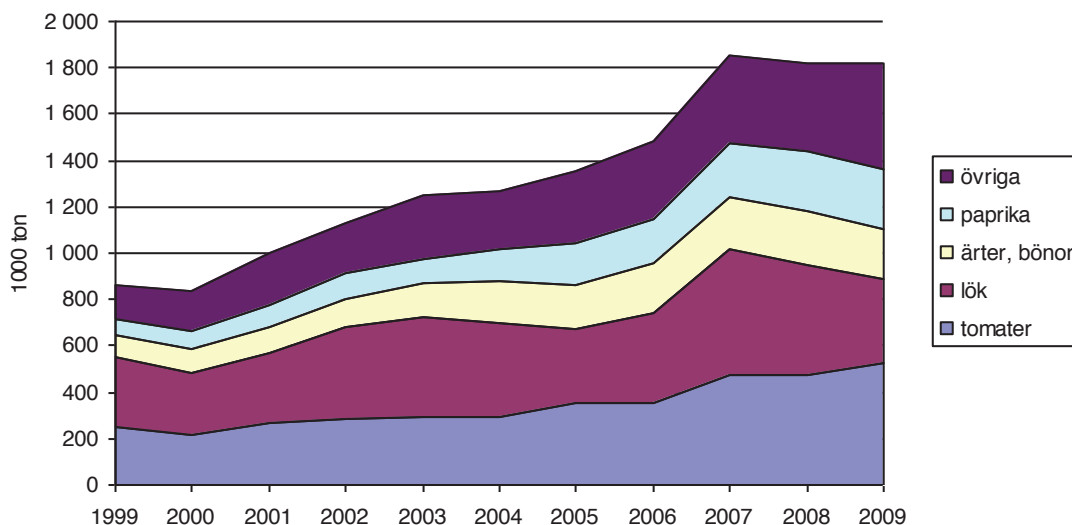
En ganska liten del av EU:s fruktproduktion går på export. År 2009 exporterades omkring tio procent av EU:s äpplen och päron, sju procent av citrusfrukten och fem procent av stenfrukten. Andelen har ökat märkbart på senare år.

6.2.2.2 EU:s import och export av grönsaker

Som vi konstaterat tidigare är grönsaker en mindre handelsvara än frukten, och nästan hela handeln sker antingen inom EU eller med andra länder i Europa.

EU:s **import** av grönsaker från länder utanför unionen ökade stadigt under perioden 1999–2007, men planar ut under 2008 och 2009. Räknat på volymen ökade importen med drygt 110 procent under perioden 1999–2009. I euro räknat var ökningen ytterligare något större under samma period, drygt 130 procent. Alla de stora produktgrupperna har bidragit till ökningen. De uppvisar dessutom ganska stadiga trender, bortsett från lök som utvecklats mer oregelbundet.

Enhetsvärdena har varit ganska stabila under perioden, i alla fall jämfört med frukt. För de två största produkterna, lök och tomater, har enhetsvärdena ökat med 20–30 procent under perioden, medan andra produktgrupper har blivit billigare. Det är värt att notera att detta är nominella värden; om man räknat bort inflationen så skulle det bli tydligare att enhetsvärdena för grönsaker har en sjunkande trend.

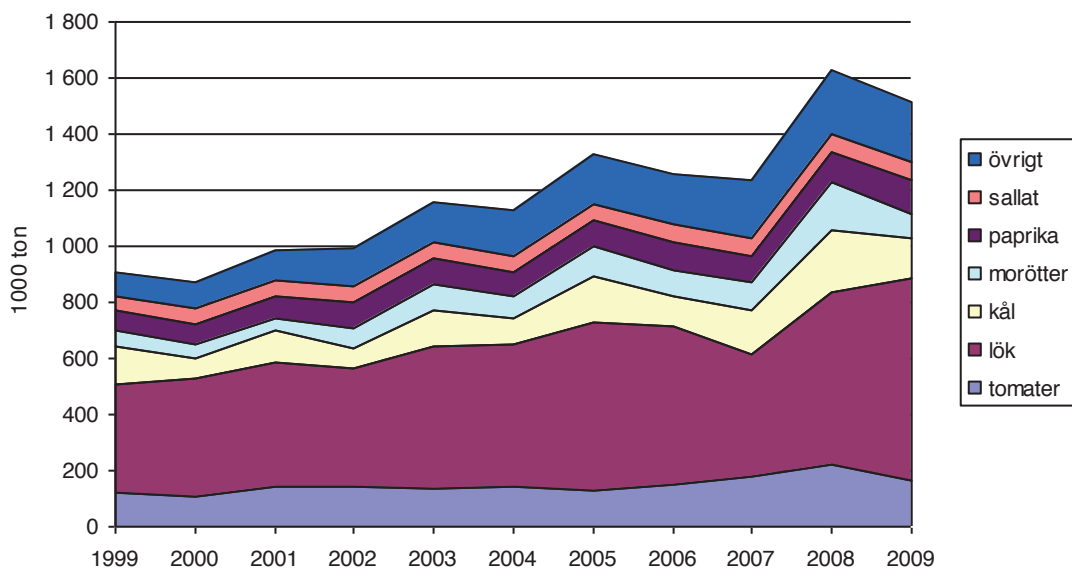

Källa: Eurostat

Figur 78 EU:s import av grönsaker från länder utanför EU 1999–2009, 1000 ton
EU imports of vegetables from non-EU countries 1999–2009, 1000 tonnes

Exporten av grönsaker har också ökat under perioden. Från 1999 till 2009 är ökningen drygt 90 procent i volym och över 150 procent i värde.

I absoluta tal är det lökexporten som har ökat mest, även om den var låg år 2007.

Källa: Eurostat

Figur 79 EU:s export av grönsaker till länder utanför EU 1999–2008, 1000 ton
EU exports of vegetables to non-EU countries 1999–2008, 1000 tonnes

Bara en liten del av EU:s grönsaksproduktion går på export. För lök handlar det om ungefär tio procent, medan andelen är betydligt mindre för tomat och morötter; bara några procent av dessa produkter exporteras till länder utanför EU.

7 Jordbrukspolitik

EU har haft en gemensam jordbrukspolitik i ett halvsekel. Den syftar bland annat till att se till att bönderna har en skälig inkomst och producerar varor av god kvalitet.

För frukt och grönsaker är de viktigaste inslagen följande:

- PO-stödet, som betalas ut till producentorganisationer och som är tänkt att uppmuntra till bland annat bättre planering, kvalitet och miljöhänsyn
- tullar och andra åtgärder, som håller priserna uppe på EU-marknaden
- gårdsstödet, som är ett stort kontantstöd som betalas ut till enskilda producenter oavsett om de producerar något eller inte
- kvalitetsnormerna, som syftar till att underlätta handeln och förbättra kvaliteten.

7.1 EU:s marknadsreglering för frukt och grönsaker

EU reglerar marknaden för frukter och grönsaker på flera sätt. De viktigaste inslagen är stöd till producentorganisationer, kvalitetsnormer samt olika åtgärder för att hålla uppe priserna på frukter och grönsaker (framför allt med hjälp av tullar).

Stödet till sektorn för frukt och grönsaker reformerades 2007. De viktigaste förändringarna var följande:

- exportbidragen togs bort
- gårdsstödet började gälla fullt ut för både färska och bearbetade frukter och grönsaker
- intervention kan inte längre finansieras direkt av EU, men finns kvar som ett inslag i många länders stöd till producentorganisationerna.
- nationella strategier infördes för att styra upp stödet till producentorganisationerna.

Systemet med producentorganisationer togs dock inte bort, trots att det kritiserats av EU:s revisionsrätt. Systemet med ingångspriser, som är till för att stoppa lågprisimport, blev också kvar oförändrat.

År 2009 infördes ett nytt stöd som finansierar utdelning av frukt till skolbarn. Sverige har dock valt att inte tillämpa det systemet, eftersom vi anser att det skulle kosta för mycket och bara ha en begränsad nytta.

7.1.1 Stöd till producentorganisationerna

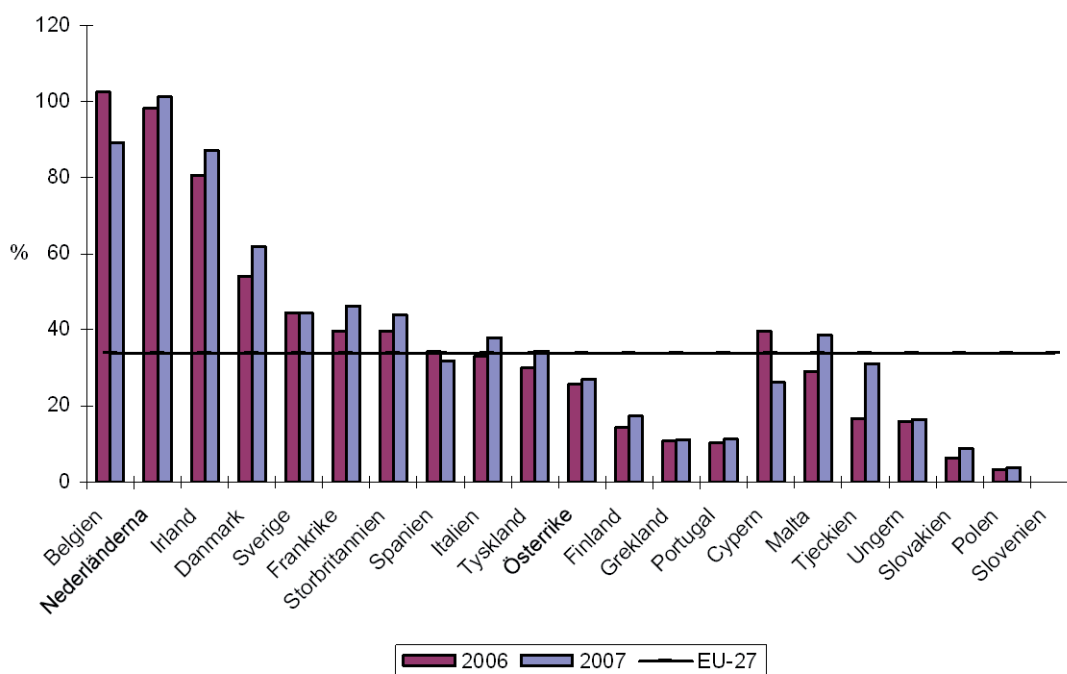
EU:s viktigaste stöd till sektorn för färska frukter och grönsaker bygger på ett system med godkända producentorganisationer (PO). För att få stöd ska en PO ta fram ett verksamhetsprogram som visar vilka åtgärder de vill vidta, och dessutom skapa en

driftsfond som finansierar åtgärderna. Om EU godkänner verksamhetsprogrammet finansierar de 50 procent av kostnaderna, men summan får inte överstiga 4,1 procent av producentorganisationens omsättning. Den andelen höjs till 4,6 procent om den överskjutande delen används till krishantering.

EU strävar efter att 60 procent av EU:s produktion av frukt och grönsaker ska saluföras via producentorganisationer. Dit är det en bra bit kvar; år 2006 hade man bara nått omkring 36 procent, och året därpå sjönk siffran till 34 procent eftersom de nya medlemmarna Bulgarien och Rumänien drog ner snittet. I de flesta länderna ökade dock anslutningsgraden från 2006 till 2007.

Anslutningsgraden skiljer sig mycket mellan olika medlemsländer. I Belgien och Nederländerna säljs i stort sett all frukt och grönsaker via PO, och även Irland och Danmark ligger ganska högt. Sverige ligger strax över EU-genomsnittet med 44 procent. I de nya medlemsländerna i Centraleuropa är anslutningsgraden särskilt låg, liksom i Grekland och Portugal.¹¹

Källa: Kommissionen. För Sverige finns ingen ny data för 2007, utan siffran för 2006 upprepas i figuren.

Figur 80 Andel av produktionsvärdet som såldes via producentorganisationer 2006 och 2007
Share of value of production sold through producer organizations 2006 and 2007

Det här betyder att större delen av EU:s producenter fortfarande inte får del av stödet. Det kan dels innebära en snedvridning av konkurrensen, men det betyder också att exempelvis miljöförbättrande åtgärder inte får särskilt brett genomslag och alltså inte blir så effektiva som de kunde ha varit.

¹¹ I de nya medlemsstaterna ges stödet i första hand till så kallade producentgrupper. De kan betraktas som en övergångsform på vägen mot fullt utvecklade PO.

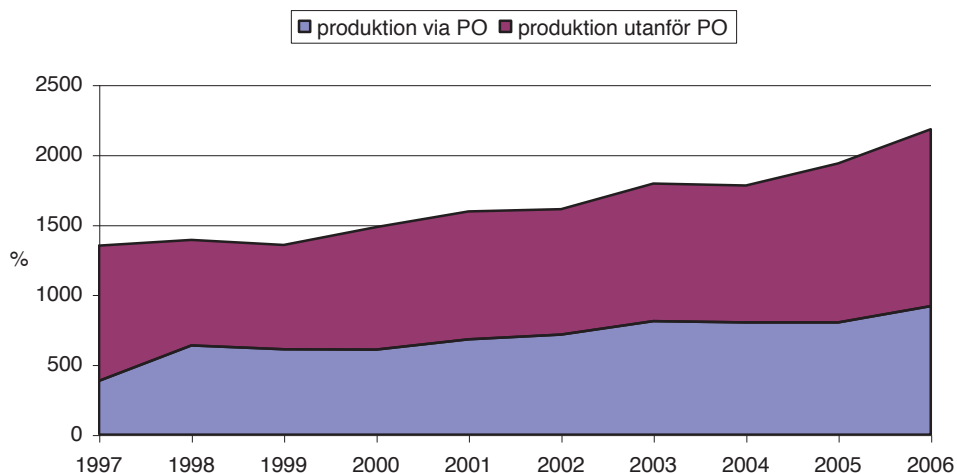
En viktig aspekt av stödet till PO är att de olika åtgärderna ska ha en ”kollektiv prägel”. PO-stödet får alltså inte användas som ett investeringsstöd för en enskild medlem, utan hela organisationen ska ha nytta av åtgärderna. Åtgärderna ska dessutom vara framåt-syftande. Ofta handlar det om att på olika sätt förbättra produkternas kvalitet, eller att producera och saluföra dem på ett mer miljövänligt sätt. Även marknadsföring kan omfattas i en del fall.

I EU-25 går större delen av PO-stödet till olika tekniska åtgärder i produktionen och marknadsföringen av produkterna. Miljöåtgärder tar ungefär 20 procent av stödet, och knappt 15 procent går till kontroll av fytosanitära aspekter och kvalitet.

I februari 2010 fanns följande producentorganisationer i Sverige:

- Blekingegrönt (Mörrum)
- Äppelriket Österlen (Kivik)
- Kalmar-Ölands trädgårdsprodukter (Kalmar)
- Mellansvenska odlare (Göteborg / Linköping)
- Norrgrönt (Umeå)
- Samodlarna (Saltsjö-Boo)
- Svenska odlarlaget (Helsingborg)
- Svenska grönsaksodlare i förening (Helsingborg)
- Sydgrönt (Helsingborg)

Andelen frukt och grönsaker som säljs via dessa producentorganisationer har legat strax över 40 procent under 00-talet. Det betyder att mer än hälften av den totala produktionen *inte* säljs via organisationerna, och därför inte heller kan dra nytta av det stöd som betalas ut via dessa. Ändå är den svenska anslutningsgraden ganska hög i ett europeiskt perspektiv – som framgick av figuren ovan är det bara fyra länder med högre andel.

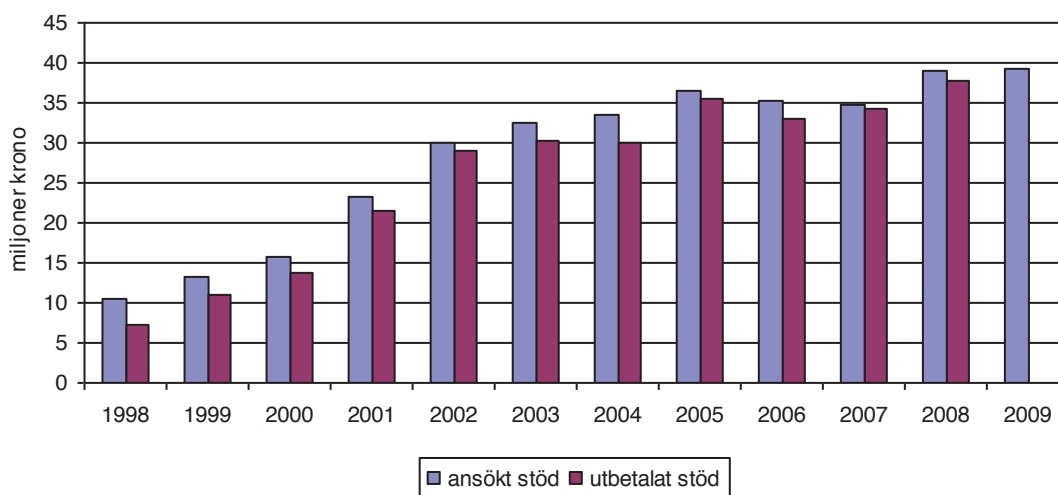

Källa: Jordbruksverket

Figur 81 Andel av den svenska produktionen som saluförs via PO

Share of Swedish production sold through PO:s

Det stöd som betalades ut till producentorganisationerna steg kraftigt under 1990-talet. Under 2000-talet har ökningstakten dämpats, och under ett par år under andra halvan av 00-talet minskade stödet något. År 2008 var emellertid det utbetalade stödet högre än det varit någonsin tidigare.

Källa: Jordbruksverket

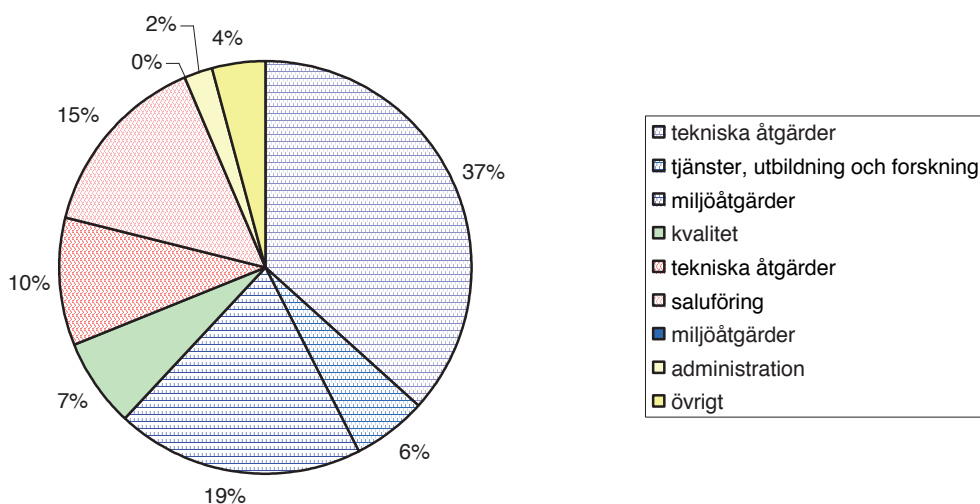
Figur 82 Ansökt och utbetalat stöd till svenska PO 1998–2008, miljoner kronor

Support applications and payments to Swedish PO 1998–2008, SEK million

De svenska producentorganisationerna lägger mest pengar på att förbättra produktionen på olika sätt. Den enskilt största posten 2008 (37 procent) avsåg så kallade tekniska åtgärder, vilket i produktionsledet betyder exempelvis bättre växthus, bevattningssystem och annan utrustning. Även miljöåtgärder i produktionsledet är en betydande post, 19 procent under 2008.

En mindre andel av medlen satsas på leden efter själva odlingen, det vill säga hur produkterna skördas, lagras och säljs. I den gruppen av åtgärder är marknadsföring den

största posten med 15 procent, men då ska man komma ihåg att produktionsplanering räknas till den kategorin.

Källa: Jordbruksverket. Blå, tegelrutiga fält avser produktion, röda diagonalrutiga fält avser saluföring och skörd, grönt fält avser kontroll och gula fält avser "övrigt".

Figur 83 PO-stöd till olika verksamheter 2008

PO support to various activities 2008

7.1.1.1 Sveriges nationella strategi för PO-stödet

Systemet med att ge stöd till sektorn via producentorganisationer infördes 1996, men har fortfarande stora brister. EU:s revisionsrätt har kritiserat stödet och anser att det inte varit särskilt ändamålsenligt, och att kommissionen inte följt upp att det faktiskt fanns en koppling mellan målet för stödet och de åtgärder som man betalar ut pengar för.¹²

Därför är varje medlemsland numera skyldigt att ta fram en nationell strategi för hur de ska tillämpa stödet. Strategin ska identifiera sektorns starka och svaga sidor och sedan se till att de åtgärder som genomförs har en logisk koppling till den analysen. Sveriges nationella strategi tar upp sju olika områden och ett antal stödberättigande åtgärder inom vart och ett av dem.

¹² Se Särskild rapport 8/2006 Växa med framgång?

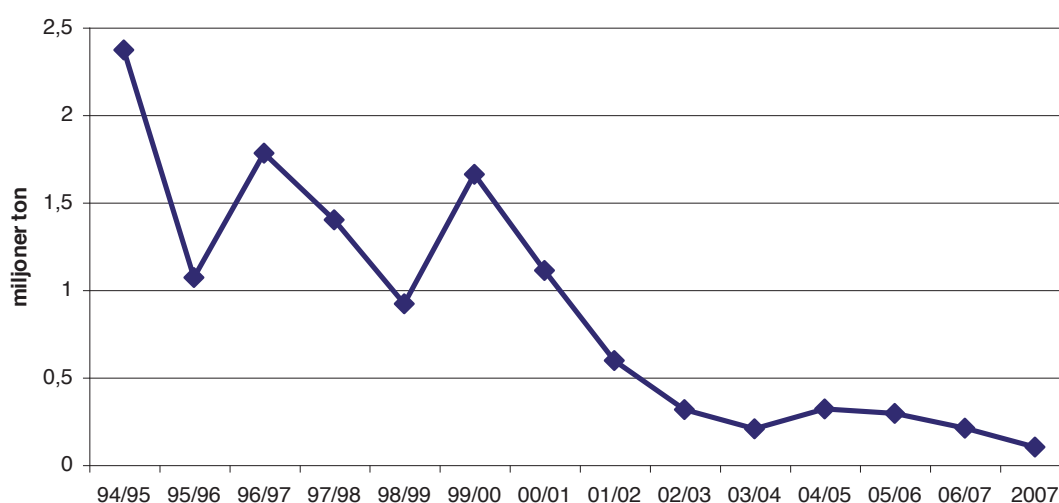
Tabell 18 Åtgärder i Sveriges nationella strategi

Område	Åtgärder
Produktionsplanering, kontinuitet och leveranslogistik	Verktyg för produktionsplanering Optimering av volymer av olika fruktsorter
Kvalitet, rests substanser, mikrobiologi och spårbarhet	Åtgärder mot hagelskador Tvättning, sortering, filmning, packning Kylning av skördade produkter Nya eller förbättrade lagringskylar Kontrollerad eller modifierad atmosfär Mer lämpliga fruktsorter Bättre vattenkvalitet Vatten- och jordanalyser Blad- och fruktanalyser Humlor i tomatproduktionen Kvalitetscertifiering Spårbarhet
Marknadsföring	TV-reklam Tidningsannonser och informationsblad Demonstrationer i butik Webbplats för producentorganisationen Ta fram kvalitetsbeteckning Specialinriktade TV-kampanjer
Produktutveckling och experimentell produktion	Utveckling och provning av nya sorter Försök med nya produkter Utveckling av miljövänliga förpackningar Förbättrad produktionsteknik Förbättrad användning av predatorer Förbättrad hantering och lagring efter skörd
Krishantering	Skörde försäkringar Inrättande av gemensamma fonder
Åtgärder för miljö och klimat	En rad olika åtgärder för att bland annat minska läckage, energianvändning och avfall
Utbildning och rådgivning	Utbildning, rådgivning och konsultstöd Teknisk assistans Studieresor Livscykelanalyser Marknadsundersökningar Energi- och drivmedelsrevisioner Nya verktyg för produktionsplanering

7.1.1.2 Återtag av frukter och grönsaker

Den viktigaste anledningen till att systemet med producentorganisationer infördes var att minska det så kallade återtaget. Återtag innebär att EU finansierar uppköp av frukter och grönsaker om priserna faller under en viss nivå, med syfte att få upp priserna på marknaden. Problemet med frukt och grönsaker är att de inte kan lagras i väntan på bättre priser. Det vanligaste är därför att produkterna helt enkelt slängs bort.

Möjligheten till återtag innebar att man odlade frukt och grönsaker som man visste att det inte fanns en marknad för¹³. Detta fick systemet jordbrukspolitiken att framstå i dålig dager, och kritiserades hårt från många håll. Systemet med producentorganisationer infördes för att ge producentorganisationerna ett ansvar för att själva anpassa sin produktion till efterfrågan. Samtidigt infördes begränsningar av hur stor andel av produktionen som får gå till återtag. Återtagen har därför minskat kraftigt under 00-talet.

Källa: arbetsdokument från kommissionen.

Figur 84 Återtagna kvantiteter i EU 2001/02–2007, miljoner ton
Withdrawn EU quantities 2001/02–2007, million tonnes

Systemet reformerades igen 2008, så att det inte längre finns några helt EU-finansierade återtag. De är dock inte helt borta, utan möjligheten till återtag finns kvar inom PO-stödet. Det finns dock gränser för hur mycket pengar länderna och organisationerna får lägga på detta. Högst en tredjedel av utgifterna i verksamhetsprogrammet får avse krisåtgärder av olika slag (varav återtag är en), och EU ger inte stöd för kostnader som överskrider 4,1 procent av värdet av den saluförda produktionen.¹⁴ År 2009 hade nio medlemsländer valt att ha med återtag i sina nationella strategier. Tio hade valt att inte ha med det, och för övriga länder finns ingen uppgift.¹⁵

¹³ Ett exempel på detta är att i mitten av 1990-talet återtog i Grekland 75 procent av nektarinerna och drygt 60 procent av persikorna.

¹⁴ Gränsen är 4,6 procent om de extra 0,5 procenten används för just krishantering.

¹⁵ Källa: kommissionens arbetsdokument daterat 13 oktober 2009.

Om de återtagna produkterna delas ut gratis till välgörenhetsorganisationer, skolor, fängelser, sjukhus och liknande institut så står EU för hela kostnaden för återtaget. Annars står EU bara för hälften.

Tyvärr har vi inga detaljerade uppgifter om hur stora kvantiteter som gått till återtag sedan reformen 2008. Den datan finns bara i de enskilda medlemsländernas årsrapporter om producentorganisationernas verksamhet. Enligt kommissionen uppgick återtagen under 2008 till omkring 40 000 ton. Det skulle i så fall betyda att återtagen mer än halverades i och med den nya reformen.

7.1.2 EU:s handelsnormer

Nästan alla färska frukter och grönsaker som säljs inom EU ska uppfylla EU:s handelsnormer. Undantagna från den regeln är framför allt produkter som ska gå till industriell bearbetning eller foder, eller som säljs direkt från den gård där de odlades.

EU har produktspecifika normer för åtta frukter och tre grönsaker:

- frukt: vindruvor, äpplen, päron, citrusfrukt, kiwifrukt, jordgubbar, persikor och nektariner, samt gröna bananer
- grönsaker: tomater, sallat, paprika.

För alla andra produkter finns en allmän handelsnorm, som i stort sett slår fast att produkterna ska vara hela, friska och inte ha några större fel. Om parterna vill ha något mer precist än den allmänna handelsnormen kan de komma överens om att istället använda de normer som tas fram av FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE), som trots namnet är öppen för alla länder.¹⁶ Om en produkt uppfyller FN-normen så anses den också uppfylla EU:s norm.

Normerna slår också fast hur produkterna ska vara märkta. Produkter som omfattas av en produktspecifik norm ska vara märkta med avsändare eller packare, samt med klass och ursprungsland. I en del fall ska man också ange storlek, sort och handelstyp. För produkter som omfattas av den allmänna handelsnormen räcker det att ange ursprungsland.

Syftet med handelsnormerna är att förenkla kommunikationen mellan köpare och säljare. De produktspecifika normerna ger klara besked om vad man kan begära av en produkt av ”klass I” eller ”klass II”, vilket gör det lättare för alla inblandade att jämföra priser mellan olika leverantörer och att bedöma om man faktiskt har fått den kvalitet man betalat för. Normerna hjälper också producentorganisationerna att erbjuda ett enhetligt utbud.

Normerna har alltså framför allt betydelse i handelsleden före slutkonsumenten. En enskild konsument kan ju själv se varan i butiken och har ingen nytta av att veta vad EU kallar just den kvalitetsklassen.

Det är den som innehar produkterna som är ansvarig för att de uppfyller kraven. I första hand är det parterna själva som ska kontrollera att normerna följs. Jordbruksverket gör

---

¹⁶ Alla normerna, såväl EU:s som FN:s, finns åtkomliga från Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

dock stickprovskontroller hos odlare, grossister och butiker. Vi kontrollerar också frukt och grönsaker som importeras från länder utanför EU. De företag som omfattas av kontrollen betalar dels en årlig grundavgift och dels en avgift vid varje kontroll.

Mer information om kvalitetsnormerna hittar du i broschyren Kvalitetsnormer för frukt och grönsaker, som kan beställas gratis från Jordbruksverket.

7.1.3 Andra åtgärder som påverkar marknadspriserna

Både kvalitetsnormerna och PO-stödet har inslag som syftar till att hålla uppe priserna på frukter och grönsaker inom EU. Ett syfte med kvalitetsnormerna är att undermåliga produkter inte ska pressa ner priserna, och inom PO-stödet syftar både produktionsplanering och återtag till att odlarna ska få bättre betalt för sina produkter.

Ytterligare en åtgärd som är till för att höja priserna är de tullar EU tar ut på produkter som importeras från andra länder. Fram till år 2008 fanns det också exportbidrag för en del produkter.

7.1.3.1 EU:s tullar och ingångspriser

För import från länder som vi inte har någon form av handelsarrangemang med så tar EU ut tull på nästan alla frukter och grönsaker. Tullarna är ganska låga jämfört med vad som gäller för exempelvis kött eller mejeriprodukter; ofta ligger de omkring 10–20 procent. För produkter som inte odlas inom EU är tullarna lägre eller noll.

Det här betyder dock inte att EU:s marknad är särskilt öppen för import av frukter och grönsaker. Det beror på att EU har ett system som höjer tullarna på en del produkter om de är billigare än ett visst importpris. Detta kallas systemet med ingångspriser.

Ingångspriser gäller för fyra grönsaker och elva frukter:

- tomat, gurka, kronärtskocka och zucchini
- apelsin, citron, småcitrus, vindruvor, äpple, päron, aprikos, körsbär, persika, nektarin och plommon.

Systemet är till för att stoppa lågprisimport. För en del produkter gäller ingångspriserna därför bara under den del av året då importen skulle konkurrera med EU:s egen produktion. Systemet slår inte särskilt hårt mot produkter som bara är lite för billiga, men om priset går under en viss nivå så slår ingångspriset till hårt. Så här ser det ut om man försöker exportera 100 kg äpplen till EU på hösten:

Tabell 19 Exempel på ingångspriser för 100 kg äpplen, euro

Importpris	Tull	Pris + tull
50	9 %	54,5
45	9 % + 0,9	50,0
42	9 % + 3,7	49,5
40	9 % + 23,8	67,4

Källa: EU:s tulltaxa

Det är sällan dessa tilläggsavgifter tas ut, eftersom det är meningslöst för exportlandet att sälja produkter till priser som löser ut tilläggen. Systemet verkar alltså förebyggande.

Utöver systemet med ingångspriser finns ytterligare en detalj i tullarna som är till för att skydda EU:s odlare mot konkurrens utifrån. Det är den särskilda skyddsklausulen i WTO:s jordbruksavtal, ofta kallad SSG. Regeln innebär att EU har rätt att höja tullarna på vissa frukter och grönsaker om importen överstiger vissa kvantiteter. För färska produkter har EU inte använt sig av den möjligheten, även om regelverket finns på plats för att göra det.

7.1.3.2 Handelsavtalen sänker en del tullar

I många fall gäller inte de tullar som beskrivs i förra avsnittet. EU har en rad handelsavtal och andra arrangemang som sänker eller tar bort tullarna, bland annat på frukt och grönsaker.

EU tar inte ut några tullar alls på importen från följande ländergrupper:

- det femtiotal u-länder som FN klassificerar som de minst utvecklade
- de före detta kolonier som skrivit under avtal om ömsesidiga handelsförmåner med EU
- en del länder i Östeuropa (Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Makedonien, Moldavien¹⁷, Montenegro och Serbien).

Med följande länder har EU avtal som sänker eller tar bort tullarna på frukt och grönsaker, ibland för begränsade kvantiteter: Algeriet, Chile, Egypten, Island, Israel, Jordanien, Libanon, Marocko, Mexiko, Norge, Palestinska myndigheten, Sydafrika, Tunisien, Turkiet, Schweiz och Liechtenstein.

Dessutom öppnar EU varje år ett antal tullkvoter gentemot alla länder som är medlemmar i WTO. Inom ramen för dessa kvoter är tullarna lägre än annars, men de omfattar inte särskilt stora kvantiteter. Tabellen nedan visar vilka kvoter som finns under 2010 och hur stor andel av dem som utnyttjades det senaste kompletta kvotåret.

¹⁷ Ingångspriser gäller dock vid import från Moldavien.

Tabell 20 EU:s WTO-kvoter 2010, samt utnyttjandegrad under det senaste kompletta kvotåret

Kvotnr	Produkt	Kvantitet, ton	Tull (IP kan tillkomma)	Utnyttjandegrad
09.0025	apelsiner	20 000	10 %	3
09.0058	aprikoser 1	500	10 %	70
09.0063	aprikoser 2	2 500	20 %	3
09.0039	citroner	10 000	6 %	99
09.0027	citrushybrider	15 000	2 %	4
09.0059	gurka	1 134	2,5 %	34
09.0040	körsbär	800	4 %	80
09.0056	morötter	1 200	7 %	100
09.0062	päron	1 000	5 %	100
09.0041	sötmandel	90 000	2 %	100
09.0060	vindruvor	1 500	9 %	100
09.0061	äpplen	696	fri	100
09.0057	övriga grönsaker	500	1,5 %	100

Källa: Tullverket

Som framgår av tabellen utnyttjas de flesta av kvoterna fullt ut. Ett par notabla undantag gäller dock kvoterna för apelsiner och citrushybrider, som nästan inte utnyttjades alls.

De här kvoterna fördelas enligt principen först-till-kvarn. Det betyder helt enkelt att om det finns kvantiteter kvar när leveransen kommer till tullkontoret så kan man få den lägre tullen, annars inte. Hur mycket som finns kvar av respektive kvot kan man se via Tullverkets kvota-system¹⁸.

Utöver kvoterna i tabellen ovan öppnar EU också varje år en kvot för vitlök. För den kvoten måste företagen ansöka om licens för att få del av den. Tullsatsen inom kvot är 9,6 procent, och gäller följande kvantiteter: 19 147 ton från Argentina, 33 700 ton från Kina, och 6 023 ton från övriga länder. Av de här kvantiteterna är 70 procent reserverade för så kallade ”traditionella importörer”. Kvantiteterna är också uppdelade per kvartal, för att sprida ut importen över året. Kvoterna från Kina och Argentina brukar utnyttjas fullt ut, medan det däremot finns utrymme kvar för import från övriga länder.¹⁹

¹⁸ Kvota-systemet finns här: <http://kvota.tullverket.se>

¹⁹ Kvoterna för vitlök finns i förordning (EG) nr 341/2007. Kontakta Jordbruksverket för information om hur man ansöker om del i kvoten.

7.2 Övriga EU-stöd

Sektorn för frukt och grönsaker berörs av flera stöd som inte är specifikt utformade just för trädgårdsprodukter. Här ger vi en översiktlig beskrivning av de viktigaste stöden. Mer information om hur stöden fungerar och hur man ansöker finns på vår webbplats, www.jordbruksverket.se.

7.2.1 Marknadsföringsstöd

EU har ett stöd för marknadsföring av bland annat frukter och grönsaker. Det gäller både för åtgärder inom EU och de som riktar sig till vissa länder utanför EU, bland annat Norge och Ryssland.

Syftet är att få folk att äta mer frukt och grönsaker. De åtgärder man får stöd för ska handla om att lyfta fram kvaliteter och egenskaper som rent generellt sett finns hos frukter och grönsaker. Man får inte lyfta fram en särskild odlare eller ett visst land. Man får alltså inte använda EU-pengar för att lansera en kampanj för att köpa svenska äpplen. Däremot går det bra att berätta om hur gott och nyttigt det är med äpplen i största allmänhet.

Det är bara branschorganisationer som kan söka stödet, inte producentorganisationer eller enskilda odlare. Organisationen ska betala en del av åtgärden med egna pengar.

7.2.1.1 EU-kampanj för ekologiskt jordbruk

EU har en kampanj för att marknadsföra ekologiskt jordbruk. Syftet är att informera de som arbetar med livsmedel inom handel och industri om ekologiskt jordbruk. EU vill även uppmuntra lantbrukare att öka sin produktion av ekologiska produkter och att marknadsföra dem. Det går bra att söka om marknadsföringsstöd för att göra sådana kampanjer.

EU-kampanjen för ekologiskt jordbruk har en egen webbplats med information till konsumenter, restauranger och andra. Du kan också hitta en mängd marknadsföringsmaterial som broschyrer, recept och tv-reklam här. Det går bra att använda materialet gratis om du vill marknadsföra ekologiskt jordbruk.²⁰

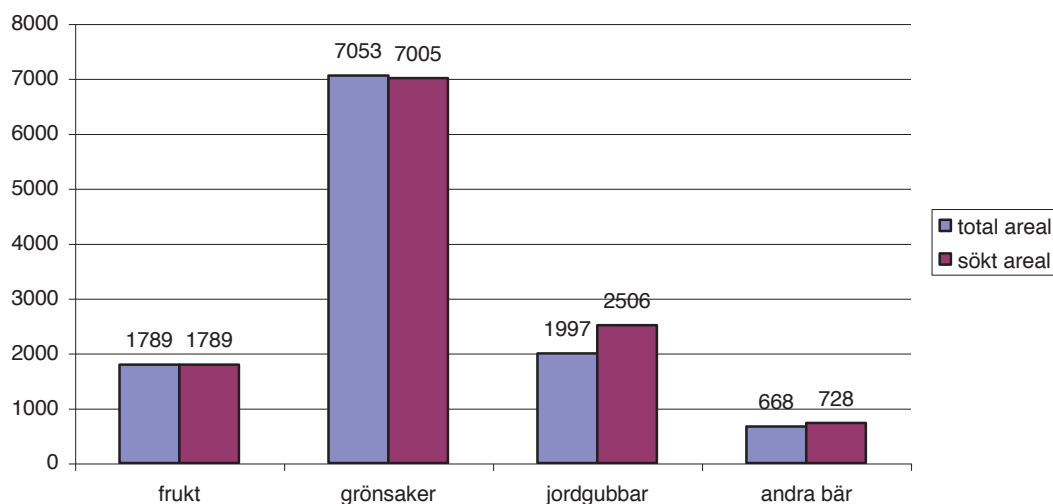
7.2.2 Gårdsstödet

Gårdsstödet är i Sverige kopplat till hur mycket mark en odlare brukar. Det spelar ingen roll hur mycket som produceras på marken, så länge den hålls i gott skick. Syftet är att konsumenternas efterfrågan ska styra vilka jordbruksprodukter som produceras, inte stöden.

Gårdsstödet infördes i Sverige 2005. För frukt och grönsaker tog det lite längre tid; för den sektorn började gårdsstödet gälla fullt ut år 2008. Det betyder att odlarna får ett visst belopp per hektar åkermark. Stödbeloppen är desamma som för exempelvis spannmål. De varierar däremot mellan olika områden i Sverige; i princip är stödet högre ju bättre marken är. Längs skånska västkusten är gårdsstödet omkring 2 800 kronor per hektar, och i skogslänen mindre än hälften, omkring 1 300 kronor.

²⁰ Här finns EU-kampanjens webbplats: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sv

Den som odlade frukt och grönsaker i Sverige åren innan gårdsstödet infördes omfattas automatiskt av stödet. Odlare som tillkommit efter den perioden måste köpa eller hyra stödrätter av någon annan. Att döma av de stödansökningar som kommit in till Jordbruksverket har i stort sett alla berörda odlare snabbt anammat gårdsstödet. De sökta arealerna stämmer väl med den areal som faktiskt odlas.

Källa: Jordbruksverket

Figur 85 Total areal och areal som omfattas av ansökan om gårdsstöd 2008, ha
Total area and areas comprised by application for the Single Payment Scheme 2008, hectares

Nytt för 2010 är att man måste ha minst fyra hektar jordbruksmark för att ha rätt till gårdsstöd. Den här ändringen berör ganska många trädgårdsodlare. År 2008 fanns det 1 614 trädgårdsföretag som hade en areal på mer än 0,3 hektar (vilket är gränsen för att de ska synas i statistiken). Hela 949 av dessa, alltså nästan 60 procent, redovisade en frilandsareal på mindre än fyra hektar.²¹

Det behöver inte nödvändigtvis betyda att alla dessa brukare blir av med ett stöd som de utnyttjat. En del odlare med små arealer brydde sig inte om att söka även om de var stödberättigade, eftersom det handlar om ganska små belopp.

7.2.3 Stöd till landsbygden

EU har en rad olika stödformer som är till för att främja en hållbar utveckling på landsbygden. Stöden är samlade i det så kallade landsbygdsprogrammet, som gäller under perioden 2007–2013. Det är indelat i tre områden:

1. förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
2. förbättra miljön och landskapet

²¹ Odlare som kan ta ut flera skördar per år ska räkna sin areal flera gånger. Har man två hektar som man får ut tre skördar på ska man alltså redovisa sex hektar i statistiken, samtidigt som det i gårdsstödet räknas som två hektar. Det kan alltså vara fler företag än de 949 som har mindre fysisk areal än fyra hektar.

3. förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.

Totalt sett omfattar landsbygdsprogrammet drygt fem miljarder kronor om året. Största delen av detta går till olika miljöåtgärder.

Här beskriver vi bara några av de åtgärder som kan vara relevanta för den som odlar frukt eller grönsaker. Mycket mer information finns på vår webbplats, www.jordbruksverket.se.

7.2.3.1 Ekologisk odling

EU ger stöd till den som satsar på certifierad ekologisk produktion eller kretslopps-inriktad produktion. Ekologisk odling innebär bland annat att man inte använder konventionella bekämpningsmedel eller konstgödsel. Det här har visat sig vara svårare inom trädgårdsproduktionen än till exempel för spannmålsodlingen. Inte särskilt många frukt- och grönsaksodlare har ställt om till ekologisk produktion i Sverige, och en anledning är att odlarna är osäkra på hur de ska få tillräcklig avkastning och kvalitet i odlingen.

För att produkterna ska få säljas som ekologiska måste odlingen vara certifierad. För certifierade produkter gäller i stort sett samma regler som för andra ekologiska produkter när det gäller själva odlingen. Det som tillkommer är regler om kontroll och märkning, och om att hålla isär ekologiska och konventionella produkter.

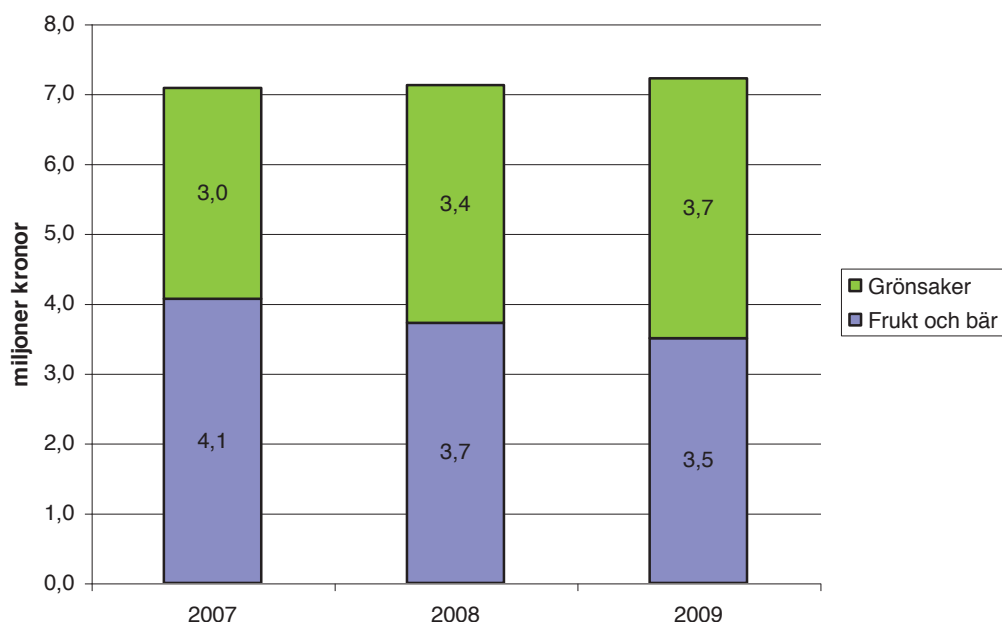
För den som odlar frukt eller bär tillkommer en del regler utöver det som gäller för all ekologisk odling. Man måste också ha ett visst antal träd eller bärbuskar för att få stödet; det räcker inte med en liten äppelodling för husbehov.

Tabell 21 Antal träd eller plantor som krävs för stöd till ekologisk odling

Frukt- eller bärslag	Antal
äpple, päron, plommon eller körsbär	400
surkörsbär (<i>Prunus cerasus</i>)	300
smultron eller lingon	30 000
jordgubbar, tranbär eller åkerbär	20 000
hjordron	3 000
hallon, björnbär eller björnbärskorsningar	2 000
vinbär, krusbär, blåbär, nypon, aronia, rosenkvitten, vindruvor	1 500
havtorn, bärhäggmispel (saskatoonbär, trädblåbär)	1 200
fläder	600

Källa: Jordbruksverket

Totalt går ungefär sju miljoner kronor om året till stöd för ekologisk odling av frukt, bär och grönsaker. För ett par år sedan var frukt och bär den större gruppen, men från 2008 är det grönsakerna som är den största gruppen.

Källa: Jordbruksverket

Figur 86 Miljöersättning för ekologisk odling av frukt och grönsaker, miljoner kronor
Environmental support for organic production of fruit and vegetables, SEK million

Frukt- och grönsakssektorn tar emot 1–2 procent av den totala miljöersättningen för ekologisk produktion. Andelen har ökat något från 2007 till 2009. Det beror på att utbetalningarna för ekologisk produktion totalt sett minskade markant under den perioden. Samtidigt ökade det utbetalade stödet för ekologisk grönsaksodling. Stödet för ekologisk odling av frukt och bär minskade visserligen, men inte alls lika kraftigt som för jordbrukssektorn som helhet.

7.2.4 Företagsstöd

Företagsstöden är till för den som startar ett nytt företag på landsbygden, som vill utveckla ett företag som redan finns, eller som vill bredda sin verksamhet. Det är länsstyrelsen som bedömer ansökningarna och väljer vilka de tror mest på. Det är alltså inte säkert att alla som söker stöd får några pengar.

- Startstöd finns för personer under 40 år som för första gången etablerar sig som ägare till ett jordbruksföretag.
- Investeringsstöd finns för bland annat den som vill modernisera sitt företag eller förädla produkter. Det går också att få investeringsstöd för att till exempel satsa på gårdsturism eller restaurera en kulturhistorisk byggnad.
- Stöd för kompetensutveckling finns för mindre producenter som vill öka sin egen eller sina anställdas kunskaper om exempelvis ekonomi, odlingsteknik eller miljöhänsyn.

- Stöd för köp av tjänster finns för den som tar hjälp utifrån för att exempelvis utveckla en affärsidé eller en produkt.

Stöden ersätter bara en del av kostnaderna, större delen måste odlaren själv stå för.

7.2.5 Bruna bönor på Öland

Den som odlar bruna bönor på Öland kan få miljöersättning för det. Det beror på att södra Ölands odlingslandskap är med på UNESCO:s världsarvslista i kategorin levande kulturlandskap. Odlingen av bruna bönor är en viktig del av öns kulturarv, och om stödet inte fanns skulle bönorna förmodligen ersättas med andra grödor.

Bönorna ska ha svenskt ursprung och finnas med på den svenska sortlistan. Man får inte använda kemiska växtskyddsmedel mot insekter eller svamp, och marken får bara gödslas i anslutning till sådden.

7.3 Nationella stöd

Utöver alla de stöd som helt eller delvis finansieras av EU så finns också ett antal stöd som enbart kommer från den svenska statskassan.

7.3.1 Bär och grönsaker i Norrland

Bär- eller grönsaksodlare i Norrland (närmare bestämt stödområde 1–3) kan få ett stöd på 2 850 kronor per hektar för detta (1 850 kronor i stödområde 3). Odlingen måste vara minst 0,3 hektar stor för att berättiga till stöd, och om stödbeloppet blir mindre än 1 000 kronor så betalas det inte ut.

Stödet gäller blomkål, broccoli, isbergssallat, jordgubbar, kålrot, morot, rödbetor, vitkål och svarta vinbär.

7.3.2 Forskning och utveckling

Sverige lägger varje år pengar på forskning och utveckling om miljöförbättrande åtgärder i jordbruket. Pengarna går till projekt som bedrivs av forskare, organisationer och institutioner och ska ge kunskap inom fem olika områden. Områdena listas i tabellen nedan tillsammans med uppgifter om hur många forskningsprojekt som i februari 2010 fanns noterade i Jordbruksverkets databas på varje område.

Tabell 22 Svenska forskningsprojekt om miljöåtgärder i jordbruket

Forskningsområden	Antal studier	Varav trädgård
minskade risker med bekämpningsmedel	54	8
minskat läckage av växtnäring	51	5
ökad ekologisk produktion inklusive djurhälsa	153	34
ökad biologisk mångfald	15	ingen uppgift
odlad mångfald.	10	ingen uppgift

Källa: Jordbruksverket

Anslaget till forskningen om miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket brukar ligga omkring 22–27 miljoner kronor om året.

7.3.2.1 Återföring av skatt på handelsgödsel

Skatteintäkterna från skatten på handelsgödsel ska återföras till jordbruket och trädgårdsnäringen. Det görs genom att pengarna används för att finansiera forskning och utveckling på området. Totalt återförs 175 miljoner kronor till sektorn på det här sättet under 2010.

Pengarna ska i första hand gå till olika åtgärder för hållbar produktion. Stiftelsen Lantbruksforskning tilldelas 54 miljoner av dessa medel. Åtta miljoner är dessutom särskilt öronmärkta för stiftelsen Lantbrukets utveckling och deras insatser som syftar till att främja en hållbar utveckling inom trädgårdsnäringen.²²

²² Se Jordbruksverkets regleringsbrev anslag 1.23.7.

Publikationer inom samma område

1. Kvalitetsnormer för frukt och grönsaker (broschyr från 2009)
2. Nationell strategi för hållbara verksamhetsprogram inom sektorn för frukt och grönsaker i Sverige 2009–2013 (2009)
3. Marknadsöversikt för bananer (2009)
4. Massdöd av bin – *Samhällsekonomiska konsekvenser och möjliga åtgärder* (2009)

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se